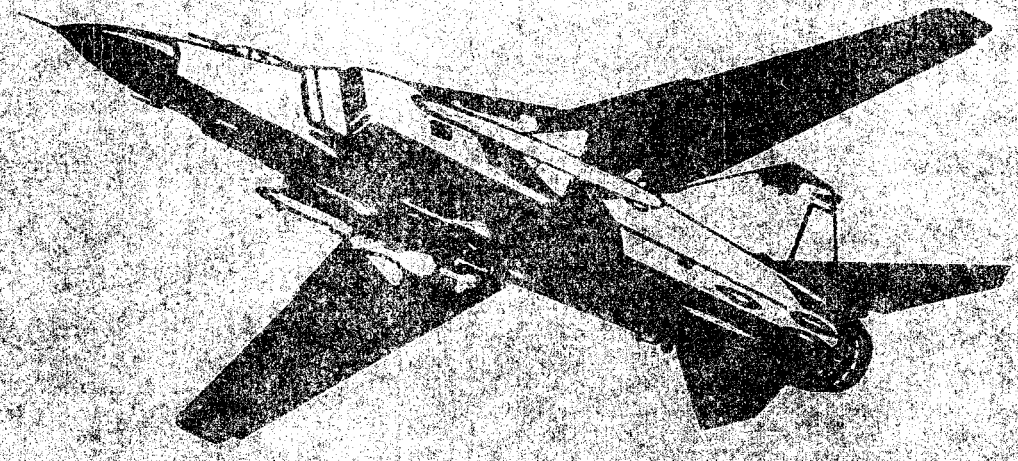

BIBEX.

EXNR: 67

KONINKLIJKE LUCHTMACHT

INLICHTINGEN

SAMENVATTING

(ISAM)

8 / '80

Uitgegeven door de Luchtmachtstaf - Afd. Inlichtingen en Veiligheid

MINISTERIE VAN DEFENSIE
LUCHTMACHTSTAF

Afd.: Inlichtingen en
Veiligheid.

Nr. : AIV/0964/ J-80

EX.NR.: 64

2509 LM 's-Gravenhage, 29 sept. 1980.
Prins Clauslaan 8
Tel. 81 43 21

Aan:
Zie verzendlijst.

INLICHTINGENSAMENVATTING
(ISAM 8 /80)

Deze ISAM is een nationaal inlichtingendokument.
Behoudens voorafgaande toestemming van het Hoofd
van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van
de Luchtmachtstaf mag de inhoud niet

- a. ter inzage worden gegeven aan buitenlanders;
- b. ten overstaan van buitenlanders in discussie
worden gebracht;
- c. worden gekopieerd.

VERZENDLIJST, behorende bij Inlichtingsamenvatting nr.
d.d. 29 sept. 1980.

<u>Aan:</u>	<u>Ex.nr.:</u>	
Chef Staf (Luchtmacht) van de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht	1	x)
Chef Defensiestaf t.a.v. Hoofd SIDS	2	
C- CTL	3	
C- Vlb Soesterberg	4	
C- Vlb Leeuwarden	5	
C- 322 Squadron)	6	
C- 323 Squadron) d.t.v. C- Vlb Leeuwarden	7	
C- GPLV/Vlb Deelen	8	
C- 298 Squadron)	9	
C- 299 Squadron) d.t.v. C- GPLV/Vlb Deelen	10	
C- 300 Squadron)	11	
C- Vlb Volkel	12	
C- 311 Squadron)	13	
C- 312 Squadron) d.t.v. C- Vlb Volkel	14	
C- 306 Squadron)	15	
C- Vlb Eindhoven	16	
C- 314 Squadron d.t.v. C- Vlb Eindhoven	17	
C- Vlb Twenthe	18	
C- 313 Squadron)	19	
C- 315 Squadron) d.t.v. C- Vlb Twenthe	20	
C- Vlb Gilze-Rijen	21	
C- 316 Squadron d.t.v. C- Vlb Gilze-Rijen	22	
C- 12GGW	23+68+69	
C- 3GGW	24 + 70	
C- 5GGW	25 + 71	
C- CRC/HilATCC	26	
C- LVM Groep	27	
C- 1LK t.a.v. C- ASOC	28 + 29	
C- CLO	30 t.e.m. 32	
C- LIMOS	33	
C- LETS)	34	
C- KKLS)	34	
C- KLS tevens Vlb Ypenburg	35	
Directeur Luchtmacht Stafschool	36	
Lumat [redacted]	37	x)
Defat [redacted]	38	x)
Defat [redacted]	39	x)
Defat [redacted]	40	x)
Lumat [redacted]	41	x)
Defat [redacted]	42	x)
LaLumat [redacted]	43	x)
Defat [redacted]	44	x)
Defat [redacted]	45	x)
Defat [redacted]	46	x)

<u>L.a.a.:</u>	<u>Ex.nr.:</u>
Voorzitter van het Comité Verenigde Inlichtingen- diensten Nederland	48
Hoofd HARID	49
Hoofd LAMID	50 + 51
Hoofd IDB d.t.v.Lu-Liaison Officier	52
DPKLu	53
DMKLu	54
DEBKLu - SCFin/PSCFin - SCAut - SCOrg	55
HPIV Brussel	56
NIR Neth. SHAPE t.a.v. Maj [REDACTED]	57
NIR Neth. AFCENT t.a.v. Maj [REDACTED]	58
NAK ZATAF t.a.v. Lt-Kol [REDACTED]	59
Neth. Support Unit AAFCE t.a.v. Lt-Kol [REDACTED]	60
C- ILVG	61
<u>Intern aan:</u>	
BDL - PCLS - SCO - SCPL	62
H- AOD)	
H- ALBV) ter circulatie	63 x)
H- AV)	
H- AOB	64
H- APL	65
H- Sectie Contra-Inlichtingen	66
AIV Int Bibliotheek	67
Reserve exemplaren	47 + 72

-----
*) ter info, daarna retour aan het Hoofd van de
Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van de
Luchtmachtstaf.

I-N-H-O-U-D-S-O-P-G-A-V-E

	<u>Blz.:</u>
<u>HOOFDSTUK I - CURRENT INTELLIGENCE</u>	I.1
<u>VLIEG- EN OEFENAKTIVITEITEN IN DE "FORWARD AREA"</u>	I.1
Algemeen	I.1
Oefeningen	I.1
"Waffenbruderschaft 80"	I.1
Verplaatsingen van Sowjet vliegende eenheden naar en in Polen	I.3
<u>SLAGORDE MUTATIES / VLIEGTUIGEN</u>	I.3
"Update" van vliegveldbeleggingen bij het 16 ^e TLL en de NVA	I.3
<u>SLAGORDE MUTATIES / GELEIDE WAPENS</u>	I.4
Aanwezigheid van nieuw g/l GW systeem in DDR bevestigd	I.4
<u>LUCHTVERDEDIGING / TAKTIEK</u>	I.4
SA-7 wapensysteem in de "air to air" rol	I.4
<u>LUCHTVERDEDIGING / NIEUWE WAPENSYSTEMEN</u>	I.5
SA-11, een nieuw tactisch grond-lucht Geleide Wapen. Mogelijke vervanging van ODD PAIR radars door ODD GROUP radar apparatuur	I.6
<u>OFFENSIEVE LSK / NIEUWE WAPENSYSTEMEN</u>	I.7
Nieuwe Sowjet helicopters HALO-A bekend als MI-26	I.7
<u>LSK / ALGEMEEN</u>	I.7
VTA (Sowjet Militaire Transport luchtmacht)	I.7
Ontwikkelingen m.b.t. de YAK-36 (FORGER)	I.8
Sowjet infrastructuur in Afghanistan	I.9
Sowjet LSK in Afghanistan	I.10
Afghaanse LSK	I.11

MARINE

Nieuwe Sowjet oppervlakte schip van de BAL-COM-1
klasse

I.11

I.11 + 4 Bijl.
(4 Blz.)

POLITIEK / ECONOMIE / ALGEMEEN

Aktiviteiten Sowjet strijdkrachten in relatie met
toestand in Polen

Indoctrinatie van de WP strijdkrachten

I.17

I.17

I.17/I.19

✓ HOOFDSTUK II - DE LUCHTSTRIJDKRACHTEN VAN DE DDR

II.1/II.27 +
7 Bijl. (12Blz.)

✓ HOOFDSTUK III - DE ZAAK

III.1/III.10

✓ HOOFDSTUK IV - DE LABIELE SITUATIE IN POLEN

IV.1/IV.8

HOOFDSTUK I - CURRENT INTELLIGENCE

VLIEG- EN OEFENACTIVITEITEN IN DE "FORWARD AREA"

1. Algemeen. De Sowjet- en nationale lsk in de "forward area" hebben de afgelopen maand intensieve vlieg- en oefenactiviteiten ontplooid. Het merendeel van hetgeen in de 1e helft van augustus werd waargenomen, was routinematig van aard en beperkt qua omvang en tijdsduur. De oefenactiviteiten, afgestemd op training en opleiding (JOP) zijn bij de vliegende- en g/l GW-eenheden (vnl. Sowjet- en NVA eenheden) vervolgens sterk teruggelopen. Gedurende de tweede helft van de maand waren alle ontplooide activiteiten toegespitst op de WP-oefening "Waffenbruderschaft '80". Dit geldt o.a. ook voor het grote aantal vluchten in het kader van de zgn. "secondary role training". Vermeldenswaard is nog het feit, dat gedurende de perioden 2 t.e.m. 6 en 16 t.e.m. 18 augustus door de Sowjet lsk zodanig weinig werd gevlogen, dat van een vliegstilte gesproken kan worden. De "Dag van de Sowjet lsk" op 17 augustus was daarvoor een van de aanwijsbare redenen.
2. Oefeningen. Intensieve vliegbewegingen van 7 t.e.m. 9 en op 13 en 14 augustus hielden verband met relatief omvangrijke oefeningen bij de GSVG en de NVA. Hierbij werden zeer veel aanvalsvluchten uitgevoerd door gevechtshelicopters en jabo's (vnl. FLOGGERS-D) al of niet in samenwerking met luchtverdedigingsjagers (vnl. FLOGGERS-B/G). In het oefenscenario was tevens de uitvoering van een luchtlandingsoperatie opgenomen, welke daadwerkelijk op 7 augustus plaatsvond. Hierbij werden zowel helicopters als transportvliegtuigen (CURLs) ingezet. De regelmatige oefeningen met g/l GW systemen in het oefengebied LIEBEROSE, waarmee op 23 juni werd begonnen, zijn op 8 augustus definitief beëindigd. Bij de dagelijks terugkerende activiteiten in dit gebied waren zowel GSVG als NVA-Lask/Lsk/Lvd eenheden betrokken.
3. "Waffenbrüderschaft '80". Vanaf 21 augustus zijn zeer veel activiteiten bij de diverse WP lsk/lvd eenheden (vnl. Sowjet en NVA) waargenomen, die alle in verband stonden met de uitgebreide en langdurige voorbereidingen voor de, in de 1e helft van september gehouden WP-oefening "Waffenbrüderschaft '80". Hiertoe behoorden o.m. de opbouw van een grondsteunorganisatie,

de activering van

de activering van verspreidingsvliegvelden, veel verplaatsingen van vliegende- en g/l GW-eenheden, alsmede familiarisatie-/oriëntatievluchten van enkele bommenwerpers (BACKFIRE, BADGER en BLINDER) en een groot aantal transportvliegtuigen (CANDID en COCK). Deze laatstgenoemde toestellen maakten o.a. een vlucht i.v.m. een gesimuleerde luchtlandingsoperatie. Een COOT en een CURL waren op 22 augustus o.a. ingeschakeld bij het beoefenen van "Airborne Command Post" procedures.

4. De oefenvoorbereidingen werden door m.n. eenheden van het 16e TLL ook op zondag 31 augustus voortgezet, hetgeen - naar Sowjet maatstaven - opmerkelijk genoemd mag worden. In de laatste week van augustus werden door de deelnemende eenheden de diverse (vlieg-) procedures, gerelateerd aan de operationele taakuitvoering, uitvoerig uitgetest. Hiertoe behoorden o.a. het uitvoeren van aanvalsmisaties o.l.v. een grondsteun organisatie. Een aantal NVA-Lsk eenheden heeft daarbij tevens geoefend voor een eventueel opgedragen neventaak, zoals ook 16e TLL jagerrgtn. dit in het kader van de oefenvoorbereiding veelvuldig hebben gedaan.

5. Alle activiteiten van betrokken deelnemende eenheden hebben zich vnl. toegespitst op oefenoperatiën op en boven de LETZLINGER HEIDE en het zeegebied ten oosten van het Oostduitse eiland RUEGEN. Met name de Sowjet Marine lsk eenheden (BACKFIRES en FITTERS-C, alsmede diverse helicopters) voerden diverse vluchten uit tegen en/of in samenwerking met oppervlakteschepen alsmede nabij de kust. De NVA-Lsk werden vnl. ingezet bij activiteiten in het oefengebied ELBE-Noord en het zeegebied nabij RUEGEN, terwijl het 16e TLL vnl. aanvalsvluchten uitvoerde boven de LETZLINGER HEIDE en de diverse schietranges. De inzet van andere WP lsk/lvd eenheden was gedurende de voorbereidingsfase in augustus nagenoeg te verwaarlozen. Poolse lsk eenheden werden in het geheel niet in dit kader waargenomen, terwijl enkele Tsjechische lsk eenheden slechts vluchten naar een oefengebied nabij COTTBUS maakten om vervolgens terug te keren naar hun thuisbasis (vnl. CASLAV). Het zwaartepunt van de oefening zal in de 2e week van september liggen.

Commentaar: De oefeningsactiviteiten van de WP lsk/lvd in de "forward area" gaven geen echte bijzonderheden te zien. De oefening "Waffenbrüderschaft '80" zal in al haar facetten naar verwachting een duidelijk demonstratief karakter dragen. Tijdens de werkelijke fase van de oefening kunnen de inzet van luchtlandingseenheden,

het gebruik van

het gebruik van "Airborne Command Post" vliegtuigen en de toe te passen aanvalstaktieken mogelijk toch een beter inzicht geven in de te hanteren taktieken en procedures in geval van een daadwerkelijk conflict.

6. Verplaatsingen van Sowjet vliegende eenheden naar en in Polen.

Eind augustus zijn een aantal verplaatsingen waargenomen, waarbij het opvallend was, dat luchtverdedigingsjagers vanaf 16e TLL vliegvelden naar het 4e TLL vliegveld BRZEG in Polen werden overgevlogen. Te zelfder tijd werden 16 FISHBEDs-J/L van CHOJNA (4e TLL) naar OSLA (4e TLL) verplaatst. Een en ander leidde ertoe, dat op nagenoeg alle Sowjet bezette vliegvelden in Polen luchtverdedigingsjagers waren gestationeerd. Op het met verkennings-toestellen uitgeruste vliegveld BRZEG stonden op 31 augustus 20-25 extra toestellen, afkomstig van vijf 16e TLL vliegvelden. Alhoewel mogelijk enkele van deze vliegtuigen inmiddels naar de Sowjet-Unie zijn doorgevlogen, worden deze verplaatsingen eveneens gezien in het kader van de oefening "Waffenbrüderschaft '80".

SLAGORDE MUTATIES/VLIEGTUIGEN

7. "Update" van vliegveldbeleggingen bij het 16e TLL en de NVA. Gezien de vele verplaatsingen en vliegtuig leveranties die de afgelopen maanden hebben plaatsgevonden, wordt hieronder de huidige stand van zaken gegeven met betrekking tot de actuele belegging van de betrokken vliegvelden:

- a. NEURUPPIN (16e TLL) . 24 FITTERS-C/FGD; er zijn echter indicaties, dat er reeds 44 FITTERS op dit veld aanwezig zouden zijn, alsmede een restant van 6 FISHBED/MONGOLS.
- b. TEMPLIN (16e TLL). 24 FITTERS-C en een 30-tal FITTERS-C-MOD. Een volledige overgang naar totaal 48 FITTERS-C-MOD wordt er binnen afzienbare tijd verwacht. Het is mogelijk, dat de resterende FITTERS-C uitgefaseerd worden.
- c. FINSTERWALDE (16e TLL). Vooralsnog wordt aangenomen, dat hier slechts één squadron is uitgerust met de FLO-D MOD (FLO-J).
- d. DREWITZ(NVA-Lsk/Lv). Na het verlies van een FLOGGER-F op 5 juni jl. wordt het totaal aantal FLOGGERS alhier op 16 geraamd. Het is mogelijk,

dat bij toekomstige

dat bij toekomstige leveranties het verlies van dit ene exemplaar aangevuld wordt, ofschoon dit normaliter bij de NSWP-lsk niet gebruikelijk is.

- e. PAROW (NVA Marine/lsk). Leveranties in de maand augustus, brengt het totaal aan HAZEs alhier op 9 stuks.

SLAGORDE MUTATIES/GELEIDE WAPENS

8. Aanwezigheid van nieuw g/l GW systeem in DDR bevestigd. Alhoewel reeds eerder informatie werd verkregen over de aanwezigheid van een nieuw g/l GW systeem in de DDR, werd het onlangs op een aantal locaties waargenomen. Het betreft hier een SA-9 GASKIN systeem, al of niet gemodificeerd, op een MTLB "tracked" onderstel. Het SA-9 systeem werd tot op heden uitsluitend waargenomen op een BRDM-2a wielvoertuig. Alhoewel veel overeenkomsten tussen beide systemen zijn vastgesteld, werd echter op het nieuwe MTLB SAM systeem een parabolische radarantenne gezien. Het nieuwe g/l GW systeem werd o.a. gelokaliseerd op de vliegvelden ZERBST en KOETHEN, alsmede 3 Sowjet divisies in de DDR. De type-aanduiding is voorshands SA-13.

Commentaar: Mogelijk dient dit "nieuwe" g/l GW systeem ter vervanging van het huidige SA-9 wapensysteem. Het zal duidelijk zijn, dat dan een verbeterde samenwerking met het ZSU-23/4 systeem zal worden verkregen. Eerder zijn berichten over dit systeem verschenen, waarbij ervan werd uitgegaan dat het de SA-11 zou zijn (zie tvs. par.10 van dit hoofdstuk).

LUCHTVERDEDIGING/TAKTIEK

9. SA-7 wapensysteem in de "air-to-air" rol. In Isam 5/80 hoofdstuk I.8 werd onlangs aangegeven, welk gebruik van het SA-7 g/l GW systeem is waargenomen. Hiertoe behoorde eveneens een in Joegoslavië en Irak waargenomen versie van dit systeem (in beproeving) in de "air-to-air" rol cq. "air-to-ground" rol bij helicopters. Op onderstaande foto (uit open bron) van een GAZELLE helicopter is de uitrusting met twee SA-7s waarneembaar.

Foto 1: GAZELLE + SA-7

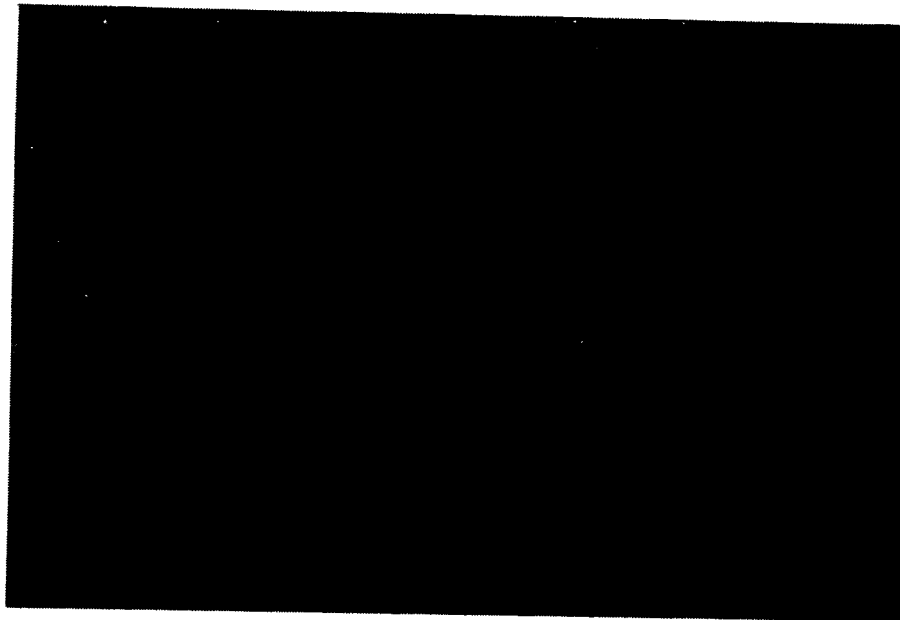

Foto 1: GAZELLE + SA-7

LUCHTVERDEDIGING/NIEUWE WAPENSYSTEMEN

10. SA-11, een nieuw tactisch grond-lucht Geleide Wapen. Bij de Sowjet landstrijdkrachten, gelegerd in het Militair District TURKESTAN zou een nieuw g/l GW systeem zijn waargenomen. Het systeem, voorshands aangeduid als SA-11, bestaat mogelijk uit 2 cq. 4 "missile launcher-rails" in combinatie met een vuurleidingsradar, geplaatst op een tracked vehicle. Het semi-actief missile zou een betere capaciteit hebben dan het SA-6 missile. Aangenomen wordt dat de (hoogte-) limieten van het systeem liggen tussen de 25 m en 1500 m en de maximale effective range op 25 km. De snelheids- en G-limiet zou resp. op MACH 3 en bij 23G liggen. Het is niet uitgesloten dat dit systeem operationeel zal worden ingezet in samenwerking met het SA-6 systeem en de LONG TRACK radar.

Commentaar:

Commentaar: Een nieuw tactisch low level SAM - de SA-11 - t.b.v. de gsk werd reeds langer verwacht (o.m. vermeld in MC 161/80). Of het hier gerapporteerde systeem inderdaad de SA-11 betreft zal nader dienen te worden bevestigd. Hetzelfde geldt uiteraard voor de vermelde parameters.

11. Mogelijke vervanging van ODD PAIR radars door ODD GROUP radar apparatuur. In augustus 1979 introduceerden de Sowjets de nieuwe ODD GROUP radar apparatuur op de 16e TLL-GCI site RIBNITZ. In verloop van tijd werd de ODD GROUP op nog vijf andere GSVG-radarstations waargenomen, in de meeste gevallen als vervanging voor de ODD PAIR. Belangrijkste onderscheid tussen de twee radars is de aanwezigheid van twee kleine radar-antennes bij de ODD GROUP i.p.v. slechts één bij de ODD PAIR. Volgens een Amerikaanse bron vertoonden de ODD PAIRS elektronische en mechanische gebreken en de mogelijkheid bestaat, dat in de naaste toekomst alle ODD PAIRS door de nieuwe ODD GROUPS vervangen zullen worden.

Commentaar: Ofschoon de ODD PAIR tot de modernere uitrusting behoorde, zouden technische gebreken zeer wel mogelijk tot vervanging hebben kunnen leiden. In hoeverre de introductie op grotere schaal van de ODD GROUP een verdere verbetering van het WP-lvd systeem betekent, dient te worden afgewacht.

Noot: Aanvankelijk werd de ODD GROUP aangeduid als ODD TRIPLET. Minder duidelijke foto's van deze radarapparatuur werden in ISAM 9/79, hfdst.I.13, reeds geplaatst.

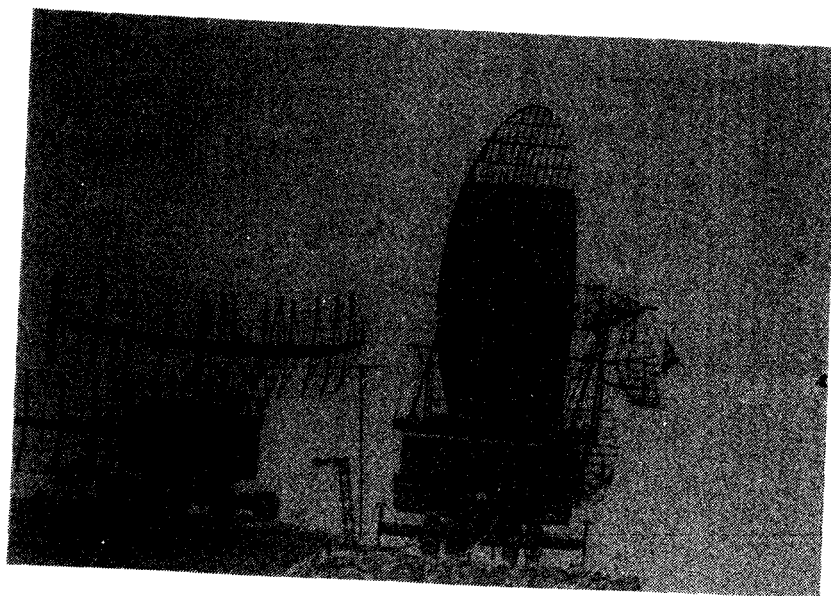

Foto 2: ODD GROUP radarapparatuur op radarsite RIBNITZ/DAMGARTEN

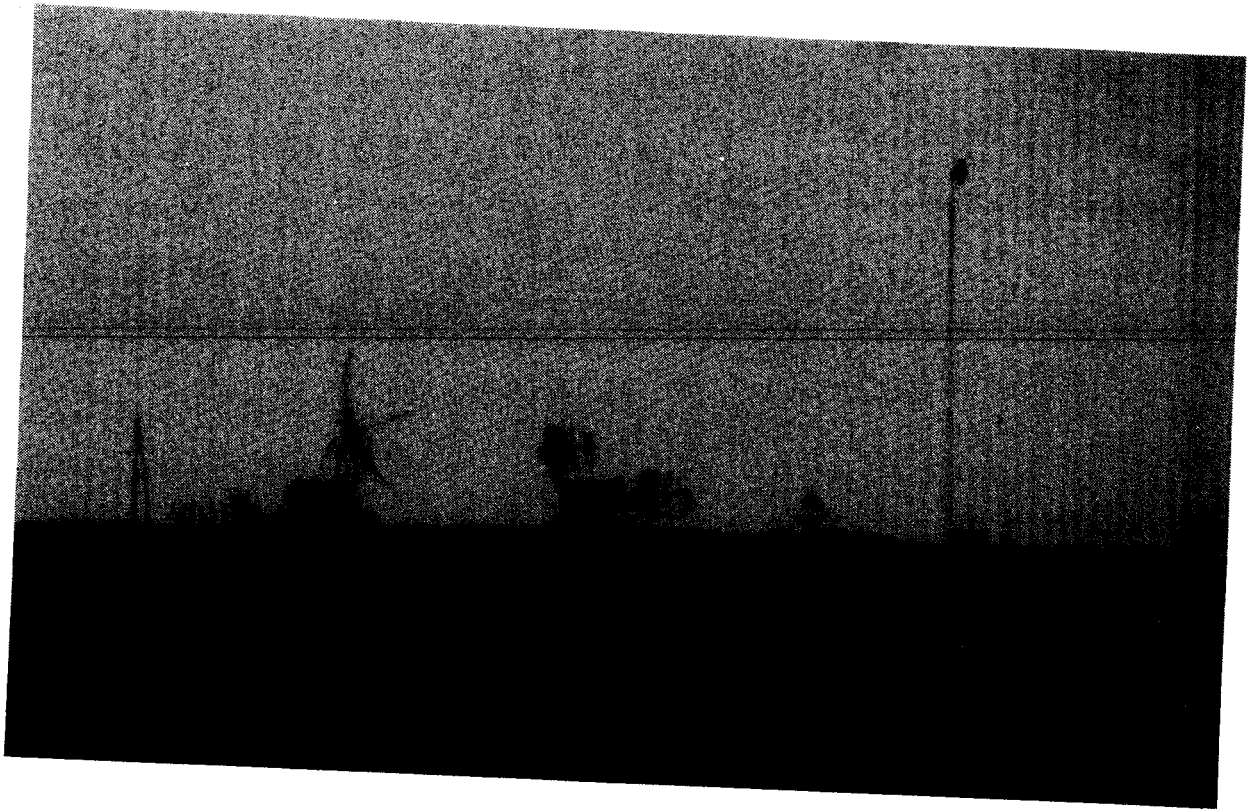

Foto 3: ODD GROUP radarapparatuur op radarsite RIBNITZ/DAMGARTEN

OFFENSIEVE LSK/NIEUWE WAPENSYSTEMEN

12. Nieuwe Sowjet helicopter HALO-A bekend als MI-26. De HALO-A is ontworpen als opvolger van de HOOK. Als type-aanduiding wordt thans "MI-26" gehanteerd. Ondanks het feit dat reeds in de zeventiger jaren met de ontwikkeling werd begonnen en de HOOK reeds 20 jaar operationeel is, schijnt de HALO zware transport helicopter nog steeds niet de operationele status te hebben bereikt. Een foto van deze helicopter werd gepubliceerd in ISAM 6/80 Hoofdstuk V, terwijl enige technische gegevens reeds in ISAM 7-8/79 Hoofdstuk I werden opgenomen.

LSK/ALGEMEEN

13. VTA (Sowjet Militaire Transport Luchtmacht) en Aeroflot vluchten. In de afgelopen 2 maanden zijn door de VTA en Aeroflot regelmatig vluchten uitgevoerd die buiten de normale routine vielen. Noemenswaard in dit verband zijn:

a. Regelmatige VTA vluchten met zgn. "breedromp" vliegtuigen van en naar de vliegvelden OSLA (4e TLL), BRANDIS (16e TLL), ALLSTEDT (16e TLL) en TEMPLIN (16e TLL).

b. Een hogere frequentie

- b. Een hogere frequentie van Aeroflot/VTA vluchten van- en naar vliegvelden in Afghanistan.
- c. Een groter aantal Aeroflot vluchten van- en naar Bulgarije.
- d. Bijzondere vluchten met Aeroflottoestellen van het type CRUSTY en CARELESS naar vliegvelden in de DDR.

Commentaar: De vluchten genoemd onder a. hielden waarschijnlijk vnl. verband met de aan- en/of afvoer van vliegtuigen en/of onderdelen. Eind augustus stond een aantal vluchten duidelijk in verband met "Waffenbrüderschaft '80". Enkele vluchten naar ALLSTEDT hadden mogelijk te maken met de introductie van LL eenheden in de DDR. Vanaf BRANDIS zijn zeer waarschijnlijk gevechtsheli's afgevoerd naar Afghanistan. Het aantal vluchten van- en naar Afghanistan dat in augustus werd waargenomen lag beduidend hoger dan in de maand juli. Frequentie van de vluchten, alsmede bestemmingen en type toestel tijdens de vluchten van- en naar Bulgarije, week tijdens de 2e helft van juli en 1e week van augustus van het normale patroon af. (Aanvoer van schaarse voedingsmiddelen t.b.v. de Olympische Spelen?). Voor de bijzondere vluchten met CARELESS en CRUSTY van- en naar de DDR is vooralsnog geen verklaring te geven. De bestemmingen in de Sowjet-Unie waren veelal vliegvelden in MDn nabij de grens met Afghanistan. Mogelijk betreft het hier het transport van gewonde Sowjet militairen naar de DDR voor een medische behandeling in Sowjet militaire ziekenhuizen.

14. Ontwikkelingen m.b.t. de YAK-36 (FORGER). Onlangs is vastgesteld dat de FORGER naast verticale starts en landingen (VTOL) nu ook korte starts en landingen beoefent (STOL). VTOL en/of STOL startbanen zijn waargenomen op SAKI (ODESSA MD), MALYAVR (LENINGRAD MD) en ROMANOVKA (midden oosten). Op SHINDAND (Afghanistan) is ook een STOL-baan aangelegd, hoogstwaarschijnlijk t.b.v. het evalueren van FORGER-operaties onder "oorlogsomstandigheden" (vide ISAM 5/80).

Commentaar: De FORGER heeft 2 verticale liftmotoren en 2 "normale"

voortstuwingsmotoren

voortstuwingsmotoren. Het is niet duidelijk of de thans waargenomen korte starts en landingen het gevolg zijn van een modificatie dan wel altijd al mogelijk waren maar nooit werden beoefend. Door het toepassen van de STOL-methode zou de relatief geringe "payload" en "range" verbeterd kunnen worden. Voorlopige schatting geeft aan dat de "range" met zo'n 20 á 30 % zou kunnen toenemen. Een vergroting van het wapendragend vermogen of de "range" zou de belangrijkheid van de FORGER doen toenemen in haar taak als luchtverdedigingsjager van de vloot aan boord van de KIEV en de MINSK. Bovendien zou e.e.a. de FORGER beter inzetbaar maken voor tactische operaties in de nabijheid van een gevechtsterrein. (x)

15. Sowjet infrastructuur in Afghanistan. Uitgebreide bouwactiviteiten op Afghaanse vliegvelden vormen eens te meer een aanwijzing dat het de bedoeling van Moskou is haar troepen voor langere tijd in Afghanistan te stationeren. Vanaf de vliegbases KABUL, KANDAHAR en SHINDAND worden door Sowjet taktische vliegtuigen en helicopters operationele missies en bevoorradingsvluchten gevlogen. GHAZNI, JALALABAD, FAIZABAD en CHAGASARY worden door de Sowjets gebruikt voor acties tegen de Afghaanse verzetsstrijders in de provincies PAKTIA en BADAHSAN en de KONAP vallei. MAZAR-I-SHARIF is waarschijnlijk alleen in gebruik bij de Afghaanse luchtmacht. Behalve op MAZAR-I-SHARIF, SHINDAND en misschien KANDAHAR, zijn de constructiewerkzaamheden op de Afghaanse vliegvelden blijkbaar t.b.v. helicopters en e.e.a. is wellicht een voorteken dat in de toekomst de nadruk (nog) meer op helioperaties zal komen te liggen. De volgende bouwactiviteiten zijn van april-juni 1980 waargenomen:

- a. KABUL : 34 heliplatforms en taxibanen;
- b. KANDAHAR : 24 "revetments" en taxibanen (PSP);
- c. SHINDAND : 4 grote "revetments", 5 onverharde vliegtuigshelters, startplatform (PSP) voor VTOL-vliegtuigen en een startbaan (PSP) t.b.v. STOL-operaties;

D. GHAZNI

(x) NOOT: Uit betrouwbare bron werd vernomen, dat op 8 september jl. een FORGER na een "rolling take off" van de MINSK, is verongelukt. Het vliegtuig kon geen hoogte maken en stortte plm. 30 m vóór het schip in zee. Het incident vond plaats tijdens oefeningen van de "MINSK task group" in de Zuidchinese Zee.

- d. GHAZNI : enkele platforms (PSP);
- e. JALALABAD : 27 heli-platforms (PSP);
- f. FAIZABAD : oppervlakte van bestaand platform verdubbeld;
- g. CHAGASARY : heli-veldje met 5 platforms;
- h. MAZAR-I-SHARIF : startbaan verlengd en nieuwe parallel taxibaan met verbindingsslussen.

Commentaar: Hoewel de constructie werkzaamheden mogelijk bedoeld zijn om de Sowjet-Unie in staat te stellen nog meer vliegtuigen in Afghanistan te stationeren, lijkt het waarschijnlijker dat ze in de eerste plaats werden uitgevoerd t.b.v. het aanwezige bestand dat noodgedwongen van minder geschikte faciliteiten gebruik maakt.

16. Sowjet lsk in Afghanistan. De samenstelling van de Sowjet lsk in Afghanistan is waarschijnlijk als volgt:

- a. KABUL : een MIG-21 (FISHBED) verkenningsqn.,
- b. BAGRAM : twee MIG-21 (FISHBED) Lvd sqns. en een AN-12 (CUB) transport eenheid,
- c. KANDAHAR : een MIG-21 (FISHBED) jabow sqn. en een YAK-28 (BREWER) verkenningsseenheid,
- d. SHINDAND : een MIG-21 (FISHBED) jabow sqn.

Verder heeft de Sowjet-Unie ca. 175 gevechts- en transporthelicopters - plm. 15 MI-6 (HOOK), plm. 75 MI-24 (HIND) en plm. 85 MI-8 (HIP) - verspreid over diverse vliegbases in Afghanistan. Er zijn overigens aanwijzingen dat het aantal heli's in de nabije toekomst misschien nog zal toenemen tot 200 . Eind juni jl. werd een aantal MI-8 (HIP-E) heli's waargenomen op de vliegvasis FAIZABAD. De HIP-E, die een waardevolle aanwinst voor het Sowjet "heliborne assault" potentieel in Afghanistan betekent, kan mogelijk worden ingezet voor ondersteuning, van "heliborne assault" operaties, verkeningsmissies, vuursteun, snelle aan- cq. afvoer van troepen, e.d.

Commentaar: De HIP-E geeft de Sowjets de mogelijkheid de MI-24 (HIND-D) voor andere taken, zoals "search and destroy" en "close air support" vrij te maken. De HIP-E is ontworpen om de vuurkracht van Sowjet "combat assault heli"-regimenten te vergroten.

Hij is zwaarder

Hij is zwaarder, minder wendbaar en zwaarder bewapend dan de HIND-D.

17. Afghaanse Lsk. De activiteiten van de Afghaanse luchtmacht staan nog steeds op een zeer laag niveau en zowel de operationele status van haar vliegtuigen, als de mate waarin deze worden gevlogen door Sowjet bemanningen, is niet duidelijk. Naar verluidt heeft de Afghaanse luchtmacht plm. 145 jachtvliegtuigen, 28 bommenwerpers, 15 transportvliegtuigen en 23 heli-copters verspreid over BAGRAM, DEN DADI, KABUL, KANDAHAR, SHINDAND en MAZAR-I-SHARIF. De vlieggereedheid van op z'n minst een aantal van deze vliegtuigen wordt ernstig betwijfeld. *)

MARINE

18. Nieuw Sowjet oppervlakte schip, van de BAL-COM-1 klasse. Een nieuwe Sowjet Geleide Wapen Kruiser, die nucleair wordt voortgestuwd, werd onlangs afgebouwd bij een scheepswerf te Leningrad. In ISAM 2/80 Hoofdstuk 3 werd in het kader van het nieuwbouw programma bij de Sowjet Marine ingegaan op deze BAL-COM-1. In betrokken publicatie kon nog slechts een zgn. "Artist Impression" worden gegeven. Inmiddels zijn deze zomer de proefvaarten met het schip in de Oostzee begonnen en kan dan ook een actuele foto van de kruiser hieronder worden getoond. Nadere gegevens omtrent de capaciteiten, alsmede de technische parameters en elektronische uitrusting ./. van het schip zijn opgenomen in Bijlage B, C en D behorende bij dit hoofdstuk. Verwacht wordt dat het tweede schip van deze klasse tegen het eind van 1980 te water zal worden gelaten. Volgens thans beschikbare gegevens zullen van de BAL-COM-1 klasse, althans in de huidige configuratie, twee eenheden worden gebouwd. De benaming van het eerste schip van deze klasse is waarschijnlijk "KIROW".

Foto 4: BAL-COM-1 klasse

./. *) NOOT: In Bijlage A van dit hoofdstuk is een kaartje van Afghanistan opgenomen.

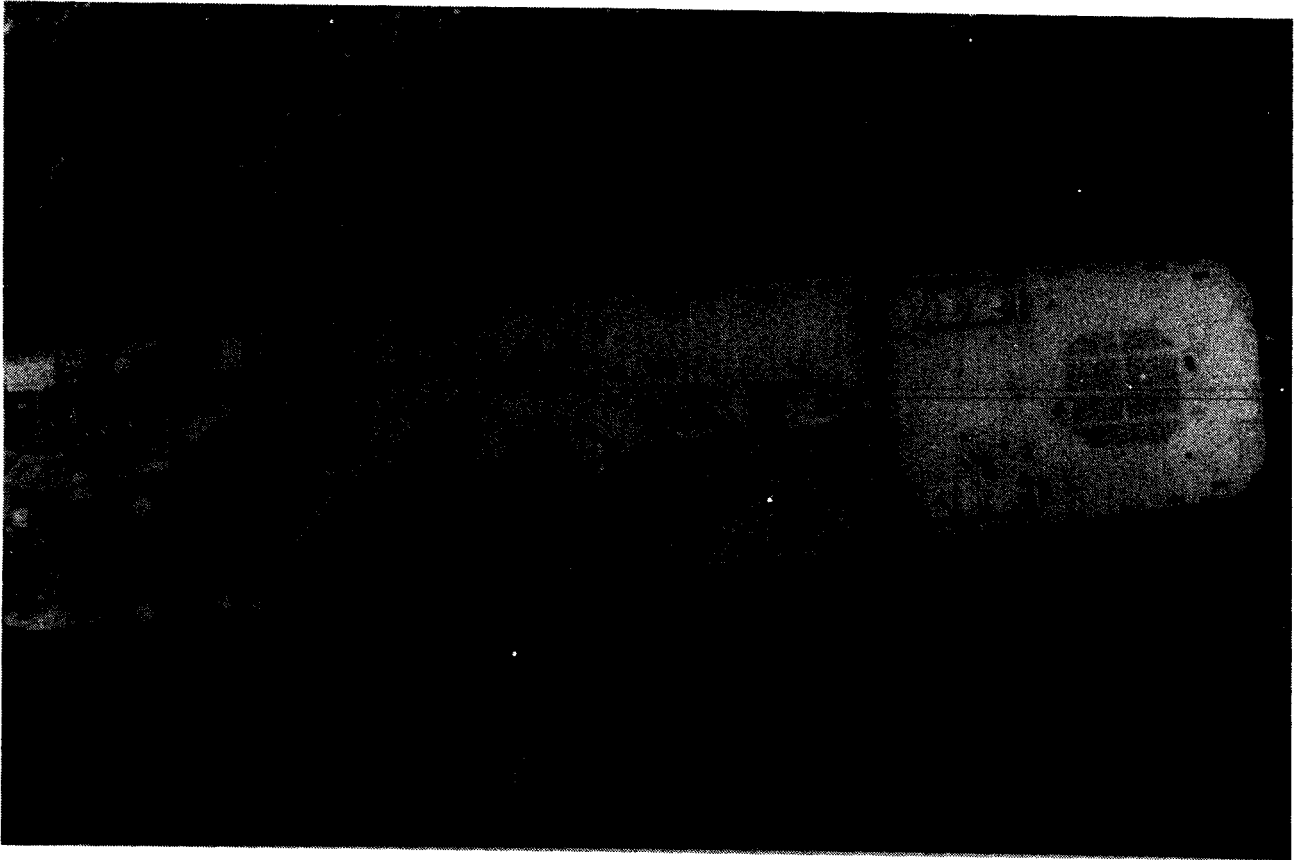

Foto 5: BAL-COM-1 Klasse GW Kruiser

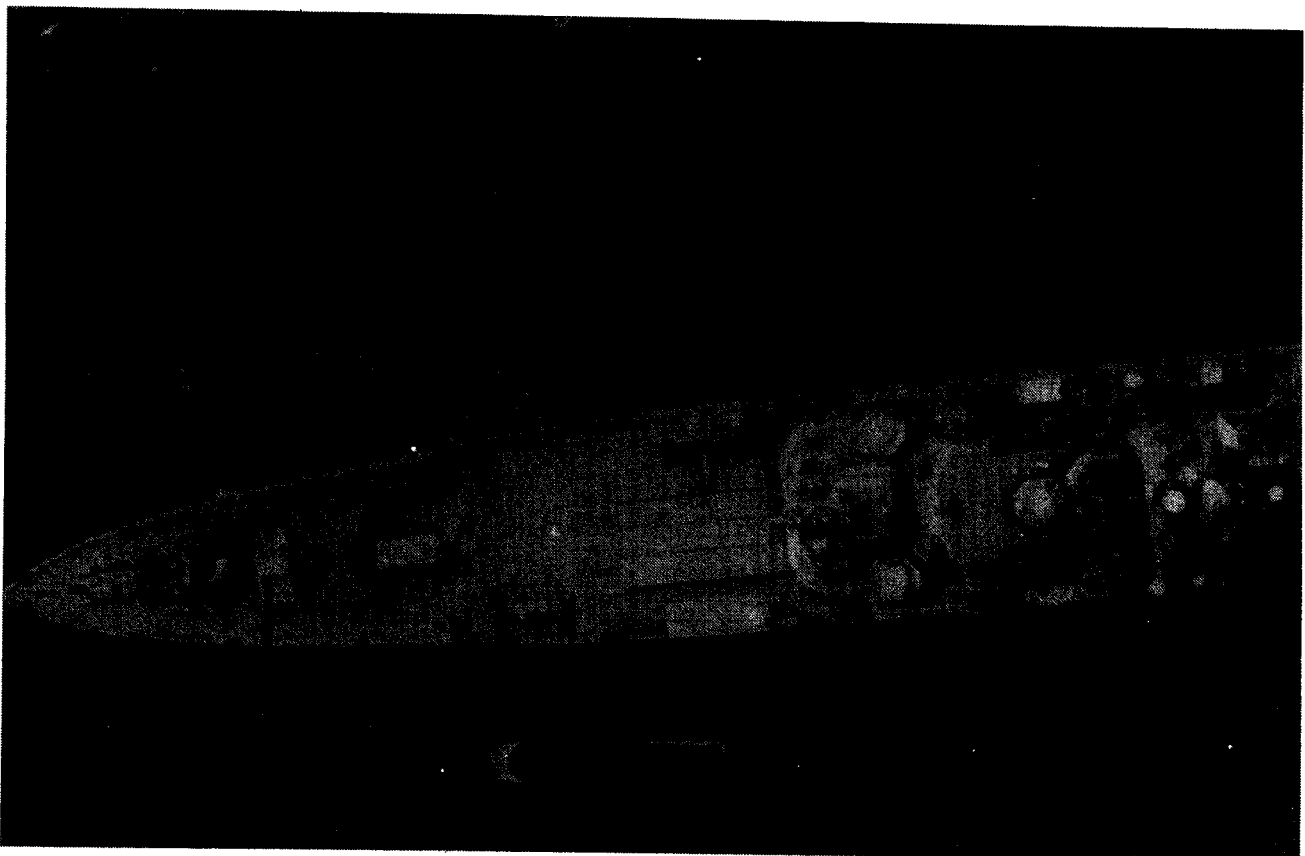

Foto 6: BAL-COM-1 Klasse GW Kruiser

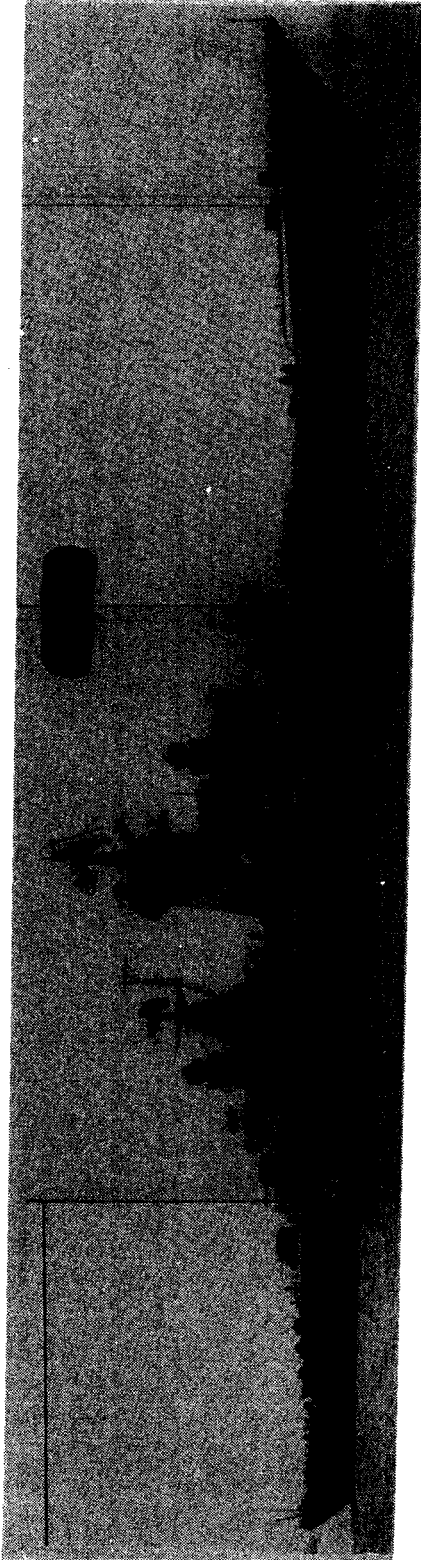

Foto 7: BAL-COM-1 Klasse GW Kruiser

Foto 8: BAL-COM-1 klasse GW Kruiser

MILITAIR ALGEMEEN

CONF.
B-2

19. "SOTJIMAS" ook bij WP strijdkrachten in gebruik. Reeds jaren is op de meeste KLu vliegbases de "SOTJIMAS" een bekende verschijning tijdens echte winterse omstandigheden. Ondanks het feit dat de resultaten soms zodanig waren dat het middel erger was dan de kwaal mag toch van een uniek hulpmiddel worden gesproken. Tijdens een treintransport in een Oost-blokland, werd onlangs een nagenoeg identiek apparaat waargenomen. Om reden van de curiositeit is de WP "SOTJIMAS" hieronder afgebeeld.

Foto 9: WP "SOTJIMAS"

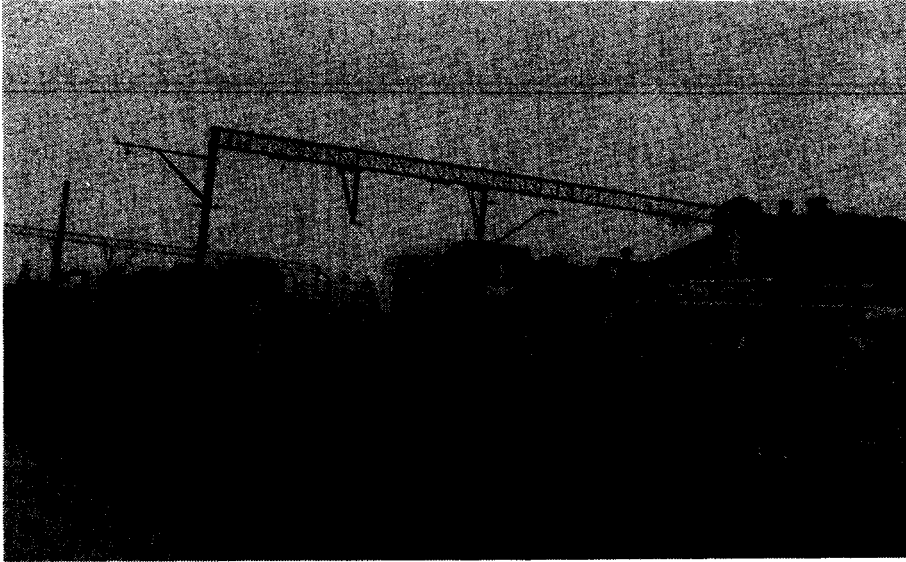
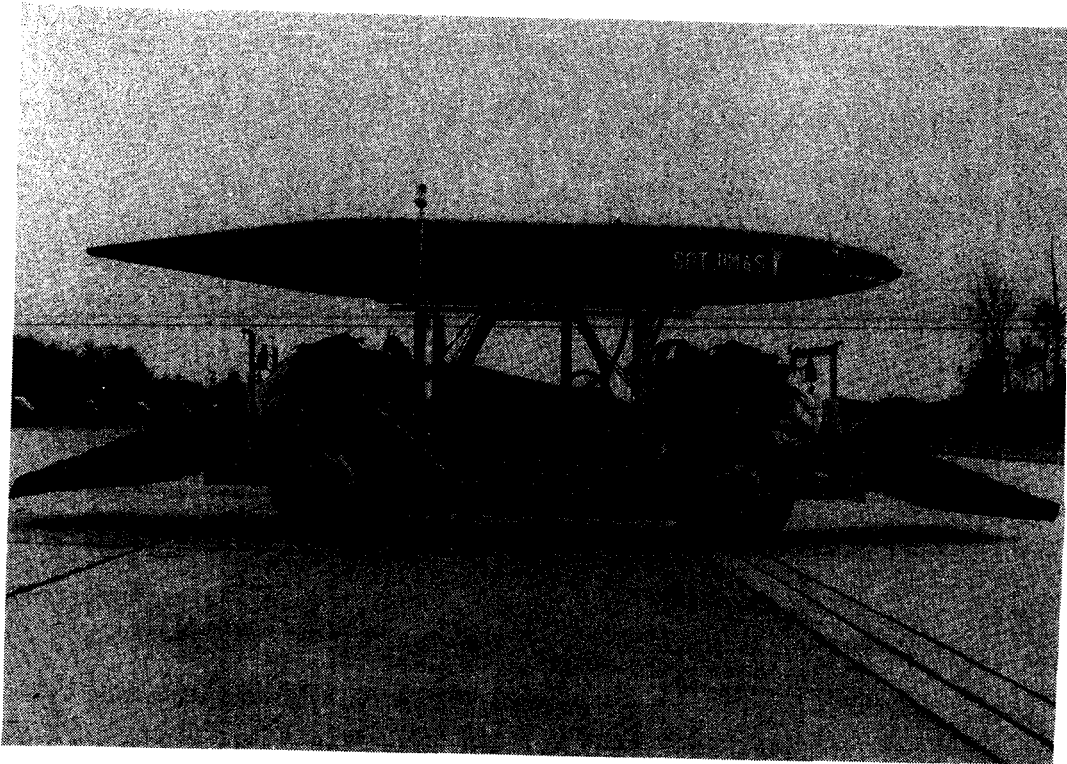
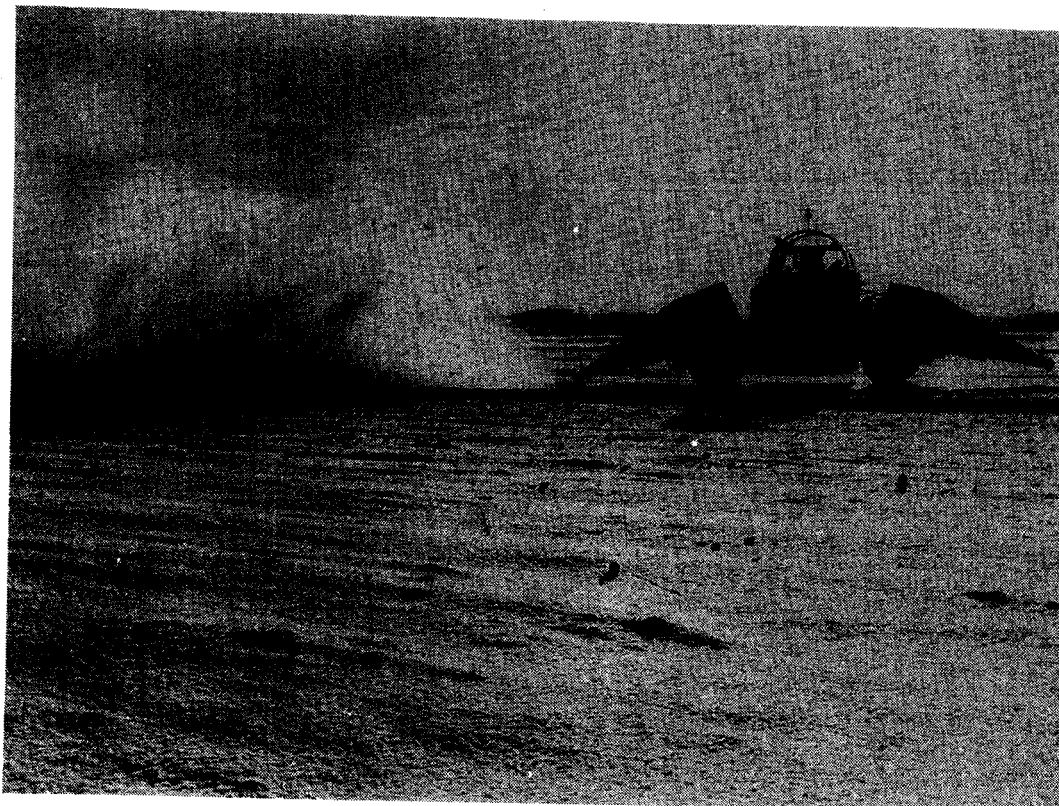

Foto 9: WP "SOTJIMAS"

Foto's 10 en 11: Bovenstaand

Foto's 10 en 11: Bovenstaand en onderstaand voorbeelden van de bij de KLu in gebruik (geweest) zijnde "SOTJIMAS"

POLITIEK/ECONOMIE/ALGEMEEN

20. Activiteiten Sowjet strijdkrachten in relatie met toestand in Polen.
Alhoewel een nauwe Sowjet betrokkenheid bij de huidige ontwikkelingen in Polen zeker zal blijven bestaan zij er momenteel geen aanwijzingen, dat er een grotere militaire betrokkenheid is dan normaal. Duidelijk zal zijn dat allerlei activiteiten bij Sowjet eenheden in- en nabij Polen als gevolg van de oefening "Waffenbrüderschaft '80" niet altijd op hun juiste merites konden worden beoordeeld. Met betrekking tot de Sowjet lsk in de "forward area" kan nog worden opgemerkt dat de verplaatsingen vanaf 16e TLL vliegvelden naar het 4e TLL veld BRZEG (zie tvs. pt.6 van dit hoofdstuk) niet in verband met de algehele situatie in Polen worden gezien.

21. Indoctrinatie van de WP strijdkrachten. Uit welingelichte bron werd vernomen dat binnen het WP maatregelen worden getroffen ter verbetering van de militair-psychologische situatie. Op 3 juni jl. vond in Moskou o.l.v. Leger-Generaal [REDACTED], chef van het politieke directoraat van de Sowjet land- en zeestrijdkrachten, een politieke conferentie plaats. De bijeenkomst, die werd bijgewoond door hoge officieren, commandanten en plv. Ministers van Defensie van de Sowjet-Unie, hield zich hoofdzakelijk bezig met het onderwerp "intensivering van de opvoedende rol van de Sowjet strijdkrachten". Generaal [REDACTED] eiste dat de politieke-ideologische scholing zou leiden tot een hoge graad van politieke/morele trouw en standvastigheid. De soldaten behoorden in staat te zijn om de "zwaarste beproevingen te doorstaan indien de situatie dit zou vereisen". Naar verluidt heeft het Sowjet Ministerie van Defensie ná deze conferentie richtlijnen uitgegeven betreffende de scholing van Sowjet militiaren, waarin o.m. tot uitdrukking werd gebracht dat:

- a. binnen de strijdkrachten(nog) meer aandacht diende te worden besteed aan de "opvoeding" (vooral bij de eenheden met een groot aantal moslems binnen de gelederen);
- b. onnodige discussies binnen de NSWP strijdkrachten over de betekenis en het doel van "zekere militaire operaties" dienen te worden tegengegaan;
- c. het gebrek aan paraatheid en het "relatief lage" gevechtsmoreel binnen de NSWP strijdkrachten een gevolg is van de politieke onzekerheid in deze landen;
- d. duidelijk gemaakt moet worden dat de operatie in Afghanistan

de macht van de Sowjet-Unie en dus ook van het gehele WP heeft versterkt;

- e. voortzetting van de vreedzame coëxistentie de juiste koers is.

Aangenomen wordt dat deze richtlijnen ook verspreid zijn binnen de NSWP strijdkrachten.

22. Van 17 - 20 juni jl. namen de chefs/plaatsvervangers van de politieke directoraten van de strijdkrachten van alle WP landen deel aan een conferentie in Warschau. Op deze bijeenkomst werd besloten dat:

- a. het belang van het WP en de leidende rol van de Sowjet-Unie duidelijker zou moeten worden uitgedragen;
- b. stappen zouden moeten worden ondernomen tegen meerderen die i.p.v. het doel van de opleiding in het oog te houden, eerder probeerden in de gunst van hun minderen te komen.

23. Tijdens een bezoek van een militaire delegatie van het Tsjechische leger aan Warschau (7 - 11 juli jl.) werd van gedachten gewisseld over de volgende onderwerpen:

- a. beperking van de contacten tussen officieren van beide legers, omdat vaak gemeenschappelijke kritiek op de Sowjet-Unie geuit wordt, hetgeen uiteindelijk anti-Sowjet gevoelens zou kunnen kweken;
- b. de noodzaak om politieke scholing binnen de strijdkrachten te bevorderen teneinde het gevechtsmoreel te verhogen;
- c. een initiatief om met vertegenwoordigers van de Sowjet strijdkrachten te gaan discussiëren over verbetering van het politieke werk binnen de strijdkrachten.

24. In juli zouden indoctrinatiebriefings gehouden zijn bij bataljons en onafhankelijke eenheden van de Poolse strijdkrachten waarin nog eens duidelijk gesteld werd dat:

- a. ondersteuning van de bevolking in economisch opzicht de voorrang heeft;

b. een loyale

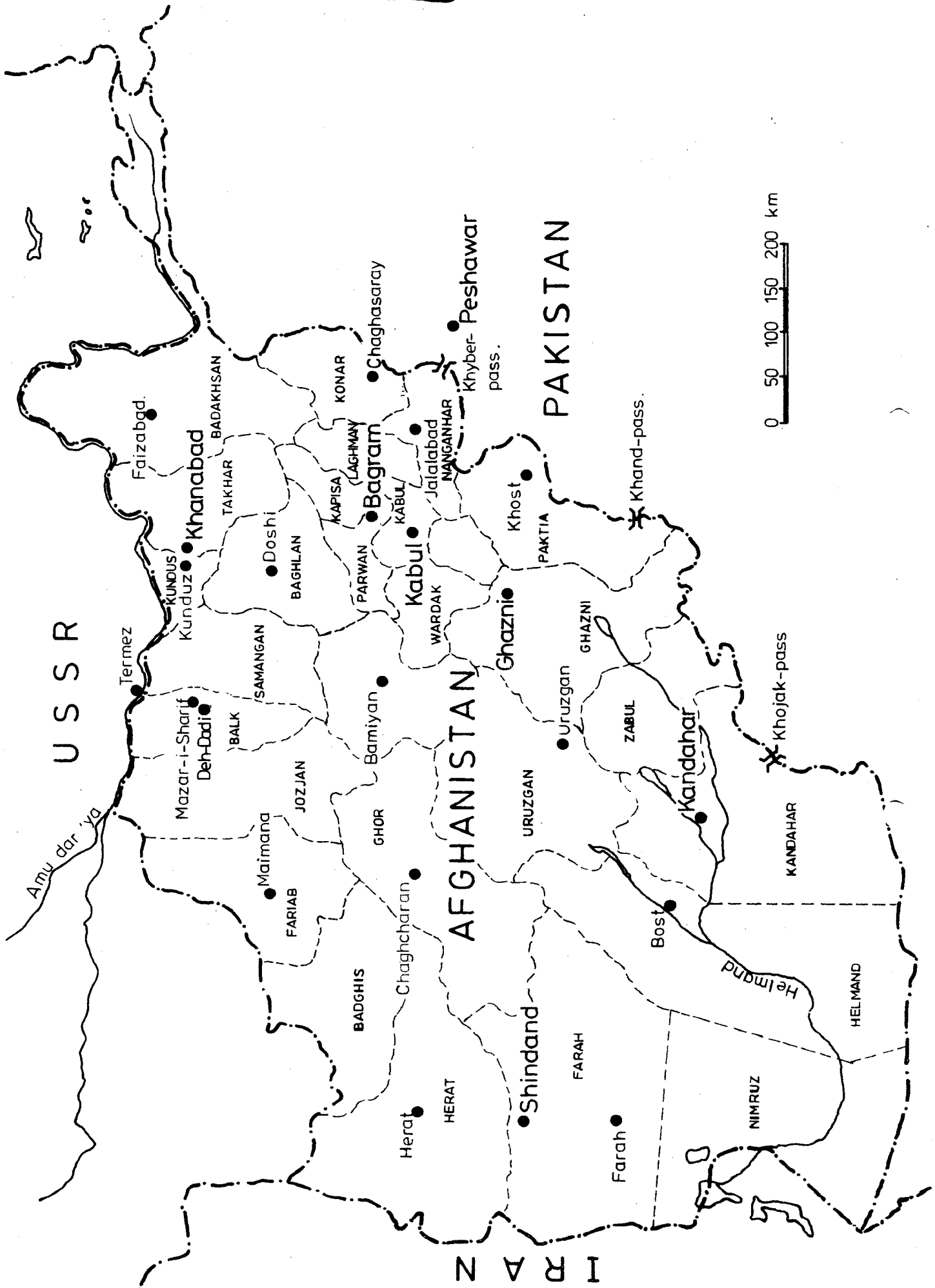

- b. een loyale oppositie getolereerd zal worden en dat pogingen zullen worden ondernomen om tot een vreedzame symbiose tussen staat en kerk te komen;
- c. géén NSWP strijdkrachten in Afghanistan zijn gestationeerd m.u.v. geneeskundige en logistieke hulptroepen.

Commentaar: De bijeenkomsten en indoctrinatie lijken een reactie te zijn op tendensen die strijdig zijn met de pogingen om bevolking en gewapende macht moreel weerbaar te maken tegen de vijand die als agressief wordt afgeschilderd. In wezen zijn deze ideologische de-stabiliserende tendensen:

- a. toenemende kritiek op het systeem in de verschillende NSWP landen als resultaat van de gespannen bevoorradingssituatie;
- b. angst bij de WP bevolking en strijdkrachten dat de gespannen internationale situatie zal leiden tot een wereldoorlog;
- c. vrees in bepaalde kringen van de NSWP bevolking en strijdkrachten dat eigen troepen zouden kunnen worden ingelijfd bij de Sowjet troepen t.b.v. inzet in Afghanistan;
- d. de conclusie dat een deel van de Sowjet soldaten (vnl. Aziatische) onbetrouwbaar bleken ondanks voortdurende indoctrinatie.

Blijkbaar zijn de waargenomen WP maatregelen er op gericht, de twijfel over de leidende rol van de Sowjet-Unie weg te nemen door enerzijds de bevolking te sussen (zoals in Polen) en anderzijds een nog stringentere ideologische indoctrinatie toe te passen.

Country	Class	Type	Builder	Delivery	Number	Date
UR	BAL-COM-1	KR	Baltic Shipyard (Leningrad)	1980-..	2	9/1980
I. Hull & Engineering						
1	Length OA (DWL)	m 248.0 (226.0)	12 x SS-NX-19 twin launchers	Supply	24	
2	Beam MAX (DWL)	m 28.0 (23.6)	12 x SA-NX-6 launchers		72-96	
3	Draft	m 7.3 - 7.5	1 x SS-N-14 twin launcher		16	
4	Displacement MAX	t 21 500	2 x SA-N-4 twin launchers		48	
5	Engines	2 PWR/ST	2 x 1-100mm/56 DP		.	
6	Propulsion Power	MW 104	8 x 6-30mm Gatling AA		8 000	
7	Speed MAX	Kn 30 - 32	2 x 5-533mm TT (est)		10	
8	Screws/Rudders	2(4)/2	2 x RBU-1000		120	
9	Endurance	NM/Kn	1 x RBU-6000		60	
10	Endurance	NM/Kn	4 Helicopters (capacity for)			
11	POL	t				
12	Complement	800				

Remarks:

* prob 2 pressurised water reactors as main plant and 2 conventional boilers for port operations which can also serve for auxiliary propulsion (each ca 10 MW for a max speed of 10 kts)

Project 1144. First Soviet nuclear powered surface combatant class. Two units were ordered probably shortly after 1970. Helicopter deck located aft with a below deck hangar served by a 14.0 x 6.5m elevator. SA-NX-6 missile system is naval variant of the land-based SA-X-10 and was tested for shipborne use on KARA "AZOV"; it is controlled by the TOP DOME phased array radars. SS-NX-19 is a new surface-to-surface missile system also capable of underwater launch from submarines. The twin SS-N-14 launcher can be muzzle-loaded from a magazine located in the bow area.

SS-N-14 tubes dimensions: 7.4 x 2.4m (external)
SS-NX-19 launcher dimensions (twin): 5.4 x 3.1/3.5m (covers)
SA-NX-6 launcher dimensions (single): 2.4 x 2.0m (covers)

** trial speeds reported in excess of 35 kts (up to 37 kts)

- 1 FLY SCREEN
  - 1 HIGH RING-A
  - 1 PARK PLINTH
  - 2 SHOT DOME
  - 2 STAR TWIN
- Project 1144. First Soviet nuclear powered surface combatant class. Two units were ordered probably shortly after 1970. Helicopter deck located aft with a below deck hangar served by a 14.0 x 6.5m elevator. SA-NX-6 missile system is naval variant of the land-based SA-X-10 and was tested for shipborne use on KARA "AZOV"; it is controlled by the TOP DOME phased array radars. SS-NX-19 is a new surface-to-surface missile system also capable of underwater launch from submarines. The twin SS-N-14 launcher can be muzzle-loaded from a magazine located in the bow area.
- 4 RUM TUB
  - 4 BELL THUMP
  - 4 BELL BASH
  - 2 PUNCH BOWL
  - 1 VEE TUBE
  - 2 BELL CROWN
  - 1 CROSS LOOP-A
  - 2 ROUND HOUSE
  - 1 LONG HEAD
  - 1 SLIM POLE
  - 1 SALT POT
  - 2 TILT POT
  - 1 CAGE STALK
  - 3 CAGE BARE-A
  - 2 LONG FOLD
  - 4 POP ART-B
  - 3 POP ART-D
  - 2 SHOT ROCK
  - 4 poss BELL NIP

SA-NX-6 System Characteristics
.....

DOI: 800421

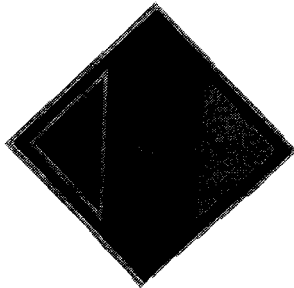
IOC	1980 (est)
Max Effective Range (nm)	43 (straight line); 108 (up and over)
Max Effective Altitude (m)	24 000
Min Effective Range (nm)	2.7 - 5.4 (1.8)
Min Effective Altitude (m)	10
Trajectory	.
Target	.
Speed	Mach 5.5 - 6
Flight time (sec)	100 (to 43 nm); 220 (to 108 nm)
CEP (m)	5 (at max range)
Warhead (kg)	95
Warhead type	H.E. , poss NU
Fuze	.
Targets per f.c. radar	multiple
Reload cycle time (sec)	.
Overall reliability	.
Max missiles per salvo	.
Capacity per magazine	6 - 8
Launchers per magazine	6 - 8
Number of missiles per launcher	1
Guidance mode	Command mid-course/semi-active terminal (track via missile)
Time from acquisition (sec)	.
MISSILE	.
NATO Designator	.
Soviet Designator	.
Overall configuration	.
Total length (m)	.
Launch weight (kg)	1 500 (burn out 690)
Booster	.
Length (m)	.
Diameter (m)	.
Propellant type	.
Sustainer	.
Length (m)	.
Diameter (m)	.
Propellant type	.
PLATFORM	KARA "AZOV" BAL-COM-1

REMARKS The system is a development of the land-based SA-X-10, which was destined to counter the cancelled U.S. B-1 bomber and the TOMAHAWK cruise missile. Effective against seaskimmers at a range of 30 nm.

SS-NX-19 System Characteristics

IOL :
Maximum Range (nm) : 270
Likely Max. Operational Range :
Est. Fuel Depletion Range (nm) :
Minimum Range (nm) :
Speed : Mach 2.5 (Mach 1.) terminal phase
Cruise Altitude : 12 - 14.000 m., terminal phase approx
30 m.
Propulsion : Turbojet, solid-propellant booster
Guidance : Autopilot (start); Active radar &
video data link & poss. Antiradiation
mode (cruising); Active radar &
infra-red (terminal)
Warhead :
Warhead type : H.E. or nuclear
CEP :
Launcher : Fixed tube launcher angled at 43°
Launch condition : Surface and submerged
Reaction time (sec) :
Reliability :

MISSILE
NATO Designation :
Soviet Designation :
Dimensions :
Lenght (m.) : up to 9.8
Diameter (m.) :
Span (m.) :
Launch weight (kg) :

HOOFDSTUK II - DE LUCHTMACHT VAN DE DDR (NVA-LSK/LV)

INLEIDING

1. In de afgelopen 25 jaar heeft de luchtmacht van de DDR zich door haar politieke betrouwbaarheid alsmede haar streven naar een grote operationele effectiviteit, ontwikkeld tot een volwaardige partner binnen de luchtmacht van het Warschau Pact. Mogelijk zijn de NVA-Lsk/Lv op dit moment ná de lsk van de Sowjet-Unie zelfs het meest effectief inzetbaar. Door intensieve training en uitrusting met redelijk moderne vliegtuigen en wapensystemen is deze luchtmacht uitgegroeid tot een belangrijke element van de strijdkrachten van de DDR. Politieke-, operationele-en financiële beperkingen maken het voorshands nog niet mogelijk, dat de lsk van de DDR alle aspecten, o.a. die op tactische gebied, ook volledig beheersen.

2. Aangezien de NVA-Lsk/Lv in een eventueel conflict ingezet zal worden in het Westelijk Front en de KLu ongetwijfeld met deze luchtmacht in aanraking zal komen, wordt in deze ISAM een beschouwing gegeven van de NVA-Lsk/Lv, zoals die momenteel als relevant wordt ervaren. Achtereenvolgens zal worden behandeld:

- a. het ontstaan en de opbouw;
- b. de huidige organisatie en commandostructuur;
- c. het personeel, w.o. specifiek de vlieger opleiding;
- d. het jaarlijkse oefenprogramma (jop);
- e. de vliegtuigen, vliegvelden en slagorde;
- f. de grond-lucht geleide wapen eenheden en slagorde;
- g. het meldings- en gevechtsleidingstelsel;

- h. de logistieke ondersteuning en infrastructuur;
- i. de operationele taak en gevechtswaarde;
- j. de toekomstige ontwikkelingen.

HET ONTSTAAN EN DE OPBOUW

3. Het ontstaan. Volgens de bepalingen van de overeenkomst te Potsdam van 1945 was het Duitsland verboden om er een zelfstandig en geregeld leger op na te houden. Toen echter in oktober 1949 de Duitse Democratische Republiek werd opgericht ontstond tevens het Hoofdcommissariaat voor Opleidingen, ressorterend onder de Minister van Binnenlandse Zaken. Tot augustus 1952 waren alle militaire elementen opgenomen in de Volkspolizei. Middels een reorganisatie ontstond o.a. de zelfstandige "Volkspolizei-luft" waarvan de commandant rechtstreeks kwam te staan onder de chef staf van de "Gemilitariseerde Strijdkrachten" van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 1954 werd de staf van de huidige Nationale Volksarmee- Luftstreitkräfte und Luftverteidigung (NVA-Lsk/Lv) opgericht. Vanaf 1954 is de Oostduitse luchtverdediging zó georganiseerd dat een goede samenwerking met Sowjet eenheden mogelijk is.

4. Het begin van de opleiding. Op COTTBUS werd een begin gemaakt met de centrale vlieger opleiding. Instructie werd door Sowjet instructeurs o.a. gegeven op de MOOSE (YAK-11) en de MAX (YAK-18). Bovendien werd een groot aantal aspirant piloten naar de Sowjet-Unie gestuurd voor een 2-jarige vlieger opleiding. In januari 1956 werd door de "Volkskammer" van de Duitse Democratische Republiek een wet aangenomen waarbij de reeds bestaande strijdkrachten werden bekrachtigd. Tevens kon nu worden overgegaan tot de vorming van een Nationaal Volksleger (NVA) en een Ministerie voor Nationale Verdediging. 1 Maart 1956 geldt als de officiële oprichtingsdatum van de NVA-Lsk/Lv. (Ter gelegenheid van de jaarlijkse viering van deze dag verscheen in "Flieger Revue 80" een artikel dat in Bijlage A van dit hoofdstuk is opgenomen). De DDR was inmiddels volledig lid van het Warschau Pact geworden. Tegen het eind van 1957 werd het hoofdkwartier van de NVA-Lsk/Lv definitief in EGGERSDORF gevestigd. Hier was men verantwoordelijk voor opleidingen en logistieke ondersteuning alsmede voor de activering en inzet van de diverse eenheden conform de daartoe uitgegeven richtlijnen.

5. De luchtmacht

5. De luchtmacht van de DDR was tot aan het begin van de jaren zestig nog steeds een weinig effectief onderdeel van de strijdkrachten. De eenheden waren vnl. in het Zuid-Oosten van de DDR gestationeerd. Later werd mede als gevolg van de grotere vrijheid van handelen die de Sowjet-Unie aan de DDR toestond, gereorganiseerd en uitgebouwd. Te zelfder tijd werd in de jaren zestig het bestand gemoderniseerd. (1962 en 1964 invoering resp. FISHBED-C en D; 1966 uitfasering van oudste FRESCO's). Dit leidde tevens tot een eigen NVA M&G stelsel, alsmede twee luchtverdedigingsdivisies. De beide divisies werden uiteindelijk uitgerust met een aantal jagerregimenten, g/l/GW regimenten, LUA regimenten, verbindingsregimenten en transporteenheden. De luchtverdedigingsdivisie van COTTBUS kreeg zelfs een regiment jachtbommenwerpers binnen haar bestand toebedeeld, zodat een eerste aanzet tot een offensief element werd gemaakt. Naast deze eenheden ontstonden ook nog zelfstandige transportsquadrons, radarregimenten, helikopterregimenten, opleidings- en verzorgingseenheden en een eenheid t.b.v. sleep- en doelvlucht activiteiten.

6. De reorganisatie, uitbouw en modernisering werden op elkaar afgestemd en hebben geresulteerd in een strijdmacht die, grotendeels gestationeerd ten oosten van de 12° lijn, berekend lijkt te zijn voor de haar toegewezen taak, te weten luchtverdediging boven het grondgebied van de DDR. Nadat in 1977 de FISHBED-N werd ingevoerd, kregen de NVA-Lsk/Lv later tevens de beschikking over de moderne MIG-23 FLOGGER-B. De verwachte uitbouw van een offensief element tot een aparte divisie werd tot op heden niet gerealiseerd. Wel werd medio 1979 de 31ste jaborwing ten dele uitgerust met de FLOGGER-F. Al eerder waren in het 2e halfjaar van 1978 HINDS-D op BASEPOHL geïntroduceerd, zodat de gelijktijdige aanzet tot de opbouw van een gevechts-heliwing mocht worden verwacht. Ook deze laatste ontwikkeling is nadien gestagneerd.

Foto: FISHBED

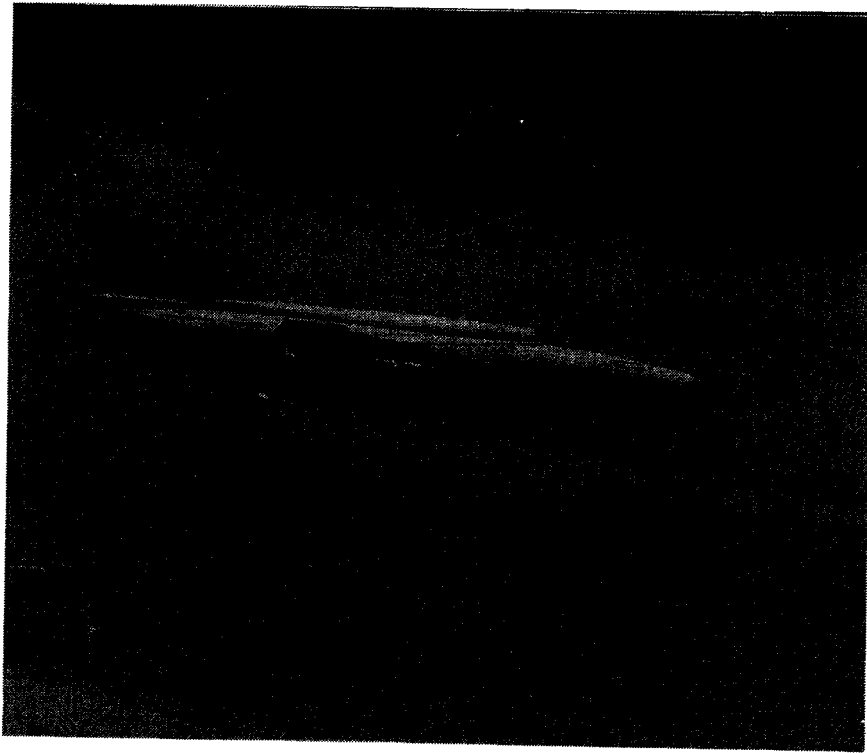

Foto 1: FISHBED - vormt de ruggegraat van de NVA/Lsk/Lv

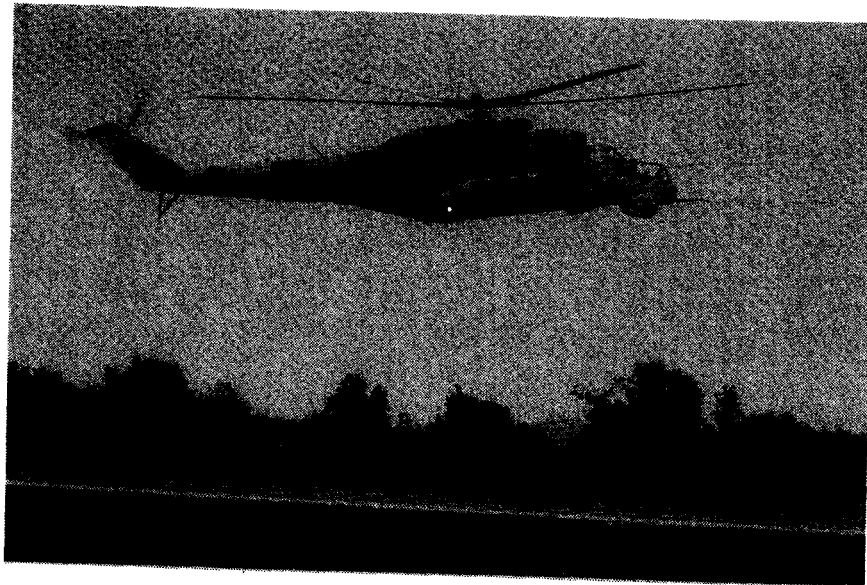

Foto 2: HIND-D - in 1978 op BASEPOHL geïntroduceerd

Foto: FLOGGER-B

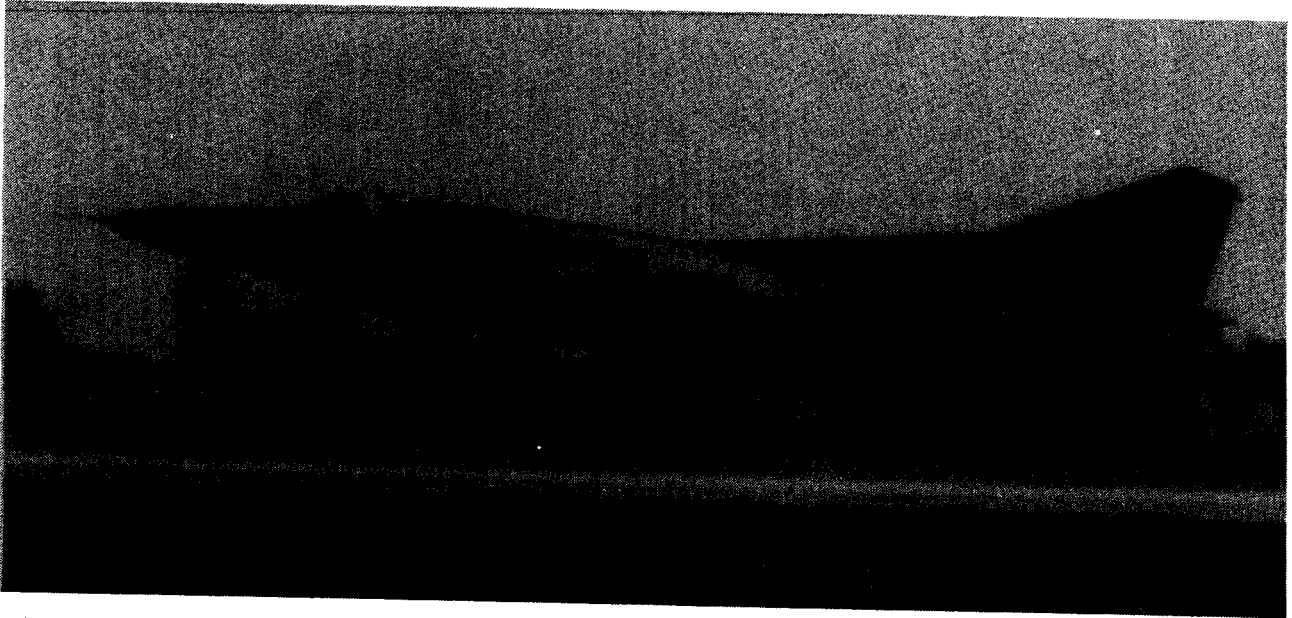

Foto 3: FLOGGER-B - in 1979 op PEENEMUENDE gestationeerd

7. Personeelssterkte.

7. Personeelssterkte. De totale personeelssterkte van de NVA-Lsk/Lv bedraagt momenteel + 39.000 man, waarvan ongeveer 6.000 man GW personeel t.b.v. SA-2 en SA-3 eenheden. Van het totale aantal militairen behoort ongeveer 25% tot het officierskorps.

8. Politieke betrouwbaarheid. De Sowjets hebben de Luchtmacht van de DDR in de loop der jaren een grotere vrijheid van handelen gegeven. Na de binnenlandse onlusten van 1953 hielden de Sowjet autoriteiten aanvankelijk een zeer strenge veiligheidscontrole op de DDR vliegers. De algehele politieke constellatie in de DDR, het stringente toezicht op en de discipline bij de DDR strijdkrachten, alsmede de geographische ligging van de NVA/lsk eenheden, droegen ertoe bij dat er slechts gehandeld kon worden binnen een nauw keurslijf. In de jaren zestig begonnen de Sowjets zich minder zorgen te maken en toonden een groeiend vertrouwen in de politieke betrouwbaarheid van de Luchtmacht. Dit blijkt ook uit het feit dat nagenoeg alle officieren lid zijn van de Communistische Partij. Velen hebben eerder een gèdegen scholing doorgemaakt bij de communistische jeugdorganisatie.

9. Alle politieke activiteiten binnen de NVA-Lsk/Lv worden gecoördineerd door een speciale functionaris voor politieke zaken, werkzaam in de Staf van de Commandant. In politieke zaken, kan hij onafhankelijk van de Commandant maatregelen treffen. Hij is verantwoording verschuldigd aan de plaatsvervanger voor politieke zaken, werkzaam in de Staf van de hoogste Commandant, die het bevel voert over alle nationale luchtstrijdkrachten. Deze politieke functionaris is op zijn beurt verantwoording verschuldigd aan het politieke Hoofddirectoraat van het Ministerie van Defensie, welk directoraat rechtstreeks onder de Communistische Partij ressorteert.

10. De Communistische

10. De Communistische Partij tracht met alle haar ten dienste staande middelen (o.a. indoctrinatie) de pro-communistische geest in de luchtstrijdkrachten te verstevigen. Het vliegend personeel ondergaat over het algemeen de politieke "opvoeding" passief. Vliegen is ook hier het belangrijkste en de diverse toegekende privileges hebben de interesse in politieke zaken verminderd. Een strenge selectie, alsmede de constante partij-beïnvloeding en controle op het vliegend personeel dragen er in grote mate toe bij dat bij deze groepering de betrouwbaarheid vrij groot is. Dit in tegenstelling tot bv. het technisch grondpersoneel.

OPLEIDINGEN

11. Elementaire opleiding. In het algemeen geldt, dat de recruten de elementaire opleiding krijgen op het onderdeel waar zij opkomen. De vliegeropleiding vindt plaats op een aantal specifieke onderdelen.

12. Vliegeropleiding. Voor de vliegeropleiding komen in principe alleen in aanmerking zij, die reeds bij de para-militaire organisatie voor "Sport und Technik" een vliegeropleiding hebben gevolgd. In Bijlage B is een "Vlieger Revue 80" artikel opgenomen i.v.m. het 28-jarig bestaan van deze organisatie op 7 augustus jl. Bij deze organisatie dient men tenminste 36 uur op een éénmotorige propellervliegtuig te hebben gevlogen. Na een uitvoerige medische controle, die aan plaatsing bij de organisatie "Sport und Technik" voorafgaat, wordt tevens de politieke betrouwbaarheid uitvoerig nagezien. Familiaire betrekkingen in het Westen vormen meestal een belemmering voor toelating. Na eenmaal alle keuringen, vooropleidingen en antecedentenonderzoeken te hebben doorstaan, begint de eerste opleiding. Betrokkenen zijn verplicht om een verbintenis voor tenminste 12 jaar af te sluiten.

13. Alvorens tot de "vliegende" opleidingseenheden te worden toegelaten, dient eerst een grondschool gevolgd te worden, waar de theoretische vakken, zoals aerodynamica, navigatie, meteo, verbindingen, politiek, tactiek, vliegtuigtechniek en electronica onderwezen worden. Deze opleiding duurt 12-15 maanden en moet gevolgd worden aan de "Offiziershochschule Franz Mehring" in KAMENZ. Na deze opleiding worden de aspirantvliegers in groepen opgesplitst en geselecteerd voor de jacht-, transport- of helicoptervliegeropleiding. De vliegers ten behoeve van de transporteenheden komen voor een

groot gedeelte voort uit afvallers bij de selectie voor de jachtvliegeropleiding. Voor de helicoptereenheden wordt bij de grondschoolopleiding een voor-selectie toegepast, waarna voor de verdere opleiding aparte klassen in KAMENZ worden ingesteld. De voortzetting van de opleiding tot vlieger op transporttoestellen vindt vnl. in de Sowjet-Unie plaats. Het is echter niet uitgesloten dat, naast deze opleidingsmogelijkheden, ook gedeelten van de opleiding gecombineerd zijn met die van INTERFLUG (civiele luchtvaartmaatschappij van de DDR). De helicoptervliegers voltooiën hun opleiding v.w.b. het theoretische gedeelte in BAUTZEN-LITTEN en v.w.b. de praktijkfase bij de 34e NVA/WING te BRANDENBURG/BRIEST.

14. Jachtvliegers. De grondschoolfase gedurende welke in een aantal maanden theoretisch onderricht wordt gegeven krijgt v.w.b. de jachtvliegeropleiding een vervolg in BAUTZEN-LITTEN. Hier volgen de vliegers een meer op de praktijk gerichte opleiding die 24 maanden duurt en waarbij de vliegers gedurende +100 uur missies uitvoeren op de MAYA en de ALBATROS. De eerste 10 maanden van deze fase - vnl. een algemene vliegeropleiding - wordt gevolgd door een periode van 8 maanden waarin aan deze opleiding meer praktische inhoud wordt gegeven.

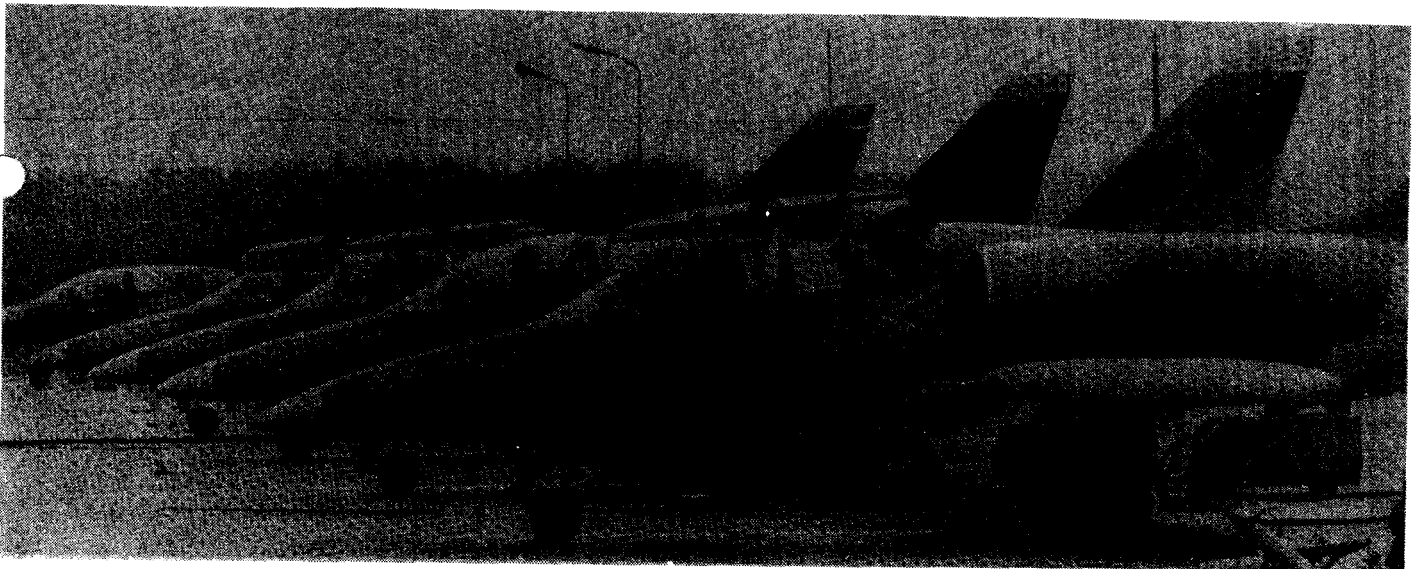

Foto 4: L-39 ALBATROS, de straaltrainer voor de algemene vliegeropleiding.

15. Gedurende deze periode maken de vliegers kennis met de elementaire techniek van het onderscheppen en doen schietoefeningen op de ranges. Tevens worden veel navigatievluchten uitgevoerd, waarbij regelmatig op "vreemde" vliegvelden geland en gestart wordt.

16. De voortgezette vliegeropleiding vindt plaats op ROTHENBURG en duurt ongeveer 1 jaar. In 60 uur wordt de vlieger vertrouwd gemaakt met het type vliegtuig waarop hij uiteindelijk operationeel komt te vliegen, alsmede met de gebruikelijke interceptietechnieken. (Dit geldt nu in feite alleen nog voor de eenheden, uitgerust met een FISHBED-versie, aangezien de toekomstige omscholing van vliegers bestemd voor FLOGGER eenheden wel bij de regimenten PEENEMUENDE en DREWITZ zelf zal plaatsvinden. De initiële FLOGGER conversie geschiedde vnl. in de Sowjet-Unie). Tijdens de range missies kan de vlieger zich bekwamen in "weapon delivery" zowel "air-to-air" als "air-to-ground". De jachtvliegeropleiding omvat derhalve:

- a. een grondschoolfase van 12-15 maanden;
- b. een elementaire vliegeropleiding op de MAYA/ALBATROS van 2 jaar;
- c. een voortgezette vliegeropleiding op de MONGOL, gevolgd door een omscholing van 1 jaar op het uiteindelijke vliegtuigtype. (FISHBED/FLOGGER).

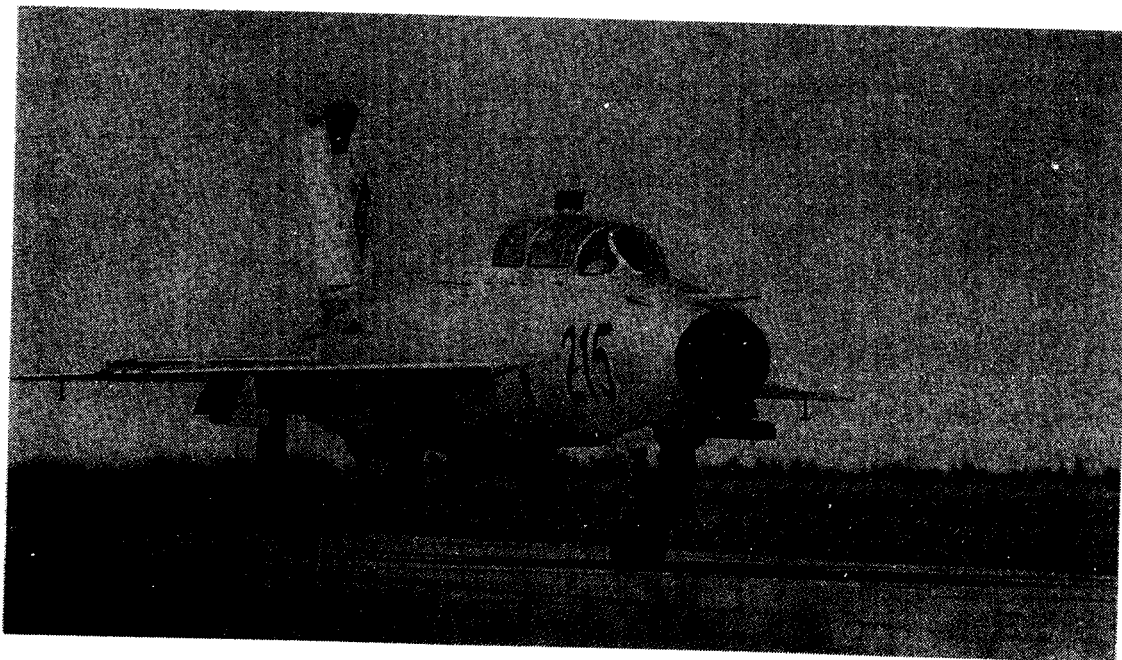

Foto 5: MONGOL. Bij de NVA-lsk-Lv o.a. nog in gebruik t.b.v. de voortgezette vliegertraining.

17. Na de volledig afgeronde opleiding volgt plaatsing bij het 3e sq van een wing. Dit 3e squadron bestaat dus uit operationeel onervaren vliegers, die hier een voortgezette tactische (wapen-)opleiding krijgen. Na een succesvolle afronding van het 1e jaar, middels vliegerkwalificatietesten, volgt plaatsing bij het 2e squadron, waar de operationele standaard wordt opgevoerd. Veel aandacht wordt hier besteed aan vliegtechnische aspecten en leiderschapstraining. Het 2e squadron heeft derhalve meer ervaren piloten, terwijl het 1e squadron uit volledig operationeel geoefend en "qualified" personeel bestaat. Deze opbouw is ook standaard bij de Sowjet lsk. Bij de komst naar het squadron hebben de vliegers een vliegervaring van ongeveer 200 uur. Om vlieger 1e klas te worden, verloopt gemiddeld een tijd van vier jaar. In totaal neemt de opleiding tot geoefend operationeel jachtvlieger derhalve 8 jaar in beslag.

18. In de afgelopen 15 jaar kwamen gemiddeld 50 vliegers per jaar uit de opleiding voor plaatsing bij de squadrons in aanmerking. Hiertegenover stond steeds een "intake" bij de "Offiziershochschule van + 100 aspirant vliegers. Het vlieger/vliegtuig ratio bij de NVA-Lsk/Lv is 1.5 : 1.

19. Overige opleidingen. De technische-, verbindings-, geleide wapen- en M&G-opleidingen vinden hoofdzakelijk plaats op twee centrale opleidingscholen: de opleidingsacademie voor officieren, genaamd "FRANZ MEHRING", welke zich in KAMENZ bevindt en de opleiding tot onderofficier, die voornamelijk wordt verzorgd aan de onderofficiersschool "HARRY KUHN" te BADDUBEN. Bij alle opleidingsrichtingen is het in het algemeen zo, dat de opleidingstijd voor officieren meestal 1 jaar langer is dan voor onderofficieren. Een uitzondering vormt echter de opleiding tot Officier Geleide Wapens, aangezien die aanzienlijk langer duurt, gezien de uitgebreide technische- en tactische aspecten. Alle theoretische opleidingen worden voorafgegaan door een militaire grondschoolfase en worden min of meer afgesloten met plaatsing bij een troepeneenheid t.b.v. de praktijkfase. Die plaatsing kan variëren van enkele maanden tot een jaar. Met betrekking tot de opleidingsrichting Geleide Wapens dient nog te worden opgemerkt, dat men voor het uitvoeren van praktische schietoefeningen is aangevoerd op schietranges in de Sowjet-Unie.

20. Met name is

20. Met name voor de beroepsonderofficieren zijn meer mogelijkheden weggelegd dan voor dienstplichtigen. Voor officieren gelden in het algemeen betere promotiekansen indien, na een tiental jaren bij de troep de Militaire Academie "Friedrich Engels" nog wordt gevolgd. De opleiding duurt 3 jaar. Om vervolgens echt in de hoogste rangen benoemd te kunnen worden dient betrokkene een opleiding aan een Sowjet Academie te doorlopen.

JAARLIJKS (VLIEG) OEFENPROGRAMMA (JOP)

21. Algemeen. Dit programma is eveneens opgezet naar Sowjet model. Het oefenprogramma wordt afgewerkt o.l.v. de meest ervaren vliegers die zijn ingedeeld in het 1e squadron van een wing en het staat onder toezicht van de stafvliegers van de wing. Alle aspecten van de aan NVA wings toegewezen taken worden zoveel mogelijk zonder Sowjet controle beoefend. Incidenteel wordt gebruik gemaakt van oefenfaciliteiten van de Sowjets. Alhoewel de NVA-Lsk/Lv vnl. luchtverdedigingsmissies vliegt, oefenen de vliegers van de betrokken wings op beperkte schaal voor offensieve taken. De op DREWITZ gestationeerde jabowwing houdt zich uitsluitend bezig met tactische vliegopdrachten in samenwerking met de NVA landstrijdkrachten. (Direkte luchtsteun en interdictie). Naast deze eenheden kent de NVA luchtmacht ook nog een verkennings squadron in haar organisatie. De verkenningsstaak moet echter uitgevoerd worden met oude FISHBEDs-C/E. De eenheid heeft waarschijnlijk ook een beperkte neventaak.

22. Sortie utilisatie. Uit een vergelijking van statistische gegevens van het vlieg- en oefenprogramma van de NVA-Lsk/Lv over de laatste vijf jaar blijkt, dat het zwaartepunt bij de gevlogen sorties v.w.b. de jagerwings nog steeds op de primaire rol, t.w. de interceptietaak ligt. Het aantal sorties dat werd besteed aan de neventaak, t.w. grondsteunopdrachten liep gedurende deze jaren zelfs terug. De enige jabowwing van de NVA-Lsk/Lv voert relatief weinig operationele missies uit die gerelateerd zijn aan de primaire taak. Mogelijk heeft hierbij de onlangs (1979) doorgevoerde conversie van FRESCO-B/C naar FLOGGER-F nog steeds een nadelige invloed. In het algemeen kan worden vastgesteld, dat meer dan de helft van het aantal sorties, uitgevoerd door NVA-Lsk/Lv wings betrekking heeft op de zgn. algemene vliegertraining.

23. Ook deze

23. Ook deze algemene vliegertraining (grotendeels geënt op het Sowjet Concept) komt uiteraard de gevechtswaarde ten goede aangezien in dit oefenprogramma naast lokale vluchten en verplaatsingsoefeningen tevens navigatie- en rangevluchten zijn opgenomen. Ongeveer dertig procent van het totale trainingsprogramma bij de jagerwings wordt besteed aan de werkelijke gevechtstraining in het kader van de luchtverdediging. Hiertoe behoren o.a. het uitvoeren van onderscheppingen L/L schieten, het vliegen van "combat air patrols" etc.. Bij de jagerwing DREWITZ wordt van het totale oefenprogramma nog geen tien procent besteed aan de daadwerkelijke gevechtstraining in het kader van het "Ground Attack"-programma.

24. Het zeer kleine percentage van de gevechtstraining dat de NVA vliegers bij de Lvd eenheden aan offensieve taken besteden alsmede het ontbreken van een neventaak voor de offensieve eenheid van DREWITZ, houdt nog niet in dat de volledige gevechtstraining op de primaire rol is toegespitst. De meeste vliegers hebben enige bekwaamheid in het uitvoeren van visuele verkenningen. Specifiek geldt dit uiteraard voor een aantal vliegers van de jagerwing PRESCHEN, die is uitgerust met een squadron verkenningstoestellen. Met betrekking tot de op het EOY aspect afgestemde gevechtstraining kan nog worden opgemerkt, dat deze zeer beperkt is. Het betreft veelal slechts het oefenen onder EOY-omstandigheden (al of niet samen met de Sowjets). NVA gevechtstoestellen beschikken niet over actieve apparatuur. De NVA-Lsk/Lv kent ook geen specifieke EOY-component in haar organisatie.

25. Vliegeren. De vliegers van de NVA-Lsk/Lv maken jaarlijks + 100 vliegeren. Het uren totaal per vlieger is over het algemeen iets lager dan dat van de Sowjet vlieger. Aangezien oefenfaciliteiten, zoals oefengebieden en schietranges veelal op korte afstand van vliegvelden liggen, vergen deze oefenvluchten weinig tijd. Hierdoor kunnen de sorties kort zijn en relatief groot in aantal.

26. Verplaatsingsoefeningen. In het kader van het JOP blijven regelmatige verplaatsingsoefeningen naar andere velden nog steeds een belangrijk facet vormen. De velden die hierbij een rol spelen zijn zowel verspreidingsvliegvelden (w.o. velden met een "zachte" baan alsmede "Autobahnstrips") alsook MOB's in de DDR. De laatste jaren brengen de NVA-Lsk/Lv eenheden ook frequenter bezoeken aan vliegvelden van andere WP lidstaten,

alhoewel het verblijf daar meestal van korte duur is. Gezien het aantal shelters waarover men beschikt, blijft het uitvoeren in oorlogstijd van vliegoperatiën vanaf verspreidingsvliegvelden een "must". Dit houdt automatisch in dat het beoefenen van dit aspect vooralsnog niet zal afnemen, hetgeen bij het 16e TLL in de laatste jaren wel is gebeurd. Veel gebruikte NVA verspreidingsvliegvelden zijn GARZ, GNOIEN, GROSS-MOHRDORF, DEMMIN, LUCKAU-ALTENO, PRESCHEN HWY STRIP BLANKENHEIM en BUCHHOLZ.

OPERATIONELE TAAK EN GEVECHTSWAARDE

27. Taak. Met betrekking tot de operationele taak van de NVA-Lsk/Lv kan worden opgemerkt dat:

- a. de NVA t.b.v. de luchtverdediging, in vergelijking met de andere NSWP-Lsk/Lv, de beschikking heeft over een relatief groot aantal g/l GW eenheden en daarnaast ook over een luchtvloot beschikt, die vnl. uit 2e generatie luchtverdedigingsjagers bestaat;
- b. de primaire taak van de NVA-Lsk/Lv eenheden derhalve nog steeds bestaat uit de verdediging van het DDR luchtruim, niettegenstaande de modernisering van het vliegtuigbestand van de eenheden zoals op BASEPOHL, DREWITZ, PEENEMUENDE en PAROW (zie ook pt. 29);
- c. de taak van de aanvallende elementen bij de NVA-Lsk/Lv, zoals de gevechtsheli's en jabows voorshands beperkt blijft tot ondersteuning van de eigen NVA/LASK.

28. Gevechtswaarde. De NVA-Lsk/Lv beschikken ten dele over redelijk modern materieel (FLOGGER-B en F; HIND-D). De trainingsstandaard van al het personeel (m.n. de vliegers) werd de laatste jaren opgevoerd. De strijdmacht in haar geheel lijkt dan ook voor haar operationele (primaire-) taak berekend, al blijven de Sowjet lsk voor de verdediging van het DDR luchtruim nog onmisbaar en verantwoordelijk. De gevechtswaarde van de NVA-Lsk/Lv kent nl. nog een aantal beperkingen.

29. De onlangs ingevoerde geavanceerde offensieve wapensystemen (FLOGGER-F en HIND-D) zijn om redenen van kwantiteit en operationele inzetbaarheid/geoefendheid van de vliegers v.w.b. de gevechtswaarde nog niet van veel gewicht. De werkelijke "slagkracht" wordt in feite dan ook gevormd door de nog niet gemoderniseerde eenheden, alsmede door de met FLOGGERS-B uitgeruste eenheid op PEENEMUENDE. Het zal duidelijk zijn dat het oudere materiaal de gevechtswaarde negatief beïnvloedt. Tot de beperkingen kunnen worden gerekend:

a. de geringe

- a. de geringe AWX-inzetbaarheid alsmede de verouderde avionics van het jagerbestand, waardoor onderscheppingstechnieken en -tactieken niet kunnen worden aangepast aan de moderne eisen, met o.m. als gevolg de gebrekkige mogelijkheden en methoden om laagvliegende aanvallers effectief te bestrijden.
- b. het volledig ontoereikende EOY-vermogen bij de vliegende eenheden.

30. Ondanks het gestelde in bovengenoemde punten en de geografische beperkingen van de g/l GW eenheden, kan toch worden gesteld dat de gevechts-waarde van de NVA-Lsk/Lv in haar totaliteit niet onderschat moet worden. Anderszijds is de steriotype en nauw gecontroleerde leiding -inherent aan het Sowjet systeem- bij de uitvoering van de opgedragen taak een remmende factor in relatie tot flexibiliteit en eigen initiatief. Dit aspect en het beperkt aantal vliegers hoeven echter, gezien de goede utilisatie ervan, niet direct van invloed te zijn op de operationele vliegertrainings-standaard.

ORGANISATIE EN SLAGORDE

31. Algemeen. Het NVA-Lsk/Lv hoofdkwartier, tevens het operatiecentrum, bevindt zich te STRAUSBERG-EGGERSDORF, ten oosten van BERLIJN. Direct gesubordineerd aan het centrale operatie- en filtercentrum zijn twee Lvd-Zones, één voor het noordelijke deel van de DDR (NEUBRANDENBURG) en één voor het zuidelijke gedeelte (COTTBUS). Beide Lvd-Zone commandanten hebben alle GW- en jachtvliegeenheden in hun zone tot hun beschikking. De Lvd-Zones zijn de operationele commando's, terwijl de Lvd-Divisies de administratieve bevelvoering over de haar ondergeschikte eenheden uitvoeren. De Lvd-Zones hebben voor de uitvoering van hun taak de beschikking over een gecombineerd luchtbewakings-operatiecentrum, waar enerzijds luchtbeeld informatie via zgn. Sub Filter Centra en radarstellingen wordt verkregen en anderzijds doeltoewijzing aan operationele lvd-eenheden (GW- en gevechtsleidingsstellingen) kan plaatsvinden.

32. Vliegende eenheden. De voornaamste taak die de aan het Warschau Pact toegewezen NVA jachtvliegeenheden hebben toebedeeld gekregen, is de verdediging van het luchtruim van de DDR. In deze hoedanigheid dienen de NVA-Lsk/Lv gezien te worden als voorpost van de uiteindelijke verdediging van het moederland: de Sowjet-Unie. Bepaalde elementen van de lsk kunnen ook in-

gezet worden tegen

gezet worden tegen grond- en maritieme doelen. De jachtvliegeenheden zijn onderverdeeld in Luchtverdedigingsdivisies en verder in zgn. JAGDGESCHWADER (Wings) en JAGDFLIEGERSTAFFELN (Squadrons).

33. De volgende onderdelen zijn bekend:

a. 1ste Luchtverdedigingsdivisie - COTTBUS

- 1ste WING	"FRITZ SCHMENKEL"	-	COTTBUS
- 3de WING	"WLADIMIR KOMAROW"	-	PRESCHEN
- 7de WING	"WILHELM PIECK"	-	DREWITZ
- 8ste WING	"HERMANN MATERN"	-	MARXWALDE

b. 3de Luchtverdedigingsdivisie - NEUBRANDENBURG

- 2de WING	"JURI GAGARIN"	-	TROLLENHAGEN
- 9de WING	"HEINRICH RAU"	-	PEENEMUENDE

34. Jachtbommenwerper-, gevechtshelicopter- en verkenningsseenheden.

De taak van de jachtbommenwerper- en gevechtshelicopter eenheden bestaat uit de ondersteuning van de landstrijdkrachten. De verkenningsseenheid heeft tot taak het gevechtsterrein voor zowel lucht- als landstrijdkrachten te verkennen.

35. De volgende offensieve eenheden staan ter beschikking:

a. 31ste jabow WING "CLEMMENT GOTTWALD"	-	DREWITZ
(in 1971 opgericht)		
b. Ongeïdentificeerde verkenningsseenheid	-	PRESCHEN
(in 1975 opgericht)		
c. 54ste WING - Gevechtshelicopters	-	BASEPOHL
(in 1975 opgericht)		

Foto: De NVA basis DREWITZ

Foto 6: De NVA basis DREWITZ waar FRESCOs, FISHBEDs en FLOGGERS gestationeerd zijn.

36. Luchttransporteenheden. De zowel uit vastvleugelige transportvliegtuigen als uit transporthelicopters bestaande luchttransporteenheden worden ingezet ter ondersteuning van alle krijgsmachtdelen. De taken kunnen variëren van directe ondersteuning van landmachteenheden door bewapende helicopters tot calibratievluchten t.b.v. navigatie- en radarapparatuur op vliegbases.

37. De volgende transporteenheden behoren tot de huidige sterkte:

a. 24ste Transport squadron	-	DRESDEN-KLOTZSCHE
b. 25ste Transport en verbindingssquadron	-	STRAUSBERG
c. 44ste Transportwing "ARTHUR PIECK"	-	MARXWALDE
d. 34ste Heliwing "WERNER SEELENBINDER"	-	BRANDENBURG-BRIEST

38. Overige vliegende eenheden. Buiten de reeds vermelde eenheden beschikken de NVA-Lsk nog over een doelsleepeenheid op PEENEMUENDE. De vlieg-

tuigen (BEAGLE en L-39)

tuigen (BEAGLE en L-39) zijn direct aan het hoofdkwartier van de NVA-Lsk gesubordineerd en functioneren als doel cq. doelsleper voor de vliegende eenheden en voor de grond-lucht GW eenheden.

39. Verder beschikken de NVA-Lsk nog over twee vliegeropleidings-eenheden:

- a. 11de WING - BAUTZEN-LITTEN
- b. 15de WING - ROTHENBURG

Deze eenheden hebben een secundaire operationele taak.

40. Ofschoon geen onderdeel uitmakend van de NVA-Lsk dient volledigheidshalve nog het ASW-heli onderdeel op PAROW vermeld te worden, daar de vliegeropleiding deels door de luchtmacht verzorgd wordt. Het is tevens aannemelijk, dat de PAROW HIPs en HAZEs bij de luchtmacht in onderhoud worden gegeven.

41. Vliegvelden. Naast 15 permanent bezette vliegvelden (MOBs) beschikken de NVA-Lsk over een twintigtal verspreidingsvliegvelden (DOBs) waarvan sommige intensief en andere zeer sporadisch gebruikt worden voor tactische verplaatsingsoperaties. Het vliegveld HOLZDORF zal hoogst waarschijnlijk in de naaste toekomst haar DOB-status ruilen voor die van een MOB (zie Bijl. C en D voor slagorde gegevens). Als belangrijkste gegadigde voor de permanente bezetting van dit veld geldt de 1ste WING op COTTBUS.

42. Grond-lucht Geleide Wapen Eenheden. De grond-lucht Geleide Wapen (SAM)-eenheden hebben tot taak om, in nauwe samenwerking met andere luchtverdedigingseenheden, w.o. de SA-4, SA-6 en SA-9 (GW eenheden) van de DDR landstrijdkrachten, het vijandelijke lucht-potentieel in een bepaald gebied te vernietigen of het opereren ervan zo veel mogelijk te bemoeilijken. In vreedstijd dragen zij bij tot de beveiliging van het luchtruim van de DDR.

43. De NVA-Lsk/Geleide Wapen eenheden zijn voornamelijk uitgerust met de bekende SA-2 GUIDELINE en SA-3 GOA SAM-systemen. De vuureenheid bij de Geleide Wapen eenheden (FLUGABWEHR-RAKETEN TRUPPEN) wordt gevormd

door de afdeling (ABTEILUNG)

door de afdeling (ABTEILUNG). Bij de SA-2 eenheden is een regiment samengesteld uit 4 GW-afdelingen en een technische afdeling. In het Oostzee-kustgebied is de eerste gemengde GW Brigade opgericht, bestaande uit 4 SA-2 en 4 SA-3 Afdelingen. De huidige sterkte van de NVA-Lsk/Geleide Wapen eenheden bestaat uit 5 SA-2 Regimenten en 1 gemengde (SA-2/SA-3) Brigade. Tezamen 24 SA-2 en 4 SA-3 vuureenheden, 5 Technische Afdelingen en 2 Opleidings Afdelingen.

44. Alle SA-2 eenheden van de NVA zijn waarschijnlijk uitgerust met de FAN SONG E vuurleidingsradar en met de GUIDELINE MOD 3 en MOD 4 Geleide Wapens. Enkele reserve eenheden kunnen mogelijk nog met de FAN SONG F-radar zijn uitgerust. De SA-2 eenheden verzorgen de luchtverdediging in de middelbare en hogere luchtlagen.

45. De vier NVA SA-3 afdelingen zijn aan de Oostzee kust gestationeerd en verzorgen de "low-level" luchtverdediging. Waarschijnlijk zijn momenteel alle SA-3 stellingen voorzien van moderne vierling lanceerinstallaties.

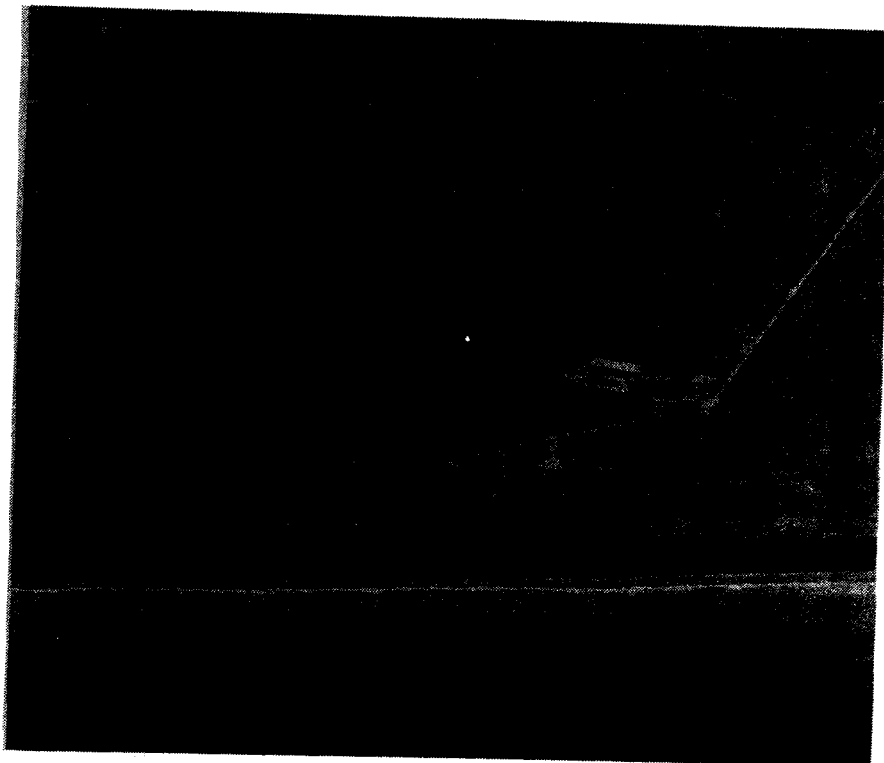

Foto 7: Een NVA-g/1/GW Site (SA-3 systeem) aan de Oostzeekust.

46. In tegenstelling tot de Sowjet-strijdkrachten, wordt de SA-3 bij de NVA-Lsk niet als objectverdediging t.b.v. de permanent bezette vliegvelden ingezet. Voor dit doel zijn echter vierling SA-7 GRAIL vuureenheden waargenomen, ofschoon nog niet vastgesteld kan worden, of dit tot de organieke uitrusting van alle Oostduitse bases behoort. Voor de SA-2/SA-3 organisatie en dislocatie wordt verwezen naar
7. Bijlage E.

M & G (EW/GCI) STELSEL

47. Algemeen. De eenheden van het NVA-Lsk/Lv M & G stelsel vormen een integraal onderdeel van de luchtverdedigings-organisatie van de DDR. Ze zijn verantwoordelijk voor het verspreiden van informatie over het algehele luchtbeeld naar de operatiecentra en hoofdkwartieren van alle krijgsmachtonderdelen. Dit houdt onder andere in het verzamelen van gegevens over vijandelijke vliegbewegingen alsmede het dirigeren van eigen onderscheppingsjagers naar als vijandelijk geïdentificeerde vliegende doelen, die boven het Oostduitse grondgebied opereren. Teneinde deze taken effectief te kunnen uitvoeren, hebben de M & G-eenheden de beschikking over een verscheidenheid aan radarapparatuur, waaronder de moderne BACK TRAP/ODD PAIR combinatie en een semi automatisch data-link systeem. De vier NVA radarstellingen, die met de BACK TRAP/ODD PAIR zijn uitgerust, maken deel uit van een nieuwe NSWP-radargordel, die zich van de Oostzee naar de Zwarte Zee uitstrekt.

48. "Early - Warning" (EW). De vredes-posities van de EW-radarstellingen zijn grotendeels tevens de oorlogsopstellingen; reeds in vreedstijd zijn deze eenheden, samen met nagenoeg identieke Sowjet eenheden, verantwoordelijk voor de verkeersleiding en vliegveiligheid van al het vliegverkeer in het luchtruim van de DDR. Het merendeel van de radarstellingen heeft zgn. "hardening" ondergaan, wat eveneens op een meer permanente locatie duidt, alhoewel incidentele tactische verplaatsingen mogelijk zijn. V.w.b. "hardening" wordt ook verwezen naar pt.62.

49. De EW-eenheden (Bataljons) van de NVA-Lsk zijn als volgt onderverdeeld in de twee Luchtverdedigingsdivisies:

a. 1ste Luchtverdedigingsdivisie - COTTBUS

- 51ste BAT

- DIELSDORF

-41ste BAT

- 41ste BAT - COTTBUS-STRIESOW
- 31ste BAT - PRESCHEN-DOEBERN
- 61ste BAT - MUENCHEBERG

b. 3de Luchtverdedigingsdivisie - NEUBRANDENBURG

- 23ste BAT - PRAGSDORF
- 33ste BAT - BENZ-PUDAGLA

50. Bij de 1ste LVD-Div kan de volgende verdere onderverdeling gemaakt worden:

- a. Het 51ste BAT DIELSDORF bevat een Sub Filter Centrum (SFC) en een lange-afstand radarstelling (EOB 857) terwijl het nog vier radarstellingen onder bevel heeft t.w.:
  - (1) KREUZEBRA - (EOB 502)
  - (2) KRANICHBORN - (EOB 500)
(tevens "alternate" SFC)
  - (3) BREITUNGEN - (EOB 839)
  - (4) STEINHEID - (EOB 869)
- b. Het 41ste BAT COTTBUS-STRIESOW bevat een Sub Filter Centrum (SFC), een gecombineerde M & G (EW/GCI) radarstelling (EOB 890) en heeft onder haar bevel twee radarstellingen:
  - (1) DAHME - (EOB 200)
  - (2) HINSORF - (EOB 440)
- c. Het 31ste BAT PRESCHEN-DOEBERN bevat een Sub Filter Centrum (SFC), een gecombineerde M & G (EW/GCI) radarstelling (EOB 230) alsmede drie gesubordineerde radarstellingen:
  - (1) GLEINA - (EOB 365)
  - (2) MEISZEN - (EOB 553)
  - (3) NEUSTADT - (EOB 622)
- d. Het 61ste BAT MUENCHEBERG bevat een Sub Filter Centrum (SFC), een gecombineerde M & G (EW/GCI) radarstelling (EOB 575) alsmede drie gesubordineerde radarstellingen:
  - (1) ALTENSALZWEDEL - (EOB 063)
  - (2) KIRCHMOESER - (EOB 127)
  - (3) ATHENSTEDT - (EOB 098)

51. Bij de 3de LVD-Div kunnen de volgende onderdelen onderscheiden worden:

a. Het 23ste BAT PRAGSDORF bevat een Sub Filter Centrum (SFC), een gecombineerde M & G (EW/GCI) radarstelling (EOB 717), terwijl nog drie radarstellingen onder bevel staan:

(1) BANZIN	-	(EOB 099)
(2) ELMENHORST	-	(EOB 275)
(3) ROHLSDORF	-	(EOB 808)

b. Het 33ste BAT BENZ-PUDAGLA bevat een Sub Filter Centrum (SFC), een gecombineerde M & G radarstelling (EOB 908) terwijl drie radarstellingen gesubordineerd zijn:

(1) ROEVERSHAGEN	-	(EOB 817)
(2) SAAL	-	(EOB 827)
(3) PUTGARTEN	-	(EOB 915)

52. De door de diverse radarstellingen verkregen luchtbeeld-informatie wordt door de Sub Filter Centra gefilterd en vervolgens doorgegeven aan de Filter- en Operatiecentra van de twee Luchtverdedigings Zones COTTBUS-KOLKWITZ en NEUBRANDENBURG-COELPIN; de gegevens worden vervolgens als potentiële doelen toegewezen aan geleide wapen- of jachtvliegeenheden. Het hoofdkwartier van de NVA-Lsk voert de uiteindelijke supervisie middels haar Hoofd Filter Centrum te Eggersdorf. Hier wordt het volledige luchtbeeld voor de DDR geëvalueerd en tevens doorgegeven aan de aangrenzende luchtverdedigings-centra in POLEN, TSJECHOSLOWAKIJE alsmede aan het WP liaisonteam in MINSK (S.U.).

53. Gevechtsleiding (GCI). Voor wat betreft de gevechtsleidings-eenheden bij de jachtvliegvelden wordt verondersteld dat deze administratief ondergebracht zijn bij de vliegbases terwijl ze operationeel verantwoording verschuldigd zijn aan de LVD-Zones.

54. NVA-Lsk/Lv beschikken in totaal over 13 radarstellingen met een gevechtsleidingstaak; hierbij zijn inbegrepen de gecombineerde M & G stellingen, die bij de diverse Sub Filter Centra zijn gesitueerd. Met uitzondering van DIELSDORF (EOB 857) en ROEVERSHAGEN (EOB 817) bevinden al deze stellingen zich ruw-weg op een noord-zuid lijn oost van BERLIJN hetgeen dientengevolge een volledige gevechtsleidings capaciteit oplevert in het oostelijk deel van de DDR en het westelijk deel van het Poolse luchtruim.

55. Alhoewel het grootste deel van de gevechtsleidings-radarstellingen zich direct in de omgeving van de NVA jachtvliegeenheden bevindt, dient tevens rekening gehouden te worden met een beperkte GCI capaciteit van de meeste NVA-Lsk/Lv EW-stellingen die voor deze taak over grond-lucht verbindingsmiddelen beschikken. Voor EOB-slagordegegevens wordt verwezen naar Bijlagen F en G.

LOGISTIEKE ONDERSTEUNING EN INFRASTRUCTUUR

56. Het bevoorradings- en onderhoudssysteem van de NVA-Lsk/Lv is zodanig gestructureerd dat een grote gelijkenis werd verkregen met het Sowjet systeem, hetgeen tegelijkertijd een vrij grote afhankelijkheid hiervan met zich heeft meegebracht. Op korte termijn kan echter zo nodig op oorlogsoperaties worden afgestemd, waarbij e.e.a. tevens is gericht op de mobiliteit van de eenheden.

57. Vliegtuigsystemen.

- a. Bevoorrading. De DDR is v.w.b. vliegtuigsystemen en daarbij behorende gronduitrusting vnl. afhankelijk van de industrie in de Sowjet-Unie. Deze afhankelijkheid komt vooral tot uiting in relatie tot vliegtuig reserve onderdelen, aangezien de Sowjets hierbij (zeker in tijd van oorlog) de prioriteiten (zullen) bepalen.
- b. Onderhoud. Het zgn. 1e lijnsonderhoud en periodieke inspecties t.e.m. een 200 uren inspectie kunnen geschieden op de operationeel bezette vliegvelden. Voor grotere inspectiebeurten en zgn. "general overhauls" valt de NVA/Lsk v.w.b. haar vliegtuigen terug op eigen centrale reparatiewerkplaatsen alsmede de Sowjet industrie. De mogelijkheden van onderhoud op zgn. verspreidingsvliegvelden, waarvan de NVA-Lsk nog regelmatig gebruik maakt is zeer beperkt o.a. als gevolg van de aanwezige infrastructuur.

58. POL-produkten. De totale POL voorraad op en in de nabijheid van momenteel belegde NVA vliegvelden, is zodanig groot dat, uitgaande van 3 operationele sorties per dag, gedurende 30 dagen operationeel kan worden gevlogen.

59. Vliegtuigbewapening. Geschat wordt, dat de op en in de nabijheid van de momenteel belegde NVA vliegvelden aanwezige depots over voldoende amunitie voorraad beschikken om de NVA-Lsk/Lv eenheden eveneens minstens

gedurende 30 dagen te kunnen opereren.

60. Een bijkomend probleem voor de NVA-Lsk/Lv eenheden in vergelijking met eenheden van Sowjet 16e TLL is, dat ingeval van oorlogsomstandigheden nog steeds een grote noodzaak bestaat voor het gebruik van verspreidingsvliegvelden. Op de momenteel belegde NVA vliegvelden zijn onvoldoende shelters aanwezig voor een adequate bescherming van de volledige luchtvloot. Een direct gevolg is de noodzakelijke operationele instandhouding van verspreidingsvliegvelden met alle nadelen in relatie tot bevoorrading van "War consumables", POL, ammunitie alsmede m.b.t. instandhouding van de hoogst noodzakelijke infrastructuur.

61. Vlieggereedheid en "sortierates". De gemiddelde vlieggereedheid van de NVA-Lsk/Lv zal na een "stand down" zonodig kunnen oplopen tot $\pm$ 90%. Hiervan uitgaande is een gemiddelde sortierate van 3 per dag, gedurende de eerste dagen van een conflict, haalbaar. Operaties vanaf verspreidingsvliegvelden zullen om reeds eerder genoemde redenen deze "sortierate" nadelig kunnen beïnvloeden. Juist m.b.t. de aspecten vlieggereedheid en "sortierate" zal de prioriteitstelling door de Sowjets ten tijde van een conflict alles bepalend zijn voor de operationele inzet van de NVA-Lsk/Lv.

62. Passieve en actieve objectverdediging. Gezien het niet toereikende aantal shelters en een onvoldoende aantal g/l G' systemen, zijn de vliegvelden en andere objecten kwetsbaar voor aanvallen vanuit de lucht. Door de aanleg van revetments op vliegvelden en de hardening van radaropstellingen is getracht e.e.a. te ondervangen. Camouflage, "Tone-down" en het gebruik van "decoys" zal daarnaast bij de diverse objecten zeker worden toegepast om de passieve verdediging te verbeteren. De actieve luchtverdediging van NVA vliegvelden is voorshands een taak die wordt uitgevoerd met conventionele LUA, zoals 57 mm luchtdoelgeschut. De g/l GW sites kunnen veelal

Foto: Actieve lucht-

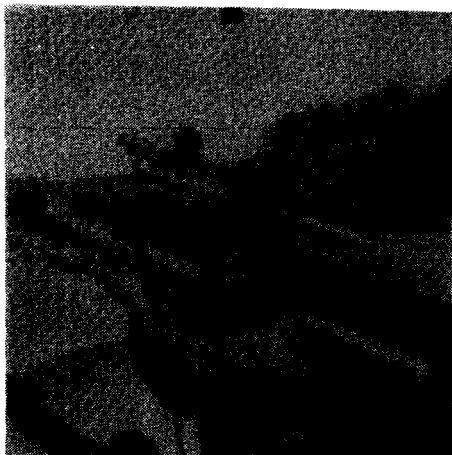

Foto 8 : Actieve luchtverdediging van NVA objecten,
m.b.v. het SA-7 systeem.

SA-7 wapens inzetten tegen vnl. helicopters en langzaam vliegende vastvleugelvliegtuigen. Het SA-7 wapensysteem is in dit verband ook waargenomen als een zgn. "fourtube launcher" op een affuit, waarschijnlijk ook voor vliegveldverdediging.

TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN

63. Een duidelijke modernisering van de NVA-Lsk/Lv werd in de 2e helft van de jaren zeventig ingezet. Zo werden de afgelopen jaren HINDs-D, FLOGGERS-B en F alsmede HIPs-F en HAZEs (NVA Marine Lsk) geïntroduceerd. Modernisering van radar- en GW-systemen is eveneens doorgevoerd. Desalniettemin is de kwantiteit van de geavanceerde systemen niet indrukwekkend. De vernieuwingsprogramma's verlopen in sommige gevallen (m.u.v. het FLOGGER-B conversie programma van het jagersq. op PEENEMUENDE) zelfs zeer traag, terwijl het slechts de invoering van minieme aantallen betreft. De financiële problemen, die ook hun opgeld doen in de economie van de Oostbloklanden, alsmede de problemen m.b.t. de energievoorziening zullen zo mogelijk een nadelige invloed hebben op de verdere uitbouw en/of modernisering van de NVA-Lsk/Lv.

64. Momenteel wordt slechts de conversie van de jagerwing van DREWITZ, naar een FLOGGER (luchtverdedigings-) variant verwacht. Daarnaast is nu binnen afzienbare tijd de operationele ingebruikname van het vliegveld HOLZDORF te verwachten. Sedert 1968 wordt met tussenpozen aan de aanleg van dit veld gewerkt, doch pas onlangs werden door COTTBUS FISHBEDS de eerste starts en landingen vanaf dit veld uitgevoerd.

CONCLUSIES

65. De hoofdtaak van de NVA-Lsk/Lv is de luchtverdediging van de DDR. Teneinde deze taak is oorlogstijd goed uit te kunnen voeren, zal er hoogstwaarschijnlijk verspreiding van de wapensystemen plaats vinden. Ondanks een optimale verspreiding, zullen de NVA-Lsk/Lv echter naar verwachting een zulk omvangrijke taak niet alleen kunnen uitvoeren. Daarom zal er een verregaande samenwerking moeten bestaan met de reeds in vredes-tijd aanwezige Sowjet-eenheden.

66. De nadruk van de luchtverdediging lijkt momenteel gelegd op de verdedigingsgordel aan de Oostzeekust. Een aanzienlijke hoeveelheid grond/lucht geleide wapen eenheden (SA-2 en SA-3) alsmede twee jachtvliegvingen zijn in dit gebied aanwezig.

67. Het gecombineerde Sowjet en NVA-M&G-stelsel is zodanig verspreid, dat tot op circa 150 m. hoogte het volledige Oostduitse luchtruim bewaakt kan worden. De invoering van moderne radaruitrusting (BACK TRAP/ODD PAIR) en verbeterde gevechtsleidingsmiddelen bij de NVA-M&G eenheden heeft een effectieve uitvoering van haar luchtverdedigingstaak in het recente verleden aanzienlijk verbeterd.

68. Ofschoon de ruggegraat van de luchtverdediging bij de NVA-Lsk/Lv nog vnl. bestaat uit met oudere FISHBEDS uitgeruste eenheden en de moderniseringsplannen uiterst langzaam worden doorgevoerd moet de hiervan uitgaande dreiging niet onderschat worden. Gezien de voortschrijding van de moderne techniek v.w.b. avionics en bewapening zullen de Oost Duitsers hun huidige positie echter niet behouden indien niet gefaseerd wordt overgegaan tot verdere modernisering.

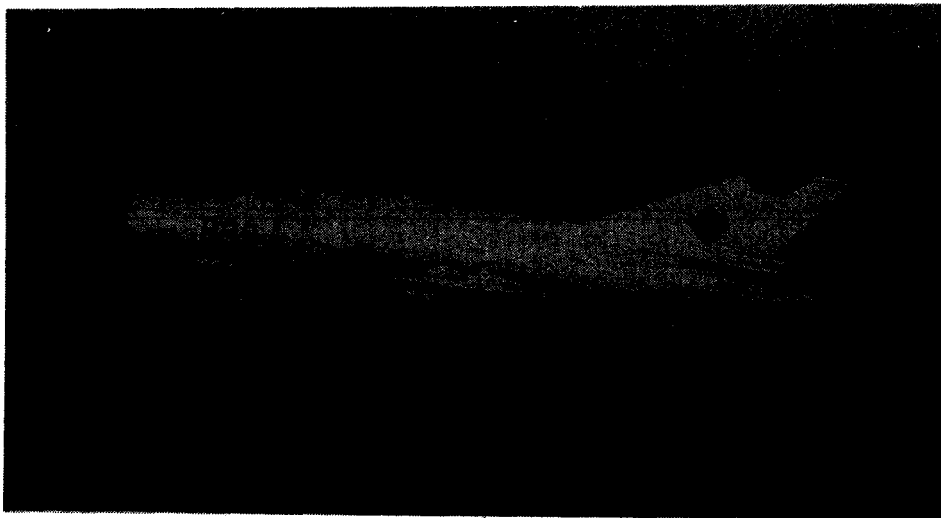

Foto 9: De FISHBED zal voorlopig bij de NVA-Lsk/Lv nog de belangrijkste luchtverdedigingsjager blijven.

69. De NVA-Lsk/Lv heeft een algeheel defensief en offensief vermogen dat sterke en zwakke zijden vertoont:

a. Sterke zijden.

- (1) Aantal vliegtuigen dat -binnen de WP lsk- van een uniform type is en voorzien is van een gestandaardiseerde uitrusting en wapening.
- (2) De gebruikte procedures zijn eveneens gestandaardiseerd, en veelal afgestemd op Sowjet procedures.
- (3) Vele goede beschermde vliegvelden en een aanvullend aantal verspreidingsvliegvelden alsmede een goede graad van geoefendheid in het uitvoeren van verplaatsingen.

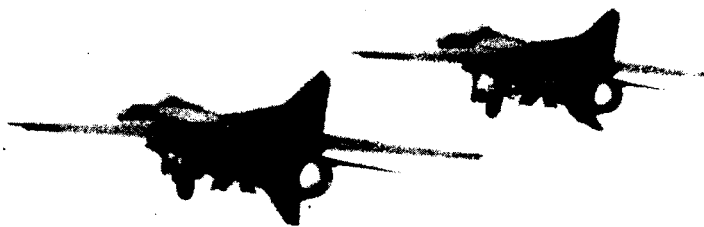
b. Zwakke zijden.

- (1) De FRESCOs en FISHBEDs hebben een beperkte actieradius en wapenlast terwijl de AWX/nacht capaciteit van de Lvd jagers ontoereikend is.

(2) De operationele

- (2) De operationele taakuitvoering is zeer steriotiep en aan strakke regels gebonden. Leiding vanaf de grond is bij de vliegers essentiëel en de reactie op onverwachte situaties verloopt traag en zonder veel eigen initiatief. In samenwerkingsverband met Sowjet eenheden is de taalbarrière soms een remmende factor.
- (3) De bestaande M & G organisatie zal waarschijnlijk moeilijkheden ondervinden bij de strakke gecentraliseerde "control" van grote aantallen vliegtuigen.
- (4) De vlieggereedheid, alsmede de logistieke ondersteuning bij de GW en M & G eenheden, kunnen in oorlogstijd nadelig worden beïnvloed als gevolg van bevoorradingsproblemen.
- (5) Voor modernisering zijn de NVA-Lsk/Lv sterk afhankelijk van de Sowjets, die de prioriteiten vaststellen.

Die Genossen unserer Luftstreitkräfte/Luftverteidigung begehen am 1. März 1980 den 24. Jahrestag der Gründung unserer Nationalen Volksarmee. Wir gratulieren ihnen herzlich und wünschen viel Erfolg im Wettbewerb, den sie unter der Losung führen:
„Mit den Waffenbrüdern vereint – stets wachsam und gefechtsbereit!“

Boden nicht sitzt, kann in der Luft nicht beherrscht werden. Die Flugtechnik ist einfach zu kompliziert geworden.“

Schließlich neigt sich die Ausbildung im Flugvorbereitungsraum dem Ende zu. Zuvor nehmen die Genossen noch aufmerksam die Hinweise ihres Kettenkommandeurs über das zu erwartende Wetter entgegen. Die Flieger sind bester Laune, offensichtlich aus dem guten Gefühl heraus, die Flugvorbereitung gewissenhaft absolviert zu haben.

Start mit langen Flügeln

In der Ferne dröhnen die Triebwerke von Jagdflugzeugen. Durch das Fenster sehe ich hin und wieder Schwenkflügler unter tiefhängenden Regenwolken dahinjagen. Wieder so ein Mistwetter. Ich tröste mich damit, daß ich heute noch nichts verpasse. Oder doch?

Flugvorbereitung

Ich wende meinen Blick wieder dem geschäftigen Treiben hier im Flugvorbereitungsraum zu. Die Flugzeugführer der Jagdfliegerkette Kriegk bereiten den Flugdienst vor. Über Dokumente gebeugt, Bleistifte, Rechenscheiben oder Modelle in der Hand, vertiefen sie sich in die fliegerischen Elemente, fertigen sie danach Grafiken an, gehen systematisch die methodischen Schritte zur Beherrschung der Übungen durch. Sie fliegen das modernste Jagdflugzeug unserer Luftstreitkräfte, den MiG-Schwenkflügler. Diese Männer hier sind ganz bei der Sache, beschäftigen sich konzentriert mit der Theorie, die nun einmal unabdingbare Voraussetzung für die praktische Beherrschung eines modernen Kampfflugzeuges ist. Hauptmann Walter Dittmann hat morgen einen Geräteflug zu absolvieren, während Hauptmann Willi Tschullik Punkt für Punkt die Ele-

mente einer Abfangübung bei Wetterminimum durchgeht. Der Kettenkommandeur Major Wolfgang Kriegk und Hauptmann Gerhard Burwitz mühen sich auf dem Simulator. Sie trainieren hier Geräteflug mit verhangener Kabine. Als errate er meine Gedanken, sagt Wolfgang Kriegk unvermittelt: „Wer dieses Training nicht ernst nimmt, hat im Flugzeug nichts zu suchen, der kann oben kaum bestehen.“ „So ist es“, bekräftigt Gerhard Burwitz, „was am

Nachtflug

Stunden später beginnt der Flugdienst, der Nachtflugbetrieb. Es regnet wieder in Strömen. Dessen ungeachtet herrscht auf dem Flugplatz Hochbetrieb, lenkt das interessante Treiben etwas vom Wetter ab. Wenn trotz dieses Regens Flugbetrieb stattfinden wird, dann zeigt das eindeutig, wir haben es hier mit Allwetterjägern zu tun.

An der Vorstartlinie sehe ich die Mechaniker in ihren schwarzen Kombinationen hin- und her-eilen. Sie hantieren, sichern und prüfen dann mit geübten Augen alle Details. Verschlüsse, Luken, Staurohr, Fahrwerkhydraulik und vieles andere stehen im Blickpunkt. Dann laufen die Triebwerke an, verkünden mit ohrenbetäubendem Donnern ihre schier unbändige Kraft. Maschine auf Maschine rollt alsbald zum Start, und in kurzer Zeit steigen sie mit „langen“ Flügeln in den Himmel.

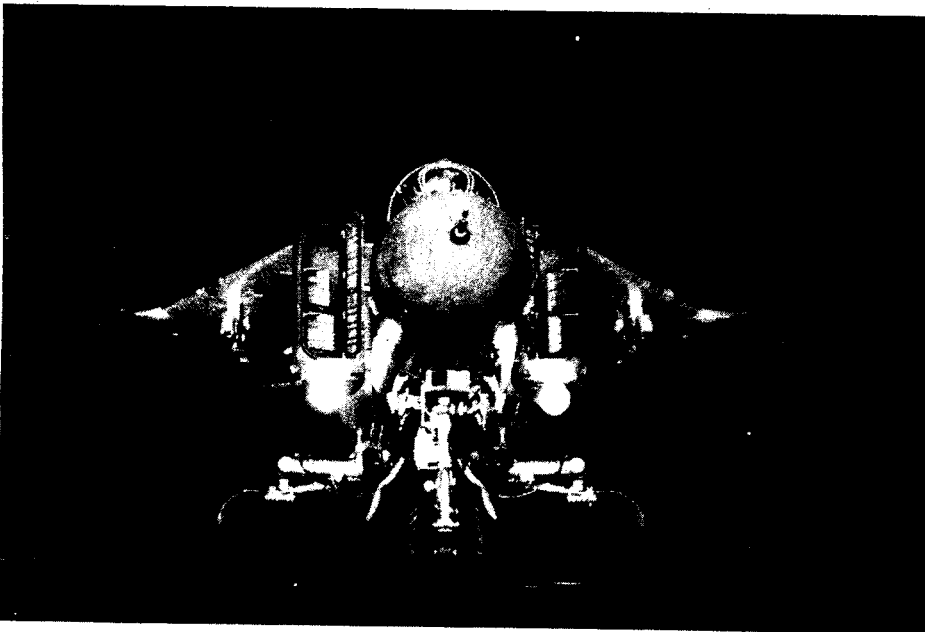
Schließlich kehren die ersten zurück. In respektvoller Entfernung von der Piste beobachte ich den Landeflug einer MiG. Mit weit gespreizten Flügeln schwebt sie heran. Eine meterhohe Wasserfontäne spritzt beim Aufsetzen hoch. Ich sehe erst einmal nur dunkle Umrisse des Flugzeuges und die Lichtpunkte der Bordscheinwerfer. Dann hebt sich die Silhouette der Maschine wieder deutlicher vom Horizont ab, und ich kann sogar erkennen, wie der Bremsschirm herauspringt. Minuten später weiß ich, daß ich die Landung

Zu den Bildern auf Seite 61: Start im Paar. Die ausgefahrenen Flügel helfen die Startstrecke zu verkürzen. Rechts: Flugzeugführer im Gespräch mit dem Techniker, dessen zuverlässige Arbeit wesentlich zur Lösung der Aufgaben beiträgt. Flugzeugführer und Techniker – sie müssen sich fest aufeinander verlassen können.

Seitenwind. Obere Wolkengrenze bei 7 500 m...

Präzisionstechnik

Willi Tschullik gibt rasch noch den Flugdatenschreiber ab. Das verlangt die Vorschrift. Der entwickelte Film gibt dann exakten Aufschluß über alle Flugphasen. Eine objektive Kontrolle, die nichts zu streiten übrig läßt. Major Wolfgang Kriegg nimmt sodann die kurze

Oben: Ein MiG-Schwenkflügler auf der Abstellfläche während des Nachtflugbetriebes. Rechts: Vorflugkontrolle durch den Flugzeugführer.

Fotos auf den Seiten 61–63: MBD/Bersch (6), Baaske (1)

von Hauptmann Willi Tschullik beobachtet habe. Er ist gut gelaunt, als wir durch den Regen gehen.

„Wie war's?“, frage ich drauflos.

„Ganz gut, obwohl ich zwanzig Minuten lang in der Waschküche geflogen bin. Das Abfangen des Ziels klappte trotzdem. Ich hatte beim Landen starken Wind von links. Wenn man aufpaßt, gibt es aber mit dem Schwenkflügler bei starker Böigkeit keine Probleme.“

Den zur Vorstartlinie marschierenden Fliegern ruft Willi Tschullik zu: „Achtet auf den starken

Meldung entgegen und folgt interessiert den Worten des Hauptmanns.

Danach habe ich wieder Gelegenheit, Fragen zu stellen. Wie fliegt sich der Schwenkflügler, welche Vorteile zeichnen ihn aus, und so weiter. Jede neuartige Flugtechnik hätte ihre konkrete Bestimmung im Gefecht, meinen die MiG-Piloten. Der Schwenkflügler fliegt bekanntlich mit Hilfe der variablen Flügelgeometrie nicht nur langsamer, sondern auch schneller, er fliegt jedoch auch weiter und höher. Am besten, man fliege einmal mit, um einen Eindruck von diesem universell einsetzbaren Kampfflugzeug zu erhalten, meinen sie scherzhaft.

„Man kann einerseits“, erklärt mir Gerhard Burwitz, „die Geschwindigkeit wesentlich verringern, eben durch das Ausfahren der Tragflügel. Dadurch ist es einfacher beim Landemanöver oder bei Manövern im unteren Geschwindigkeitsbereich. Andererseits erreiche ich mit angelegten Flügeln auf Grund des geringeren Luftwiderstandes eine sehr hohe Geschwindigkeit.“

Neben der grundsätzlich anderen Auslegung gegenüber der MiG-21 hat die neue MiG auch eine Reihe von Details, die anders gelöst sind. So ist die Ausstattung der Kabine großzügiger.

„Nach der jeweiligen Körpergröße kann der Flugzeugführer beispielsweise die Sitzhöhe beliebig einstellen. In der Kabine ist es bequemer. Geräte und Schalter sind überschaubarer angeordnet“, fügt Wolfgang Kriegg hinzu.

Bleibt bei dieser modernen Flugtechnik und ihren höheren Anforderungen auch noch etwas Freude am Fliegen, bringt sie noch fliegerische Erlebnisse?

Hauptmann Burwitz: „Bei Flugbetrieb am Tage und bei solchem Regenwetter können wir uns in Windeseile die Sonne holen. Wenn wir durch die Wolkendecke hindurch sind, empfängt uns gleißender Sonnenschein. Dann haben wir über uns den blauen Himmel, und unter uns liegen die Wolken wie Gebirgsmassive.“

„Und dann noch im Verband fliegen, möglichst in der hinteren Position, damit man die anderen

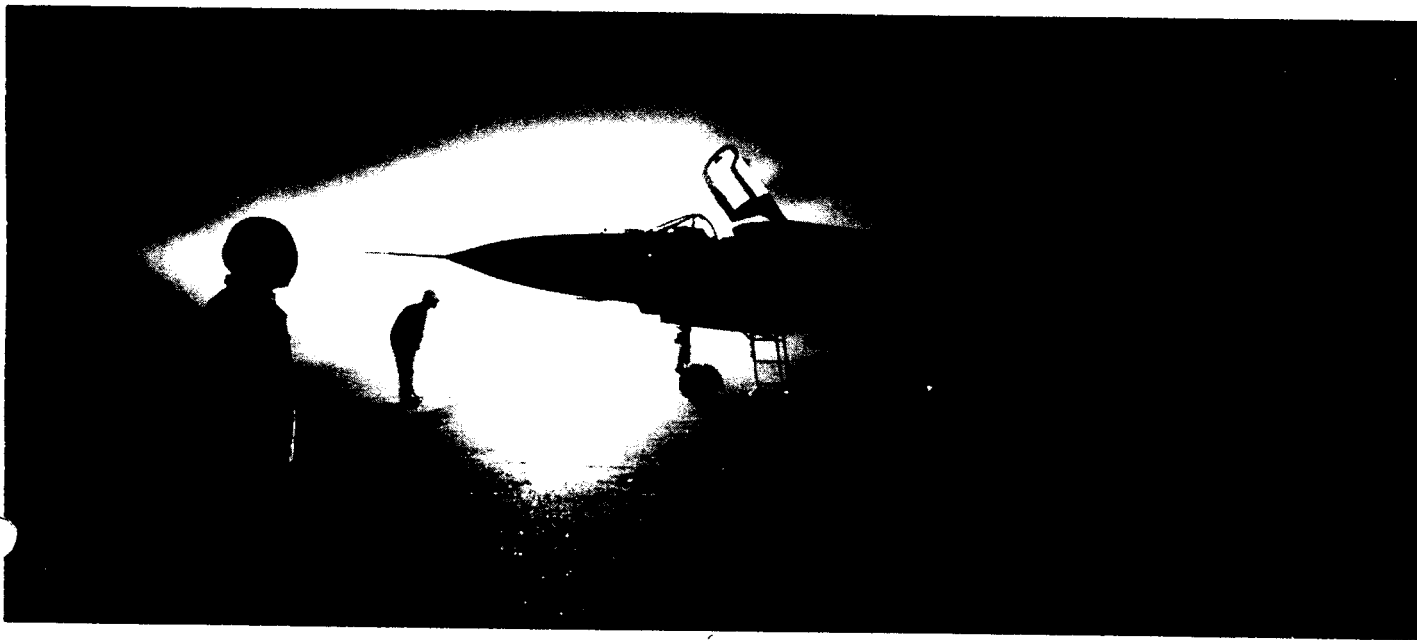

will Gerhard Burwitz unvermittelt ein. Fachmann sei er jedoch vor allem in der Elektronik, alle holten sich in diesem Fachgebiet gerne Rat von ihm.

Hauptmann Gerhard Burwitz sei der „Schönste der Kette“, meinten lachend die anderen, er sammle leidenschaftlich Flugzeugtypen, die er in dicken Mappen aufbewahrt. Auch dieses Steckenpferd käme schließlich allen zugute. Willi Tschullik charakterisieren sie als den großen

Links: Die Kette Kriegk auf dem Weg zur Vorstartlinie. V. l. n. r. Major Wolfgang Kriegk, die Hauptmänner Walter Dittmann, Gerhard Burwitz und Willi Tschullik.

Unten: Beim Nachtflugbetrieb sind mitunter nur die Silhouetten der Flugzeuge auszumachen.

Genossen in ihren Maschinen vor sich sieht. Das ist schon eindrucksvoll“, ergänzt Walter Dittmann begeistert.

„Als ich kürzlich einen Flug hatte“, wirft Wolfgang Kriegk ein, „des nachts, schienen oben und unten die Sterne, ein Sternentraum, eine sagenhafte Illusion. Ein Gefühl, herrlich und unbeschreiblich. Freilich darf ich mich von solchen Eindrücken nicht ablenken lassen, darf dabei nicht die Steuerung und die Kontrolle der Geräte vernachlässigen.“

Schalkhaft lachend fährt Gerhard Burwitz fort: „Allerdings fällt man hin und wieder aus allen Wolken, aber erst nachdem man gelandet ist. Dann nämlich, wenn man vom Kommandeur eine wenig schmeichelhafte Note verpaßt bekommt. Das ist dann weniger romantisch.“

Aber strenge Maßstäbe und mitunter kritische Worte, das weiß hier jeder Genosse, gehören ebenfalls zum Kampffliegeralltag, wenn die Kette den hohen Anforderungen des militäri-

schen Dienstes immer gerecht werden will. Dafür setzen sie sich mit ganzer Kraft ein, denn sie sind

Ein verschworenes Kollektiv

Nicht nur die Kritik gehört zum guten Ton in diesem vierblättrigen Kleeblatt, auch das kameradschaftliche Gespräch über persönliche Sorgen und Probleme und auch die humorvolle Art, wie sie miteinander verkehren. Davon bekomme ich einen Eindruck, als ich nach ihrer Entwicklung, nach ihren persönlichen Neigungen und Interessen frage. Alle haben sie übrigens bei der GST das Fliegen erlernt, und sie stimmen alle darin überein, daß der Segel- und Motorflug für die Laufbahn des Militärfliegers von großer Bedeutung ist.

Als ich nach Walter Dittmann frage, wird mir gesagt, daß er wie alle eine verständnisvolle Frau hätte und glücklich verheiratet sei. Ein Kind hätte er und fürs zweite habe er sich verpflichtet,

Organisator der Truppe, dienstlich und mitunter auch außerdienstlich. „Wenn es beispielsweise um Aal für einen besonderen Anlaß geht“, bemerkt Walter Dittmann, „Selbst den zu organisieren, ist ihm schon gelungen.“

Den Kettenkommandeur Wolfgang Kriegk würden seine politischen und fliegerischen Fähigkeiten auszeichnen. Er führte die Truppe sicher, setze die Schwerpunkte, plane die Ausbildung, und das würde er so gut machen, daß sie ihm alle vertrauten.

Alles in allem sind sie leidenschaftliche Flugzeugführer der Leistungsklasse I. Sie wissen genau, wofür, und lieben ihren Beruf. Ohne Fehl und Tadel? Das natürlich nicht. So kleine Ecken und Kanten gibt es auch in ihrem Kollektiv. Jedoch wenn es um die Sache geht, dann ist auf sie Verlaß.

– OSJ, Kimo Baaske

Militär- flieger in unserer Zeit

Am 7. August 1980 begehen wir den 28. Jahrestag der Gründung der Gesellschaft für Sport und Technik, deren wichtigste Aufgabe in der Vorbereitung junger Bürger der DDR auf ihren Ehrendienst in der Nationalen Volksarmee besteht. Im Bereich der fliegerischen Ausbildung erlernen schon Vierzehnjährige den Segelflug und sechzehnjährige Berufsoffiziersbewerber den Motorflug. Sie werden es sein, die in den achtziger Jahren den Auftrag übernehmen, die Verteidigungskraft unserer Republik zu stärken. Der Stellvertreter des Ministers für Nationale Verteidigung und Chef der LSK/LV, Generaloberst WOLFGANG REINHOLD, schildert in diesem Beitrag, was es heißt, in unserer Zeit Militärfieger der NVA zu sein.

Der Flugzeugführer der Nationalen Volksarmee in den achtziger Jahren – wie wird er sein, und wozu wird er fähig sein müssen? Diese Frage wird häufig von jungen Menschen gestellt, die den anspruchsvollen Weg eines Militärflegers beschreiten möchten.

Heute, an der Schwelle der achtziger Jahre, sind in den Grundzügen die künftigen Anforderungen bereits sichtbar. Sich rechtzeitig auf sie einzustellen, sich frühzeitig darauf vorzubereiten, ist eine ganz wichtige Sache. Dabei geht es nicht nur um Aerodynamik, Steuertechnik oder Taktik als Voraussetzung dazu, sondern um eine feste politische Haltung, um die Ausprägung sozialistischer Charaktereigenschaften und die Aneignung einer dauernden hohen Lernbereitschaft. Offizier und Militärfieger der Nationalen Volksarmee zu werden, das ist eine Lebensaufgabe, der man sich mit Verstand und Herz, mit leidenschaftlicher Hingabe und politischem Engagement widmen sollte.

Der Weg der künftigen Flugzeugführer der Nationalen Volksarmee wird vom Wissen um die wachsende Verantwortung sozialistischer Streitkräfte bestimmt sein. Sie ergibt sich aus dem Auftrag, der ihnen über-

tragen ist: den weiteren Aufbau des Sozialismus und Kommunismus zuverlässig militärisch zu sichern und die Menschheit auf dem Wege des gesellschaftlichen Fortschritts vor den Opfern und Zerstörungen eines Raketen-Kernwaffenkrieges zu bewahren. Im Falle einer imperialistischen Aggression gilt es, den Gegner vernichtend zu schlagen und den Sieg zu erkämpfen. Das ist eine hohe politisch-moralische Anforderung. Sie gewinnt unter den komplizierter gewordenen Klassenkampfbedingungen heute mehr denn je an Bedeutung. Um diesen Gefahren zu begegnen, besteht der spezifische patriotische und internationalistische Auftrag des sozialistischen Militärflegers darin, im festen Bunde mit den Waffenbrüdern, besonders mit der Sowjetarmee, sich allseitig auf die Abwehr einer jederzeit möglichen imperialistischen Aggression vorzubereiten und zu befähigen, aus jeder Lage unverzüglich aktive Gefechts-handlungen zur kompromißlosen Vernichtung des Luftgegners führen zu können. Das aber ist die härteste Probe, die einem Menschen und einem Kollektiv auferlegt werden kann. Sich auf sie vorzubereiten, das ist und bleibt eine politisch geprägte und motivierte Tätigkeit zum Schutz

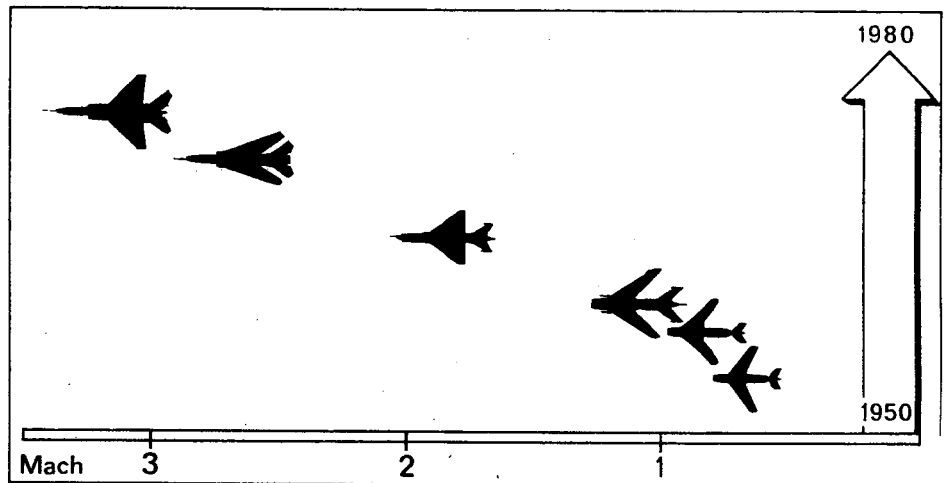
des sozialistischen Staates vor einer Aggression, wenn nötig, bis zum Einsatz des eigenen Lebens. Das erfordert ein Höchstmaß an Standhaftigkeit und Energie, an Tapferkeit, vor allem aber einen unerschütterlichen Kampf- und Siegeswillen. Mancher wird die Frage stellen, ob es überhaupt möglich ist, solchen hohen politisch-moralisch und charakterlichen Anforderungen gerecht zu werden. Ja, es ist möglich. Solche Eigenschaften finden wir bei vielen verdienten Militärfliegern der DDR. Ihr hohes Wissen und Können, ihre kämpferischen Eigenschaften, ihre Parteilichkeit, Sachlichkeit und menschliche Reife, verbunden mit hohem militärischem

und fliegerischem Können, sind bestimmend für ihr Ansehen und die Autorität sowie für das Vertrauen, das ihnen die Angehörigen ihrer militärischen Kollektive entgegenbringen. Sie verstehen sich nicht einseitig als „Piloten“, sondern vielmehr als Kommunisten in Uniform, als politische Erzieher und militärische Ausbilder. Sie sind mit Leib und Seele Militärfieger, gestählte Kämpfer und Truppenführer. Sie stellen an sich selbst die höchsten Anforderungen und übermitteln ihre Erfahrungen den jungen Flugzeugführern. Viele komplizierte Situationen in der Luft haben sie durch ihr entschlossenes, kluges, schnelles und überlegtes Handeln, durch Mut und Kaltblütigkeit erfolgreich gemeistert. Ihr Denken und selbstloses Handeln wird entscheidend vom brüderlichen Kampfbund mit den Waffenbrüdern, besonders der Sowjetarmee, bestimmt. Wie viele Militärfieger der DDR hatte auch ich das Glück, zahlreiche Angehörige der Sowjetarmee, darunter Flugzeugführer und Kosmonauten, kennenzulernen. Leidenschaftliche Hingabe für die kommunistischen Ideale, glühender Patriotismus und internationalistisches Handeln zeichnen sie aus und befähigen sie zu außergewöhnlichen Leistungen. So wird mir und vielen anderen die Heldentat des sowjetischen Militärfiegers Hauptmann Wiktor Kubrakow unvergessen bleiben. Seine Maschine geriet durch

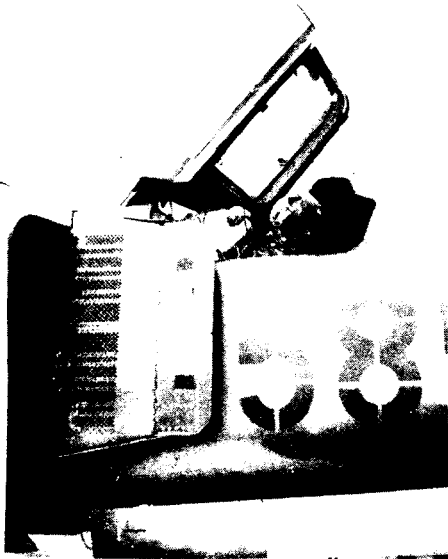
zungsmitglieder und die Bewohner des Ortes blieben am Leben. Was muß das für ein Mensch sein, der imstande ist, so und nicht anders zu handeln. Von ihm ist bekannt, daß er aus einer Arbeiterfamilie stammte, den Beruf eines Reparaturschlossers erlernte und über einen Fliegerklub der DO-SAAF den Weg zur Fliegeroffiziershochschule fand. Sachlich, ja nüchtern sind die Beurteilungen seiner Vorgesetzten: „Er fliegt gern, während der Flüge ist er ruhig, zeigt Initiative. In komplizierten Situationen handelt er überlegt, fällt stets richtige Entscheidungen...“

Seine Freunde wissen über ihn zu berich-

kennzeichnet von der durchgängigen Anwendung der Elektronik und Automatisierung nicht nur der Waffen-, sondern auch der Führungs- und Aufklärungssysteme. Bezogen auf die Kampfflugzeuge, handelt es sich um Technik der 3. Generation. Jagdflugzeuge dieses technischen Entwicklungsgrades erreichen Geschwindigkeiten bis zu 3 Mach. Der Flughöhenbereich reicht von wenigen Dutzend Metern bis drei Dutzend Kilometer. Sie zeichnen sich durch qualitativ verbesserte und veränderbare aerodynamische Eigenschaften aus, hohe konstruktive Festigkeit der Zelle und große Schubkraft der Triebwerke, die mit

Oben: Schematische Darstellung der Entwicklung der Höchstgeschwindigkeiten von der MiG-15 bis zur E-266. In der gleichen Zeit erhöhte sich die Gipfelhöhe von 15 000 auf 24 000 m.
Links: Fertigmachen zum Start im MiG-Schwenkflügler

einen technischen Schaden in äußerster Luftnot. Er sah sich gezwungen, die Genossen seiner Besatzung zu katapultieren. Im gleichen Augenblick erkannte er auch, daß das Flugzeug unvermeidlich in eine Siedlung abstürzen würde. Daraufhin blieb er in der Maschine und konnte so die drohende Katastrophe abwenden, indem er das Flugzeug noch über die Häuser hinwegsteuerte. Der Kommandant, Hauptmann Kubrakow, fand dabei den Tod, doch seine Besat-

ten, daß er zuverlässig war, auf Kritik immer sachlich und beherrscht reagierte. Ihn zeichnete die Fähigkeit aus, einem Genossen zuzuhören, und er wußte dessen offene Meinung zu schätzen. Alle, die ihn kannten, waren angetan von seiner feinfühligem Achtung gegenüber anderen, spürten sein Gefühl der Sorge für den Menschen neben ihm. Dieses kommunistische Denken und Verhalten entsprang seiner Liebe und Verbundenheit zur sozialistischen Heimat, seinem hohen Verantwortungsbewußtsein für den Schutz des friedlichen Lebens des Volkes.

Die Tätigkeit des Militärfiegers der achtziger Jahre wird von einer weiteren gravierenden Gesetzmäßigkeit bestimmt werden, von neuen, tiefgreifenden Veränderungen im Militärwesen. Er wird aktiv beteiligt sein an den bedeutenden technischen Entwicklungen im Militärflugwesen. Sie sind ge-

dem Startgewicht vergleichbar ist und dieses überragt. Relativ geringer Treibstoffverbrauch ermöglicht zeitlich lange Flüge bei hohen Geschwindigkeiten und großer Reichweite. Automatische Navigations- und Zieleinrichtungen sichern den Einsatz auch unter komplizierten meteorologischen Bedingungen. Eine variantenreiche, hochwirksame Bewaffnung macht den vielfältigen Einsatz der Flugzeuge und auch der Kampfhubschrauber dieser Generation möglich. Die umfangreiche elektronische Ausrüstung und der hohe Automatisierungsgrad durch Bordrechner lassen Rolle und Verantwortung des Flugzeugführers und der Besatzung nicht geringer werden. Es zeigt sich immer wieder, daß nur der Mensch in der Lage ist, während des Fluges bei den sich rasch ändernden Situationen den besten Entschluß zu fassen oder einen früher gefaßten Entschluß zu korrigieren. Der Mensch bleibt das unersetzliche Element in diesem komplizierten Waffensystem. Die Liebe und Begeisterung für die fliegerische Tätigkeit bedeuten für den Militärfieger in erster Linie meisterhafte Beherrschung der Flugzeugtechnik, hohes Wissen um die Aerodynamik, heißt eisernes Training, da das Können eines Flugzeugführers von seiner Flugerfahrung abhängt. Die Poesie und Schönheit des Fliegens, das ist objektiv bedingt, treten für einen Militärfieger weit in den Hintergrund.

Ständig eine hohe Zahl von Instrumenten zu überwachen und zu kontrollieren, viele Hebel und Schalter zu bedienen, zugleich den Luftraum zu beobachten und den Flugauftrag exakt auf die Sekunde genau zu erfüllen, erfordert ununterbrochene Konzentration, braucht die ungeteilte Aufmerksamkeit.

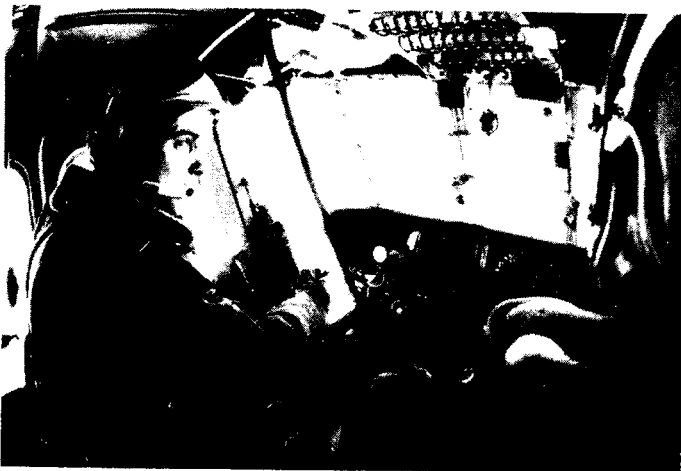
Gleichzeitig treten durch die Schwerkraftwirkung hohe körperliche Belastungen auf, die eine große Anspannung der physischen Kräfte und des Willens verlangen. Unter diesen Bedingungen Zehntausende PS zu beherrschen, ein Waffensystem mit hoher Vernichtungswirkung zu meistern – das ist eine enorme politisch-moralische Anforderung, ein Anspruch an das geistige und physische Leistungsvermögen, stellt überdurchschnittliche Ansprüche an die Allgemeinbildung, an die naturwissenschaftlichen und technischen Spezialkenntnisse. Unsere jungen Flugzeugführer werden diesen Anforderungen gerecht. Das beweisen ihre Leistungen in der Gefechtsausbildung und bei Erfüllung der Aufgaben im Diensthabenden System der Luftverteidigung des Warschauer Vertrages. Sie beherzigen vor allem eine grundlegende Erfahrung der

ein standhafter Kommunist und gebildeter Marxist-Leninist. Er versteht seine militärische Funktion als Parteipflicht. Er vereint in sich Klassenbewußtsein und fachliches Können, revolutionäre Leidenschaft und nüchterne Sachlichkeit. Er achtet die

Kenntnisse und Erfahrungen der Unterstellten, erfüllt bedingungslos die gestellten Befehle und fördert die Initiative und das Mitdenken der Genossen seines Kollektivs. Er faßt begründete Entschlüsse und entwickelt die Fähigkeit, sein Kampfkollektiv für die Erfüllung der Aufgaben zu begeistern.

Ich bin sicher, die künftigen Militärflieger der Nationalen Volksarmee werden genau wie die Genossen heute den ihnen von der Partei der Arbeiterklasse und dem Volk der Deutschen Demokratischen Republik übertragenen Klassenauftrag zum Schutz des Sozialismus und des Friedens an der Seite der Waffenbrüder ehrenvoll erfüllen.

Oben: MiG-Schwenkflügler unserer Luftstreitkräfte

Links: Im Cockpit eines Hubschraubers Mi-8 unserer NVA

Unten: Kampfhubschrauber der neuen Generation

Fotos auf den Seiten 293–295: Franke (1), MBD: Walzel (1), Bersch (2), Fröbus (2), Zeichnung: Grönwald

verdienten Militärflieger: in jeder Situation, unter allen Bedingungen die Befehle und Vorschriften konsequent und diszipliniert zu erfüllen und einzuhalten. Dieses bedingungslose Disziplinverhalten und die kompromißlose Sicherung der befohlenen Ordnung auf allen Gebieten sind die wichtigsten Voraussetzungen für hohe Kampfkraft und Gefechtsbereitschaft sowie für eine hohe Flugsicherheit.

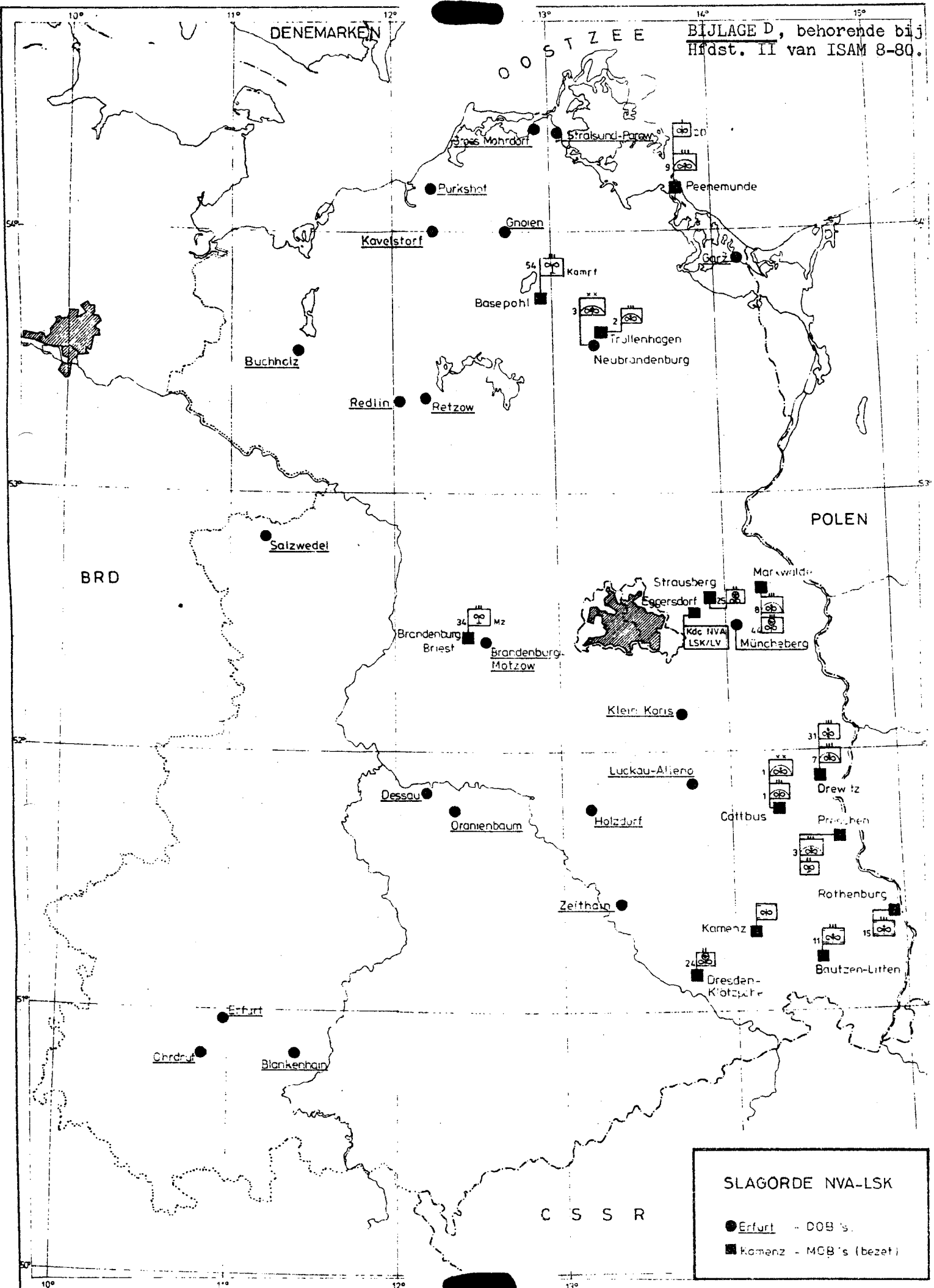
Hier konnten nur einige Aspekte der Anforderungen an den Militärflieger der 80er Jahre deutlich gemacht werden. Überall dort, wo sich junge Menschen auf diese verantwortungsvolle Lebensaufgabe vorbereiten, sollte noch mehr die politische Motivation in den Mittelpunkt gerückt werden. Der Entschluß, Offizier und Militärflieger zu werden, muß fest und unerschütterlich begründet sein. Der Flugzeugführer der Nationalen Volksarmee, das ist

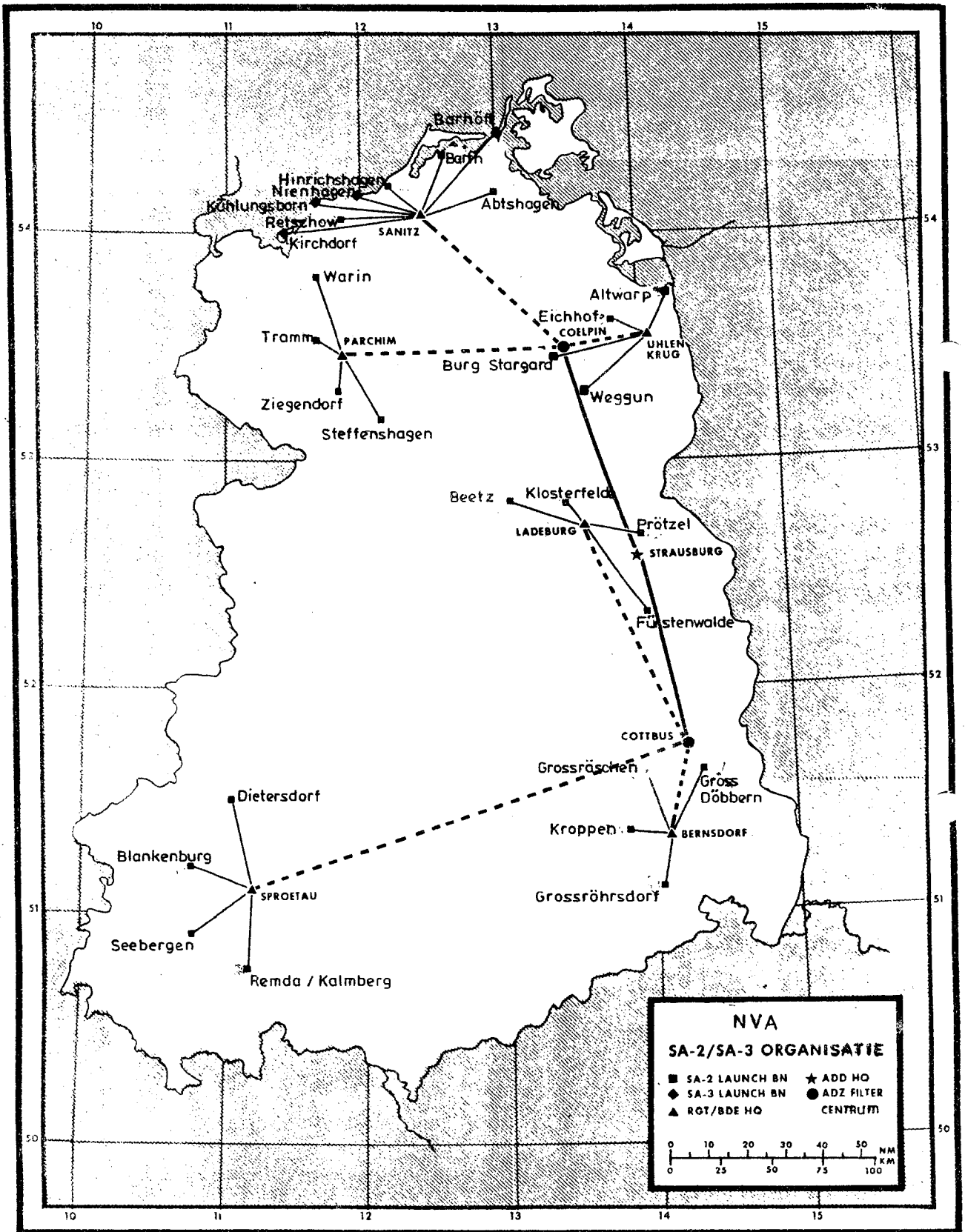

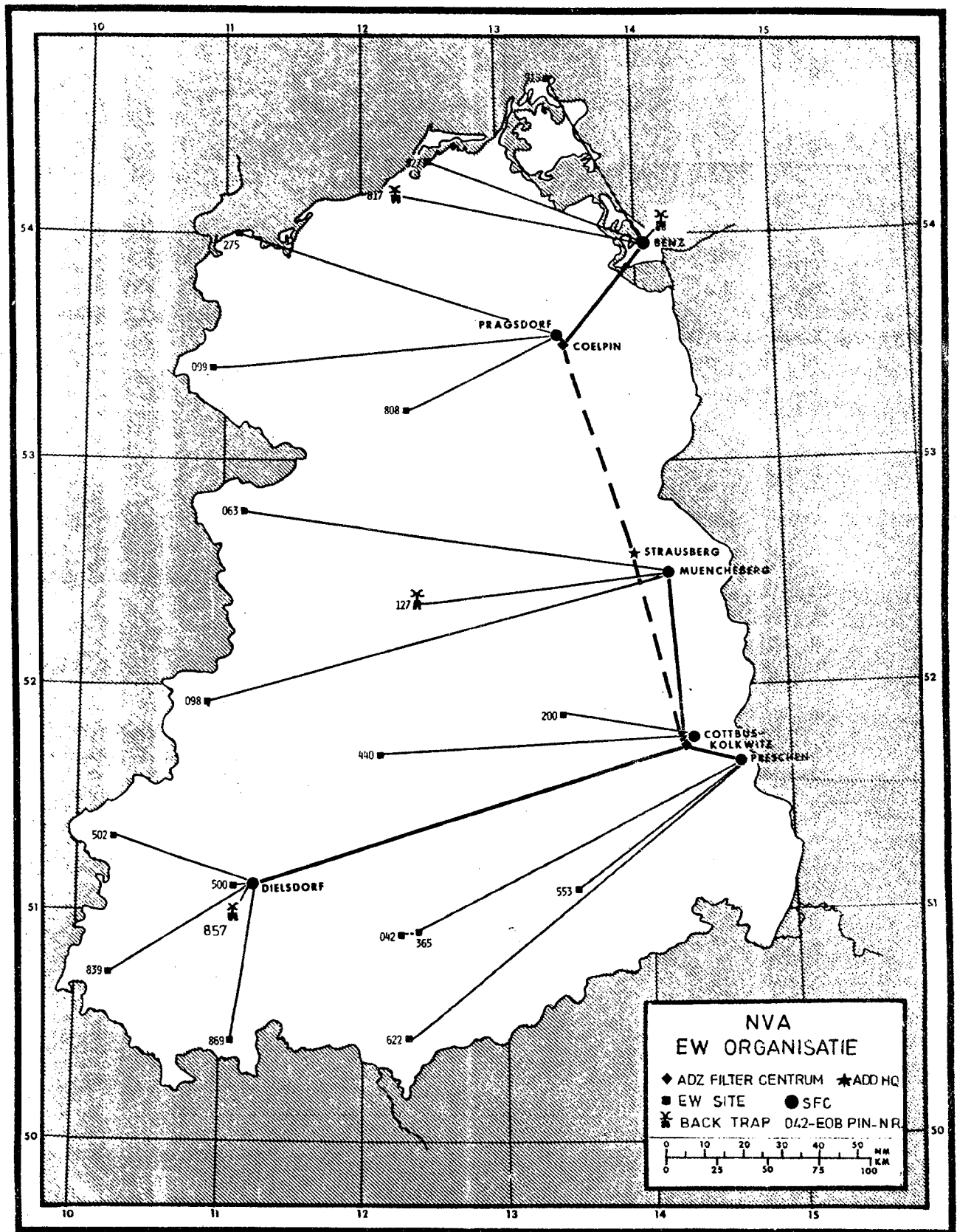

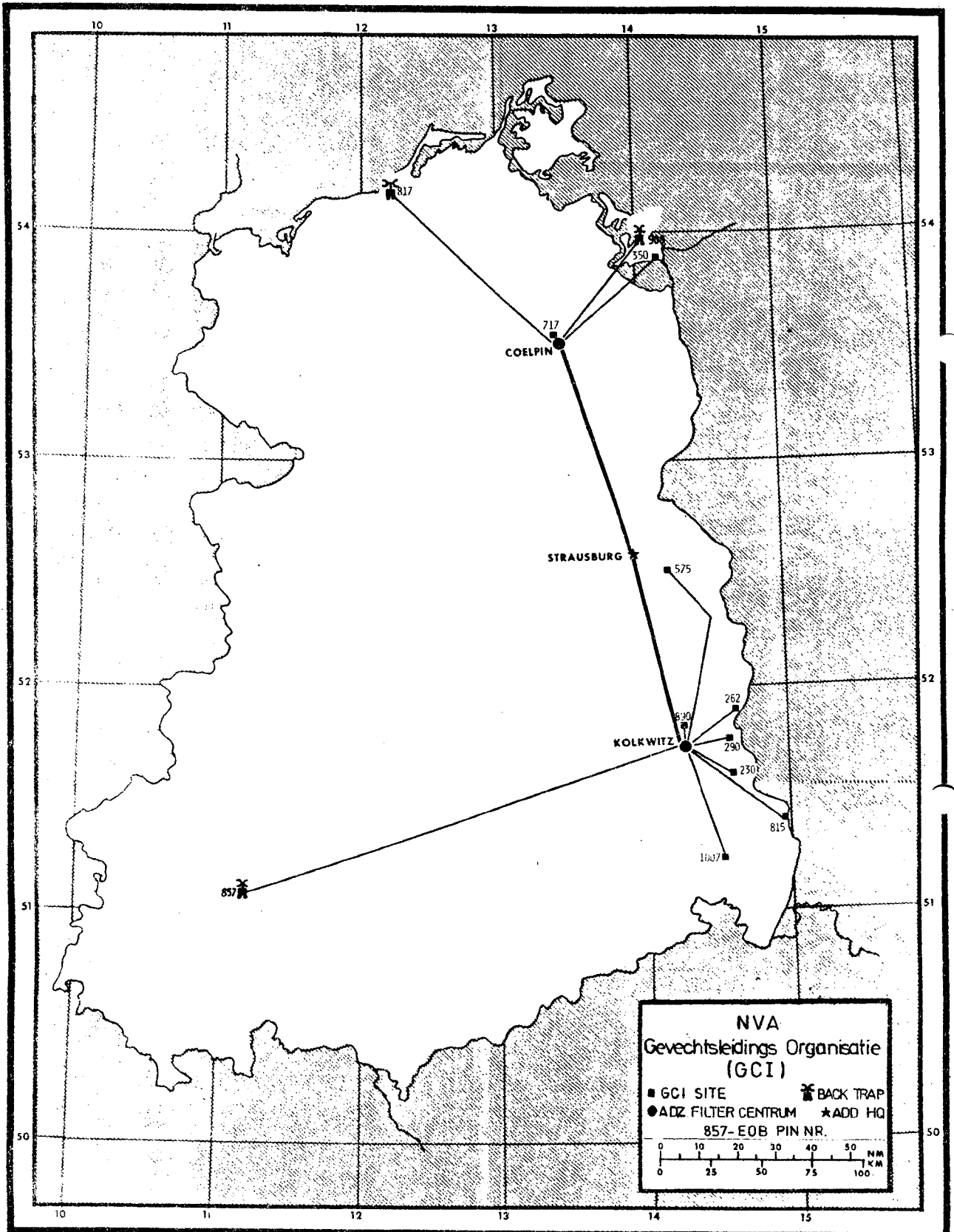

SLAGORDE NVA-LSK

- Erfurt - DOB's
- Kamenz - MCB's (bezet)

[REDACTED]

HOOFDSTUK III- DE ZAAK KHAN

INLEIDING

1. In de Nederlandse pers is uitvoerig aandacht besteed aan de affaire [REDACTED]. Om de betekenis van de affaire rondom deze Pakistaanse metallurg en het uraniumverrijkingsproject in Nederland op zijn juiste waarde te kunnen schatten, is het nuttig om alvorens op de zaak zelf in te gaan, iets te zeggen over het ultracentrifuge procédé.

URANIUMVERRIJKING

2. Uraniumerts zoals het in de natuur wordt aangetroffen bevat twee soorten uranium, één met het atoomgewicht 235, de ander met het atoomgewicht 238. Alleen uranium 235 kan als splijtstof in een kerncentrale worden gebruikt. De verhouding waarin beide uraniumsoorten in de natuur voorkomen is 99,3% U-238 en 0,7% U-235. In deze verhouding is de uranium te "arm" om een kettingreactie in stand te houden. Het aandeel U-235 moet worden verhoogd totdat dit 3% van het geheel uitmaakt.

3. Dit proces noemt men verrijken. Er zijn verschillende verrijkmethode van waarvan de gasdiffusie en de ultracentrifuge de bekendste zijn. In beide gevallen wordt het uranium aan fluor gebonden waardoor uraniumhexafluoride (UF₆) ontstaat dat in verhitte toestand gasvormig is.

4. Bij de ultracentrifuge-methode wordt dit gas in een centrifugetrommel gepompt. Als deze trommel met extreem hoge snelheid ronddraait (meer dan 1000 omwentelingen per seconde) wordt het iets zwaardere U-238 in sterkere mate naar de wand van de trommel geslingerd dan het U-235. Aan de wand zal dus

een verhoogde concentratie

[REDACTED]

een verhoogde concentratie van U-238 ontstaan en in het centrum van de trommel zal een hogere dan de oorspronkelijke hoeveelheid U-235 terecht komen. Dit U-235 wordt afgezogen naar volgende centrifuges die tezamen een z.g. cascade vormen.

5. Dit centrifuge-proces moet vele malen worden herhaald waarvoor zeer veel centrifugetrommels nodig zijn. Het tot 3% verrijkte mengsel wordt daarna weer tot vaste stof gemaakt en omgezet in uraniumoxyde dat in kleine tabletjes wordt verwerkt. Deze tabletjes, die in een buis op elkaar worden gestapeld vormen de brandstof in een kernreactor. Het grote voordeel van de UC-methode boven andere procédés is dat het economisch zeer aantrekkelijk is, ondermeer omdat weinig energie benodigd is.

6. In 1954 werd in Nederland het Ultracentrifuge-onderzoek geëntameerd. In 1970 werd een samenwerkingsverdrag gesloten tussen de BRD, het Verenigd Koninkrijk en Nederland waarbij deze drie landen besloten om hun inspanningen op verrijkinggebied te bundelen.

NON-PROLIFERATIE

7. De ultracentrifuge-techniek opgezet om uranium geschikt te maken als energiebron voor vreedzame toepassingen, kan ook worden gebruikt om explosiemateriaal voor kernwapens te fabriceren. In dat geval dient "doorverrijkt" te worden totdat 90% U-235 is verkregen. Dit betekent dat indien een land de UC-techniek onder de knie heeft het een aardig eind op weg is om, indien dat wordt beoogd, een kernwapen te construeren.

8. Het feit dat nog meer landen dan er reeds nu zijn, het in hun vermogen krijgen om kernwapens te maken wordt

gezien als een van de

[REDACTED]

gezien als een van de meest zorgwekkende verschijnselen van deze tijd.

9. Het non-proliferatie verdrag van 1968 is een poging om verdere verspreiding van kernwapens te voorkomen. In dit verdrag verbinden de verdragspartners zich om er voor zorg te dragen dat niet-kernwapenstaten niet de beschikking kunnen krijgen over know-how en materialen die hen in staat kunnen stellen een kernmogendheid te worden.

10. De non-proliferatie vormt de grondslag voor de beveiliging van het UC-procédé. De beveiliging is gericht op het voorkomen van wegvloeiën van gerubriceerde UC-informatie naar onbevoegden.

GEHEIMHOUDING

11. In 1961, toen duidelijk werd dat het UC-procédé goede mogelijkheden had, heeft de Nederlandse regering het project onder een geheimhoudingsregiem gebracht. Door de in werktreding van de kernenergiewet in 1963 en het geheimhoudingsbesluit 1971 heeft de beveiliging een wettelijke basis gekregen.

12. In het tri-partite samenwerkingsverdrag dat in 1970 met BRD en Engeland werd gesloten zijn eveneens minimum-eisen opgenomen voor de beveiliging van gegevens welke in het kader van de samenwerking worden uitgewisseld.

INTERDEPARTEMENTAAL ONDERZOEK

13. De kwestie KHAN kwam voor het eerst in de publiciteit in een uitzending van het Zweites Deutsches Fernsehen

op 28 maart 1979

[REDACTED]

op 28 maart 1979 waarin melding werd gemaakt van het feit dat Pakistan er in was geslaagd ultracentrifuge-technologie van de tri-partite te verkrijgen.

14. Dr. ir. [REDACTED] die van 1972 tot 1975 bij VME/FDO - een bedrijf dat bij het project was betrokken - had gewerkt zou hierbij een hoofdrol spelen. De gesignaleerde Pakistaanse interesse voor het UC-verrijgingsprocédé werd direct in verband gebracht met de ambities van dat land om een nucleair explosiewapen te fabriceren. Vooral Israël en India toonden zich ongerust temeer daar Pakistan een van de landen is die het non-proliferatie verdrag niet heeft ondertekend.

15. In juni 1979 werd informatie vanuit het buitenland ontvangen die bevestigde dat Pakistan over een uraniumverrijgingsprocédé beschikte dat gebaseerd was op de in de aanvangsfase van het project in Nederland ontwikkelde centrifuge. Het feit dat [REDACTED] leider zou zijn van het Pakistaanse project onderstreepte de centrale rol die hij bij de ontwikkeling en uitbouw van het project speelt.

16. Op grond van de begin 1979 verkregen informatie is een onderzoek ingesteld door een interdepartementale werkgroep waarbij vertegenwoordigers van Economische Zaken, Buitenlandse Zaken, Justitie, Algemene Zaken en Binnenlandse Zaken (BVD) waren betrokken. De resultaten van het onderzoek dat een software - (wegvloeien van gerubriceerde UC-kennis) en een hardware - (uitvoer van strategische goederen) aspect had zijn in eerste instantie aan de regering en de tri-partite partners ter kennis gebracht.

17. Later hebben ook het parlement en de pers informatie over de affaire [REDACTED] ontvangen. In oktober 1979 is een justitieel onderzoek gestart i.v.m. het vermoeden van over-

treding van een of meer

[REDACTED]

trekking van een of meer van de in de artikelen 98 - 98c van het Wetboek van Strafrecht vervatte bepalingen. De uitkomst van dit onderzoek is nog niet bekend en de behandeling van deze zaak in de Tweede Kamer zal naar verwachting na het Kamerreces plaatsvinden.

ACTIVITEITEN VAN [REDACTED]

18. De Pakistani [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] werd op [REDACTED] [REDACTED] geboren. Hij studeerde in Pakistan en in de BRD en vanaf september 1963 tot 1967 metaalkunde aan de TH-Delft en daarna nog tot mei 1972 in Leuven waar hij in 1971 reeds was gepromoveerd. Nadien solliciteerde hij op een groot aantal plaatsen zowel in Pakistan als elders in de wereld naar een positie als metallurg. Mede door toedoen van een studiegenoot uit Delft kwam [REDACTED] uiteindelijk bij FDO terecht, welk bedrijf werkzaamheden t.b.v. het UC-project uitvoerde.

19. Aangezien hij zou worden ingeschakeld bij UC-zaken was toestemming voor tewerkstelling nodig van het ministerie van Economische Zaken waarvan de beveiligingsambtenaar een toezichthoudende rol m.b.t. de beveiliging van het UC-procédé vervult. De BVD stelde het gebruikelijke veiligheidsonderzoek in, hetgeen mogelijk was omdat betrokkene reeds meer dan 10 jaar in het Westen verbleef. Dit onderzoek leverde geen nadelige gegevens op. Op grond hiervan werd door Economische Zaken het groene licht voor inschakeling gegeven.

20. Nu is er een beveiligingsbepaling in de samenwerkingsovereenkomst tussen de tri-partite partners welke aangeeft dat een "non-national", dus iemand die niet de Nederlandse, Engelse of Westduitse nationaliteit bezit,

geen kennis mag nemen

[REDACTED]

geen kennis mag nemen van vertrouwelijk en hoger gerubriceerde tri-partite UC-informatie, dan met toestemming van de Gemengde Commissie. In deze Gemengde Commissie zijn de drie deelnemende landen vertegenwoordigd. Het ministerie van Economische Zaken die voor dergelijke aanmeldingen zorgdraagt, meende dat in dit geval toestemming van de Commissie niet noodzakelijk was. Een van de belangrijkste redenen hiervoor was dat men van mening was dat de need to know van [REDACTED] tot UC-technologie zich tot laag gerubriceerde gegevens zou beperken.

21. De eerste signalen dat er van Pakistaanse zijde belangstelling bestond voor de opzet van een verrijgings-industrie dateren van 1975. In augustus van dat jaar vroeg de Pakistaanse Ambassade te Brussel om informatie over frequentie-omvormers van een type dat een essentieel onderdeel vormt van een UC-project. Er vonden in dat jaar nog enkele andere incidenten plaats die, hoewel ze niet direct wezen op door [REDACTED] ondernomen inlichtingen-activiteiten, in oktober 1975 aanleiding waren om hem buiten het UC-project te plaatsen.

22. Op 15 december 1975 vertrok [REDACTED] naar Pakistan voor familiebezoek (zoals elk jaar rond de jaarwisseling). Hij meldde zich ziek en vroeg per 1 maart 1976 schriftelijk ontslag.

23. Na zijn vertrek zijn enkele feiten aan het licht getreden die wezen in de richting van inlichtingenactiviteit. Deze dateren vanaf medio 1975 tot ver na zijn vertrek uit Nederland. In 1976 en 1977 trachtte hij schriftelijk van enkele oud-collega's bij FDO kennis te verkrijgen omtrent technische procédés welke bij het UC-project in Nederland werden toegepast. In zijn laatste brief deed hij een poging de FDO-medewerker naar Pakistan over te laten komen i.v.m.

"technisch werk" waarbij

[REDACTED]

"technisch werk" waarbij "ook nog iets te verdienen" zou zijn.

24. Het bestaan van deze correspondentie is eerst bij heronderzoek van de werkgroep medio 1979 aan het licht gekomen. Laatstbedoelde medewerker was trouwens al eens eerder medio 1976 door h.t.l. verblijvende Pakistani voor een gesprek uitgenodigd waarbij n.a.w. een Pakistaanse diplomaat aanwezig was. Ook toen werd hij aangemoedigd naar Pakistan te komen (gratis reisbiljet) waarbij duidelijk de indruk werd gewekt dat e.e.a. met betrokkene's werkzaamheden in het UC-project te maken had.

25. In de 3½ jaar dat [REDACTED] bij FDO heeft gewerkt, heeft hij, zoals het onderzoek heeft aangetoond, kennis kunnen nemen van de bij FDO aanwezige UC-informatie. Zijn vrouw die van Nederlandse origine is, vertaalde thuis met toestemming van FDO vertrouwelijke rapporten. Ook heeft [REDACTED] 16 dagen gewerkt bij de UCN-Almelo waar hij belast is geweest met de vertaling van twee van de twaalf delen van Geheim geclassificeerde boekwerken (fabricage-instructies) over de Duitse centrifuge.

26. Het is aannemelijk dat Pakistan via [REDACTED] in het bezit is kunnen komen van essentiële UC-know how, waardoor aanzienlijke tijdwinst zou kunnen zijn geboekt bij de opzet en ontwikkeling van een eigen UC-project. Of [REDACTED] er in geslaagd was c.q. op uit geweest is zich alle kennis eigen te maken waarover hij de beschikking kon hebben, is twijfelachtig. Het feit dat hij enkele jaren na zijn vertrek nog getracht heeft gegevens te verkrijgen die tijdens zijn verblijf h.t.l. voor hem toegankelijk waren, geeft aan dat het plaatje verre van compleet is gebleken.

27. Is de rol van [REDACTED] bij de verwerving van Know-how t.b.v. het Pakistaanse UC-project moeilijk vast te

stellen, duidelijker is

[REDACTED]

stellen, duidelijker is deze op het terrein van de hardware. Het is zeer aannemelijk dat hij een belangrijke plaats heeft ingenomen en wellicht nog inneemt bij de aanschaffing van materialen vanuit het buitenland, gebruik makend van de vele contacten die hij in West-Europa heeft. Meerdere Nederlandse ondernemingen zijn door Pakistaanse instellingen benaderd met het verzoek tot levering van materialen, die bij de ontwikkeling van een UC-project (kunnen) worden gebruikt.

28. Twee bedrijven hebben daadwerkelijk producten geleverd die, zo laat het zich aanzien, niet zonder vergunning uitgevoerd hadden mogen worden. Deze vergunning is conform het Uitvoerbesluit strategische goederen 1963 vereist bij de uitvoer van een groot aantal goederen die zijn opgesomd in een lijst die bij genoemd besluit behoort. Deze lijst bevat naast wapentuig, met name goederen die slechts kunnen worden geproduceerd met hulp van hooggekwalificeerde technologie. Zo is er ook een post die handelt over ultra-centrifuges en centrifuge-installaties en speciaal ontworpen delen en uitrusting ervan.

29. Niets wijst er op dat [REDACTED] zich bij FDO heeft binnengedrongen of is binnengeloodst met de vooropgezette bedoeling om UC-kennis te vergaren. Er zijn ook geen aanwijzingen gevonden dat [REDACTED] voor eind 1974 bezig is geweest om zich kennis toe te eigenen van UC-technologie die buiten zijn werksfeer was gelegen of materialen te verwerven welke niet te maken hadden met zijn werkopdracht bij FDO.

30. Het lijkt er op dat zijn belangstelling pas in 1975 is ontwikkeld, en wel naar alle waarschijnlijkheid op instructie vanuit Pakistan. E.e.a. kan verklaard worden door het feit dat medio 1974 in India een kernexplo-

sie heeft plaatsgevonden,

[REDACTED]

sie heeft plaatsgevonden, die in Pakistan de behoefte deed ontstaan aan het snel verkrijgen van de optie zich eveneens tot een kernstaat te ontwikkelen.

REACTIE [REDACTED]

31. [REDACTED] zelf heeft zich vanuit Pakistan in een uitvoerige brief gewend tot de minister van Buitenlandse Zaken. In deze brief ontkent hij UC-geheimen uit Nederland te hebben meegenomen. Voorts ontkent hij in Almelo in staat geweest te zijn kennis op te doen. Zijn vertaalwerk liet dat niet toe. Hij verklaart overigens dat kennis over het project in de hele wereld te koop is. Als metaalkundige, zo schrijft hij, was hij niet in staat het gehele gecompliceerde UC-procédé te begrijpen, laat staan over te brengen.

32. Interessant zijn ook de bijlagen van het schrijven. Deze bestaan uit afdrukken van een groot aantal sollicitatiebrieven die hij zou hebben geschreven voorafgaande aan zijn in diensttreding bij FDO alsook in de periode na zijn tewerkstelling aldaar. Hiermee wil hij kennelijk aantonen dat hij in 1972 niet doelgericht bij FDO tewerkgesteld wilde worden en dat hij niet eind 1975 met open armen door de Pakistaanse autoriteiten als de bron van wijsheid in UC-zaken is ontvangen.

TENSLOTTE.

33. De zaak [REDACTED] is als spionagezaak in spionagetechnische zin onbetekenend. Er zijn geen interessante methodieken gebruikt bij de verwerving van de gerubriceerde informatie.

34. De zaak is
[REDACTED]

34. De zaak is evenwel uniek en gewichtig gezien de v $\acute{e}$ rstrekkende gevolgen die de tewerkstelling van [REDACTED] bij het UC-project in politiek opzicht kan hebben. Uiteraard heeft deze kwestie bovendien schade toegebracht aan de reputatie van Nederland als partner in de tripartite en het non-proliferatieverdrag. De nodige maatregelen zijn dan ook getroffen om in de toekomst een verdere ongewenste verbreiding van dergelijke gevoelige technologie te voorkomen.

[REDACTED]

HOOFDSTUK IV - LABIELE SITUATIE IN POLEN

INLEIDING EN KORTE HISTORIE

1. De naar aanleiding van vleesprijsverhogingen aanvang juli rond Warschau begonnen stakingsgolf is - anders dan bij vroegere crises in andere Oosteuropese landen - ontstaan als een echte arbeidersrevolte, waarin echter steeds nadrukkelijker een sleutelrol bleek te worden gespeeld door het comité KOR-KSS van dissidente intellectuelen bij het uitstippelen van de tactiek, het formuleren van de eisen, de coördinatie en de publiciteit.
2. De zich al spoedig naar Lublin en de Baltische havensteden uitbreidende stakingsbeweging kreeg steeds meer weerklank bij de in vergelijking met andere Oosteuropese landen wijd verbreide (nationalistische, religieuze en intellectuele) dissidentie, die Moskou Polen tot op zekere hoogte heeft moeten toestaan met het oog op de geheel eigen gaardheid van dit land en als prijs voor de strikte volgzzaamheid van Warschau t.o.v. de buitenlandse Sowjetpolitiek.
3. Het Poolse regime erkende al gauw de gerechtvaardigheid van sommige der stakersgrievens, beloofde enkele materiële verbeteringen, trachtte door ad hoc maatregelen de "werkonderbrekingen" te beëindigen, maar negeerde aanvankelijk geheel de politieke eisen.
4. Medio augustus kwam de arbeidsonrust in een gevaarlijk stadium door een aanzienlijke uitbreiding der stakingen en een verdere opvoering van de politieke eisen. Premier [REDACTED] en partijleider [REDACTED] reageerden onmiddellijk via de TV met verdergaande zelfkritiek, de belofte van loonsverhogingen en economische hervormingen, maar tegelijkertijd met de categorische weigering op de meer politieke eisen in te gaan onder verwijzing naar de "trouwe bondgenoten, die veront- rust zijn door onze moeilijkheden, maar die geloven dat wij in staat zijn deze zorgen op eigen kracht weg te nemen".
5. Hiermee waren de grenzen van het voor Moskou en dus voor het Poolse regime aanvaardbare scherp aangegeven: zekere hervormingen binnen het bestaande "socialistische systeem" zouden wel bespreekbaar zijn, maar er kon geen sprake zijn van een ondergraving van de leidende rol van de partij (bv. door het toelaten van niet door de partij beheerste vakorganisaties of het opheffen van de censuur) of van een aantasting van de positie van Polen binnen het Sowjetblok (dat uiteraard ook geen infectie door een Pools democrateringsvirus kan velen).

6. Bij overschrijding van deze grenzen, bijvoorbeeld als door het ontstaan van vrije vakbonden of door het feitelijk uit de hand lopen van de situatie door het overslaan van de stakingen naar de Poolse mijn- en staalindustrie de partij haar machtsmonopolie zou dreigen te verliezen, zou deze gedwongen worden tot een hardhandig optreden met inzet van de militia of zelfs de eigen strijdkrachten, en als dat niet de gewenste resultaten zou opleveren, zou in laatste instantie gezamenlijke "socialistische broederhulp" vrijwel onvermijdelijk worden ondanks alle voor Moskou schadelijke internationale repercussies (m.n. voor haar détente-politiek).

7. Na aldus de speelruimte nauwkeurig te hebben afgebakend heeft het Poolse bewind de stakingen proberen te breken door verdere financiële toezeggingen, verdeel- en heerstaktieken en intimidatie zoals het monddood maken van de illegale pers en selectieve arrestaties. Daartegenover maakten de stakers (inmiddels zo'n 200.000 man over ongeveer 350 bedrijven) front in een gezamenlijk stakingscomité (MKS) met een pakket van 21 eisen, waarvan die voor een vrije vakvereniging steeds meer centraal kwam te staan.

8. Zo ontstond in de tweede helft van augustus een patstelling, waarin de regering via haar onderhandelingsdelegatie slechts met de afzonderlijke bedrijfscomité's wilde praten en weigerde te onderhandelen met de overkoepelende MKS, terwijl van partijzijde duidelijk werd gemaakt dat wel over hervorming van het bestaande, door de partij gedomineerde vakverbond kon worden gepraat, maar beslist niet over de oprichtingen van een nieuwe onafhankelijke vakorganisatie.

9. In de laatste week van augustus werd het steeds duidelijker dat de situatie in Polen als gevolg van het hoogoplopende stakingsconflict onhoudbaar begon te worden. Terwijl de stakingen zich steeds verder uitbreidden en het openbare leven steeds meer lam dreigden te leggen, kwamen de onderhandelingen in Gdansk tussen het centrale stakingscomité (MKS) en de regeringsdelegatie o.l.v. vice premier en Politburolid [REDACTED] muurvast te zitten. De stakers bleven immers onverkort vasthouden aan hun belangrijkste eisen tot oprichting van vrije, onafhankelijke vakbonden, terwijl men van regeringszijde niet verder wilde gaan dan de belofte van democratisering (van m.n. de basis) van de bestaande vakbonden.

10. Nog op 27 augustus werd van de kant van de autoriteiten - o.m. in het partijblad Trybuna Ludu - de oprichting van nieuwe, met de officiële vakcentrale

concurrerende vakorganisaties categorisch afgewezen. Op 28 augustus verklaarde de onofficiële regeringswoordvoerder, hoofdredacteur [REDACTED] van het persbureau Interpress, dat "anti-socialistische en extremistische groeperingen" de stakers in Gdansk aanzetten om "de toestand te laten escaleren". Hij noemde de situatie "zeer ernstig" nu de stakingen zich "als een lawine" uitbreidden en gaf te kennen dat dit "niet zo door kon gaan". Tegelijkertijd lieten de stakers weten, o.a. bij monde van hun voorman [REDACTED], dat de stakingsbeweging zich over heel het land zou uitbreiden als de regering niet rond het naderend weekend zou toegeven. Zonder twijfel zou de overheid bij een algemene staking (dus ook in de nutsbedrijven en in de vitale mijn- en staalindustrie) de greep op de ontwikkelingen geheel hebben verloren en dus wel gedwongen zijn tot hardere maatregelen, die dramatische gevolgen zouden hebben opgeroepen gelet op de vastberadenheid en eensgezindheid onder de stakers en op de solidariteit van de bevolking.

11. Men krijgt sterkt de indruk dat de Poolse leiders onder deze zware druk tenslotte besloten hebben om tot bijna elke prijs tot voorlopige overeenstemming met de stakers te komen in de hoop door de eenmaal herstelde arbeidsrust voldoende tijd en speelruimte te winnen om hun al te royale tegemoetkomendheid langs de weg der geleidelijkheid alsnog tot de gewenste proporties te kunnen terugbrengen. Men zal ervan moeten uitgaan dat Moskou, zij het met grote tegenzin, bereid gevonden is met deze noodoplossing in zee te gaan, omdat het (gewelddadige) alternatief op dat moment zulke ingrijpende consequenties zou hebben gehad en bovenal het détente-klimaat in Europa danig bedorven zou hebben. Gezien de strekking van de oplossing, die een principiële inbreuk maakt op het gesloten maatschappijsysteem van het tot dusverre in Oost-Europa sacrosancte Sowjetmodel, moet echter tegelijkertijd worden aangenomen dat de Sowjetleiding aan haar toestemming voorwaarden heeft verbonden, die Warschau eraan moeten houden de uit de hand gelopen ontwikkeling op termijn weer in voor haar aanvaardbare banen te leiden.

12. Op 29 augustus begon zich de doorbraak in het vastgelopen en steeds vaker opgeschorte overleg tussen het MKS en de [REDACTED]-delegatie af te tekenen, toen laatstgenoemde het groene licht gaf voor een uit beide partijen samengestelde deskundigen-commissie die een ontwerpovereenkomst produceerde, waarmee het MKS zich vrijwel onmiddellijk "voor negentig procent akkoord" verklaarde. Dit ontwerp gaf toe aan de primaire stakerseis en kwam erop neer dat de autoriteiten zich enerzijds garant zouden stellen voor volledige onafhankelijkheid en zelfbestuur van nieuwe, vrije vakbonden, terwijl de stakers zich anderzijds zouden verplichten tot erkenning van de leidende rol van de partij en eerbiediging

van de bondgenootschappen van Polen (d.w.z. Warschaupakt en Comecon) en van het genationaliseerde economische systeem van het land. Hoewel aldus verbaal de grenzen werden gerespecteerd, die blijkens recente PVAP- en Sowjetuitspraken onder geen beding mochten worden overschreden, werd terzelfdertijd ruim baan gegeven aan volledige onafhankelijke vakbonden, die zich dus feitelijk aan de partijcontrole onttrekken en daarmee het voor het Sowjetmodel beslissende partijmonopolie principieel doorbreken.

13. Onmiddellijk hierna vertrok [REDACTED] naar Warschau, waar het Politburo permanent in vergadering bijeen was en nu ook het CC in plenaire zitting bijeengeroepen werd. Blijkbaar met een ruime machtiging op zak keerde [REDACTED] op 30 augustus in Gdansk terug, waar hij in sneltreinvaart een principe-akkoord met het MKS bereikte over de centrale eis voor vrije vakbonden en over de daaraan gekoppelde eis voor een ongecensureerde vakbondpers. Hoezeer het Poolse regime bereid was om nog gedurende dit kritische weekend tot overeenstemming te geraken bleek wel uit de verbazingwekkende vlothed, waarmee in de hiernavolgende besprekingen de overige 19 stakerseisen vrijwel zonder slag of stoot werden ingewilligd. Toen het MKS vervolgens de ondertekening van de overeenkomst nog afhankelijk maakte van de vrijlating van alle (met name genoemde) politieke gevangenen ging de regeringsdelegatie tenslotte ook voor deze laatste eis door de knieën, waarna het akkoord in de middag van zondag 31 augustus plechtig gesigneerd kon worden. De volgende dag werden inderdaad alle politieke gevangenen op vrije voeten gesteld en gingen de stakers in de Baltische havensteden weer aan de slag.

HET AKKOORD VAN GDANSK

14. Het 21 punten tellende akkoord behelst bijna volledige concessies op evenzovele stakerseisen, waarvan een aantal betrekking heeft op uitgesproken materiële eisen (zoals hogere lonen, invoering automatische prijscompensatie, doorbetaling stakingsdagen, enz.), die welbeschouwd eigenlijk helemaal niet door de Poolse economie kunnen worden opgebracht. De belangrijkste niet-materiële punten luiden als volgt:

- a. de activiteiten van de vakbonden in Polen hebben niet aan de hoop en de verwachtingen van de arbeiders beantwoord. De opzet van onafhankelijke, zelfbesturende vakbonden, die als de werkelijke vertegenwoordigers van de arbeidersklasse kunnen optreden,

wordt dan ook

[REDACTED]

wordt dan ook als noodzakelijk beschouwd. Wij zullen niemand het recht ontzeggen om lid te blijven van de oude, bestaande bonden en in de toekomst zal misschien zelfs samenwerking mogelijk zijn tussen de oude en de nieuwe bonden.

- b. Het centrale stakingscomité (MKS) verklaart dat bij de opzet van de nieuwe onafhankelijke vakbonden de principes van de Poolse grondwet zullen worden geëerbiedigd. De nieuwe bonden zullen de maatschappelijke en materiële belangen van de arbeiders verdedigen en zijn niet van plan de rol te spelen van een politieke partij. Zij aanvaarden het principe dat de productiemiddelen eigendom zijn van de staat en dat dat principe de basis vormt van het Poolse socialistische systeem. Zij erkennen de leidende rol van de communistische partij in het land en zullen de bestaande internationale bondgenootschappen respecteren. De regeringsdelegatie verklaart dat de regering de volledige vrijheid en onafhankelijkheid van de nieuwe vakbonden zal waarborgen, zowel waar het hun organisatiestructuur als waar het hun functioneren op alle niveaus betreft. De regering zal de nieuwe vakbonden volledig in de gelegenheid stellen om hun belangrijke taak uit te oefenen. De regering staat er tevens voor in dat geen discriminatie wordt toegepast tegen de nieuwe bonden.
- c. Het recht om te staken zal in een nieuwe vakbondswet worden gewaarborgd. De voorwaarden waaraan moet zijn voldaan om een staking te mogen organiseren zullen in de wet worden vastgelegd.
- d. De regering zal binnen drie maanden een wetsontwerp indienen bij het parlement voor een nieuwe wet op de censuur. De ontwerpwet zal ook voorzien in de mogelijkheid van appèl tegen de besluiten van de Censuurraad door de hoogste administratieve rechtbank.
- e. Mensen die in het verleden aan stakingen hebben deelgenomen moeten onmiddellijk weer in dienst worden genomen als ze geen criminele overtredingen hebben begaan. Er moet een revisieproces komen voor "politieke gevallen". Aangehouden dissidenten moeten weer worden vrijgelaten. In het akkoord van Gdansk volgen

dan bovendien nog

dan bovendien nog een aantal uitspraken over de toegang tot de massamedia van religieuze groeperingen (i.c. de RK-kerk) en over het feit dat de massamedia de gelegenheid moeten hebben om de pluriformiteit van meningen, die leven onder de Poolse bevolking, tot uitdrukking te brengen.

15. Inmiddels zijn soortgelijke akkoorden, meestal aangevuld met enkele specifieke plaatselijke afspraken, ondertekend in andere stakingsgebieden, o.a. in Silezië waar nog een viertal dagen na het akkoord van Gdansk de stakingen snel om zich heengrepen en zo'n veertig bedrijven met bijna een kwart miljoen arbeiders stillegden. Van officiële zijde werd bekendgemaakt dat de inhoud van het akkoord van Gdansk desgewenst voor alle delen van het land kan gaan gelden. Daarna is de arbeidsrust in vrijwel heel het land weergekeerd en zijn de stakingscomité's begonnen zichzelf om te vormen tot nieuwe alternatieve vakbonden.

VERWACHTINGEN

16. Als alle gedane toezeggingen werkelijk volledig nagekomen zouden worden, zou het beeld van het "officiële" Polen zich grondig wijzigen en in wezen een pluralistisch aanzien te zien gaan geven, dat uniek zou zijn voor het naoorlogse Oost-Europa. Het zou inhouden dat zich naast of zelfs tegenover "de voorhoedepartij van de werkende klasse" een nieuwe machtsfactor zou aandienen in de vorm van een onafhankelijke belangenorganisatie van diezelfde werkende klasse, welke ongestraft een ander beleid zou kunnen proberen af te dwingen met zulke krachtige middelen als het stakingsrecht en een eigen vrije pers. Dat zou niet alleen een sterke stimulans zijn voor andere belangengroeperingen in de Poolse samenleving zoals studenten of boeren om hun eigen alternatieve organisaties op te eisen, maar ook een enorme aantrekkingskracht gaan uitoefenen op de bevolking van andere Oosteuropese landen, die alleen al vanwege de algehele economische neergang ook wel wat redenen tot ontevredenheid heeft. Daarmee zou het grondbeginsel van de leidende rol van de partij, dat altijd doorslaggevend is geweest voor de gelijkgerichtheid en samenhang van het "socialistisch gemenebest" op lossen schroeven komen te staan.

17. Een dergelijk desintegratie-risico moet ten enenmale niet te accepteren zijn voor de Sowjetleiding, die in haar eigen media tot dusverre dan ook op geen enkele wijze is ingegaan op de inhoud van het akkoord van Gdansk en alleen de daarin gehonoreerde stakerseisen gekwalificeerd heeft als "anti-

socialistisch" en

socialistisch" en ingegeven door "subversieve" en "reactionaire elementen" in het buitenland. Met zulke beladen termen lijkt Moskou reeds op voorhand een rechtvaardiging te willen geven voor een eventueel hardhandig ingrijpen in de toekomst. In elk geval is het een stok achter de deur voor de Poolse partijleiding, die zoals reeds eerder uiteengezet slechts de voorlopige Sowjetzegen voor haar verregaande concessies kan hebben verkregen op voorwaarde deze binnen afzienbare termijn tot een aanvaardbaar minimum terug te draaien. Aan de andere kant zullen de Poolse leiders ervoor moeten waken om niet door een te abrupte terugschakeling de volkswoede over zich heen te halen. Binnen deze smalle marges zullen zij moeten proberen de tijdbom van de te ver doorgeschoten liberalisatie te ontdoen van zijn explosieve lading om daarna de lege huls zo fraai mogelijk opgepoetst aan de eigen bevolking te verkopen. Daarbij zullen zij tegenover de bevolking de dreiging van buitenlandse interventie moeten zien uit te spelen, terwijl hun troefkaart tegenover Moskou bestaat in de gemeenschappelijke wetenschap dat zulk een ingreep niet alleen Polen maar ook de Sowjet-Unie zelf veel kwaad kan doen.

18. De komende maanden wacht de Poolse Volksrepubliek dus een uiterst moeizaam normalisatieproces, dat de inhoud van de in Gdansk en elders gesloten akkoorden langzaam maar zeker van hun gevaarlijke substantie zal moeten ontdoen en dat er allereerst voor zal moeten zorgen de nieuwe, vrije vakbonden in hun ontwikkeling af te remmen en in hun functioneren zo goed mogelijk te integreren in de bestaande "socialistische" structuur.

19. Stakingsleider [REDACTED] die thans vanuit een hem door de autoriteiten beschikbaar gesteld bureau zo'n onafhankelijke organisatie in Gdansk e.o. van de grond tracht te krijgen, heeft reeds zijn bezorgdheid uitgesproken over de mogelijke implicatie van de erkenning van de leidende rol van de partij, omdat ook hij natuurlijk wel weet dat zulk een erkenning in de Oosteuropese realiteit tot nu toe nooit bij woorden alleen is gebleven, maar altijd gestalte heeft aangenomen in de maatschappelijke organisatiestructuren. Ook heeft hij al laten doorschemeren, dat de opbouw van nieuwe vakorganisaties door gebrek aan geld, ervaring en faciliteiten niet zo eenvoudig zal zijn te realiseren en minstens vijf jaar in beslag zal nemen. Daarbij komt nog dat de daarnaast voortbestaande, officiële vakbonden over een ferme voorsprong beschikken, omdat ze o.a. verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de sociale wetgeving en hun leden ook tal van andere voordelen kunnen bezorgen. De overheid zal verder niet nalaten de na

het stakingselan

[REDACTED]

het stakingselan: onvermijdelijk optredende frustraties uit te buiten, de verschillende belangengroepen tegen elkaar uit te spelen en de gemoederen te sussen met materiële tegemoetkomingen (de Comecon-vrienden blijken nu ineens wel met flinke economische hulp over de brug te willen komen!).

20. Op welke verschillende manieren in een "socialistisch land" eenmaal toegezegde rechten buiten de orde kunnen worden verklaard en allerlei vormen van politieke oppositie kunnen worden ingedamd, heeft bijvoorbeeld het Tsjechoslowaakse "normalisatieproces" van 1968/69 geleerd. Toch valt beslist niet te verwachten dat de Polen zich na hun stakingsoverwinning zo ver in het keurslijf zullen laten terugdrukken als de Tsjechen na hun traumatische ervaring van militaire bezetting. Hoever zij terug zullen moeten zal gelijkelijk afhangen van hun eigen weerstandsvermogen en de tolerantiegraad van Moskou. Op het scherp van deze snede zal in de komende maanden in Polen moeten worden gebalanceerd. De eigenlijke slag is met het akkoord van Gdansk bepaald niet beslist, doch slechts pas begonnen.